

Educant en la Participació

ITINERARI D'EDUCACIÓ PER A LA PARTICIPACIÓ JUVENIL

The background features a complex, abstract pattern of light blue dots and lines on a dark blue gradient. The dots are arranged in a grid that recedes into the distance, creating a sense of depth and perspective. The lines are thin and intersect to form a mesh-like structure that also recedes, contributing to a tunnel-like or 3D effect. The overall aesthetic is modern and digital.

Educant en la Participació

PRÒLEG

Entre les accions relacionades específicament amb cadascuna de les àrees de treball de la nova Direcció General de Participació Ciutadana es troba la d'establir mesures de foment i difusió de l'educació en la participació. En aquest sentit, en l'àmbit de les competències de la Generalitat Valenciana, i en coordinació amb el departament competent en matèria d'educació i de l'IVAJ, s'aposta per estudiar les mesures pertinents per a planificar els projectes educatius necessaris que estimulen l'educació en la participació en l'àmbit de la Comunitat Valenciana, tant en l'ensenyament reglat com en el no reglat. L'objectiu últim és desenvolupar una cultura de participació des de l'àmbit educatiu, començant a treballar-la en edats primerenques.

Seguint aquesta línia, "Creant futur" Itinerari d'educació per a la participació juvenil és un clar exemple de l'aposta decidida que es realitza per a potenciar estudis i treballs en els quals es pose en relleu la participació i l'educació.

La participació de la joventut és una mesura necessària en tota democràcia que es pree de ser-la i, a més, que pretenga ser-ho en el futur. Les accions i els mecanismes participatius entre la ciutadania són fonamentals per a impulsar polítiques públiques obertes, escenaris en els quals siguen els ciutadans i les ciutadanes els i les que participen activament en l'abordatge dels assumptes que ens concerneixen a tots. Ara bé, tots aqueixos esforços conjunts han de tindre una continuació amb les generacions següents, per la qual cosa és necessari apostar fortament per involucrar als i a les més joves en entorns participatius, que els entenguen com a escenaris naturals, de manera que els estudis respecte a aquesta qüestió tenen un valor afegit. Que la joventut s'eduque en la participació, que presente projectes participatius i que s'involucre activament en els espais democràtics és una mostra clara del compromís envers la ciutadania jove i l'esperit democràtic que ha d'envernissar totes les accions orientades des del Govern de la Generalitat.

Tot això mostra no sols un compromís amb la joventut i el seu desenvolupament, sinó que planteja un escenari de millora del sistema democràtic. El fet que la joventut presente idees noves dona aire fresc als mecanismes i instruments mitjançant els quals la ciutadania participa, de manera efectiva, en els assumptes públics. I això és un requisit imprescindible perquè la democràcia progresse.

Les societats evolucionen, i amb elles els seus sistemes d'organització política, per

la qual cosa el relleu generacional en l'impuls democràtic és una qüestió fonamental per al progrés del benestar dels ciutadans i les ciutadanes. No poden sostindre's societats del segle XXI amb plantejaments del segle XX, ni en la qüestió educativa ni en la qüestió política, per la qual cosa treballs com el que presentem suposen un element inspirador d'aqueix progrés constant i dinàmic de les societats democràtiques, principalment focalitzades en la incorporació dels joves i les joves en el constant interès per participar en els assumptes públics.

La democràcia de tots, el sistema basat en el fet que són els ciutadans i les ciutadanes els i les protagonistes del sistema en què les decisions es prenen entre tots, requereix d'un esforç constant d'incorporació de la joventut. D'ací la necessitat d'obres com la present.

Direcció General de Participació

ÍNDEX

0. INTRODUCCIÓ.

1. LES PERSONES JOVES I LES POLÍTIQUES DE JOVENTUT. ALGUNES CONSIDERACIONS.

- 1.1. Situació de la gent jove a Espanya, una certa radiografia.
- 1.2. Situació de la gent jove a la Comunitat Valenciana.
- 1.3. Polítiques de Joventut a la Comunitat Valenciana.

2. L'ITINERARI D'EDUCACIÓ PER A LA PARTICIPACIÓ JUVENIL "CREANT FUTUR".

- 2.1. Una proposta metodològica.
- 2.2. La Xarxa Creant Futur. Definint un recorregut per a l'acció col·lectiva.
- 2.3. Resum de projectes.

3. PEDRERA.

3.1. Sessions de treball.

3.1.1. Primera fase de Pedrera.

- 3.1.1.0. Sessió d'introducció.
 - 3.1.1.1. Qui soc?
 - 3.1.1.2. Què sent?
 - 3.1.1.3. Què m'inquieta?
 - 3.1.1.4. Què done i què m'aporten?
 - 3.1.1.5. Com em relacione?
 - 3.1.1.6. Comunicació I: com m'expresse?
 - 3.1.1.7. Comunicació II: què construïsc?
 - 3.1.1.8. Alternatives i propostes.
 - 3.1.1.9. Avaluació.

3.1.2. Segona fase de Pedrera.

- 3.1.2.1. Com estic?: l'expressió grupal a través de les emocions individuals.
- 3.1.2.2. Què està canviant en mi?: expressar els meus canvis per a canviar la meua comunitat.
- 3.1.2.3. Identitat de grup i amistat: la cohesió grupal com a pas indispensable cap a la transformació social.
- 3.1.2.4. Confiança: generació d'alternatives amb el meu entorn més pròxim.
- 3.1.2.5. Cures: generació d'alternatives per al meu entorn més pròxim.

- 3.1.2.6. Negociar i acordar: el consens enfront de la majoria.
- 3.1.2.7. Capacitat crítica: l'anàlisi com a ferramenta indispensable per a la transformació.
- 3.1.2.8. Capacitat de resoldre conflictes: respostes concretes a anhels grupals.
- 3.1.2.9. Anem a fer-ho: posada en pràctica d'una proposta col·laborativa.
- 3.1.2.10. Avaluació.

3.1.3. Annexos.

- 3.1.3.1. Annex 1. Avaluació de les sessions.
- 3.1.3.2. Annex 2. Qüestionari d'avaluació de participants.
- 3.1.3.3. Annex 3: Qüestionari d'avaluació de tutories.
- 3.1.3.4. Annex 4: Ferramenta d'avaluació de Processos Participatius.

4. CREANT.

4.1. Etapes del projecte.

4.2. Sessions.

- 4.2.1. Sessió d'introducció.
- 4.2.2. Sessió de salut.
- 4.2.3. Sessió de gènere.
- 4.2.4. Sessió d'ocupació, treball i crisi. Maneres de guanyar-se –o no– la vida.
- 4.2.5. Sessió d'exclusió social.
- 4.2.6. Sessió d'educació.
- 4.2.7. Sessió de medi ambient.
- 4.2.8. Sessió d'interculturalitat.
- 4.2.9. Sessió de globalització.
- 4.2.10. Sessió de participació.

4.3. Annexos.

5. BIBLIOGRAFIA I ENLLAÇOS D'INTERÉS.

0. INTRODUCCIÓ.

De vegades hi ha esdeveniments d'anada i tornada; de vegades s'han de recórrer llargs camins per a arribar a la nostra meta; de vegades per a trobar-se cal perdre's i això, en certa manera, és el que ha ocorregut amb el procés d'intervenció del qual estàs llegint el material. Ha sigut un camí de més de 20 anys per a arribar a realitzar aquest disseny d'Itinerari d'Educació per a la Participació Juvenil.

S'estava estrenant el segle quan l'entitat Acsur-Las Segovias va posar en marxa el projecte “Prenem la Paraula”. En el marc d'aquesta iniciativa es realitzen múltiples activitats inspirades en la Investigació Acció Participativa (IAP) amb població juvenil i a la Comunitat Valenciana, a més de trobades i processos en diversos municipis; destaca “Juguem a ser una Associació”, una unitat didàctica específica d'Educació per a la Participació que es va implementar en centres d'Ensenyament Secundari (ESO) en el municipi de Paterna. La posterior publicació d'aquestes activitats, firmada per Gemma Freda i Paco Estellés, suposaria un dels principals referents per a les futures iniciatives en Educació per a la Participació amb Joves.

En eixe mateix moment, el municipi de Los Realejos (Tenerife) realitza una adaptació de “Juguem a ser una Associació”, que perdura fins als nostres dies com a unitat didàctica, fruit del contacte que es produeix entre persones tècniques de joventut de l'illa amb altres de la província de València, en un espai d'intercanvi d'experiències que tindrà un important paper en el futur. Paral·lelament, en la Diputació de Sevilla s'inicien les primeres experiències del projecte “Creant Futur”, que pren com a inspiració, entre altres influències, “Prenem la Paraula” com a projecte de caràcter estatal, “Juguem a ser una Associació” de Paterna i “Xarxajoves.net” de la Comunitat Valenciana, fruit així mateix dels contactes entre el Col·lectiu d'Educació per a la Participació – CRAC d'Andalusia i la Delegació de Joventut de l'Ajuntament de Quart de Poblet.

D'aquesta manera, l'incipient projecte “Creant Futur”, que després s'estendrà pel conjunt de l'Estat, es veu influenciat directament per tres iniciatives amb protagonisme valencià: “Prenem la Paraula” en el metodològic, “Juguem a ser una Associació” en el didàctic i “Xarxajoves.net” en l'organitzatiu.

Aquests són els antecedents de la proposta metodològica de l'Itinerari d'Educació per a la Participació “Creant Futur”, en la seua versió a la Comunitat Valenciana, perquè aquest material pretén ser una ferramenta útil per al coneixement i aplicació d'un model d'intervenció en el marc de les Polítiques de Joventut, que s'està implementant en aquest moment en els municipis de Silla i Xàtiva. Tant de bo altres territoris i entitats valencianes se sumen a aquesta xarxa d'organitzacions i institucions, per a la qual cosa aquestes pàgines pretenen ser una orientació de cara a la traducció de la proposta de treball a les diferents realitats locals.

Hi ha altres influències clau per a entendre la realitat de “Creant Futur” a València. En primer lloc, la trajectòria i experiència al voltant de l'Associació Esplais Valencians, referent en l'educació en el temps lliure i l'animació sociocultural, gràcies a la qual s'articulen propostes clau d'educació no formal en la que s'inscriu “Creant Futur”. A això hem de sumar-hi la força i iniciativa de l'Associació de Tècnics de Joventut, que ajuda a establir el marc de les Polítiques de Joventut necessàries per al desenvolupament òptim de l'Itinerari d'Educació per a la Participació “Creant Futur”. Per tant, junt amb els antecedents metodològics, didàctics i organitzatius, se sumen dos influències valencianes que influeixen en la present proposta.

Es defineixen idees d'anada i tornada perquè el programa d'intervenció són propostes que, inspirades en realitats valencianes, influeixen en pràctiques d'altres territoris que les refan i tornen novament a València. I és que ja l'any 2009, amb “Creant Futur” en ple desenvolupament a Sevilla, Cadis, Huelva, Astúries, Madrid, Badajoz i Tenerife, personal tècnic de l'Ajuntament de Quart de Poblet assisteix al procés formatiu sobre la proposta metodològica a Madrid, amb intenció de conèixer el desenvolupament concret de “Creant Futur” i amb l'objectiu d'articular alguna possible experiència, la qual cosa es va traduir en la creació d'un espai de formació específic per a personal tècnic de “Xarxajoves.net”.

Però és a partir de la primavera de 2015, amb la celebració de la 8a Trobada Estatal d'Educació per a la Participació en Quart de Poblet, quan la connexió entre IVAJ (Institut Valencià de la Joventut), ajuntaments i la Càtedra de Participació i Govern Obert de la Universitat de València, reactiva la possibilitat de generar experiències d'implementació de l'Itinerari a la Comunitat Valenciana, impulsant-se processos formatius amb l'Ajuntament de València en primera instància i amb posterioritat, amb els municipis de Silla, Xàtiva, Picassent, Sagunt i Xirivella al maig de 2018, el que suposa el tret d'eixida per a la posada en pràctica de l'Itinerari.

Perquè, a l'experiència i desenvolupament de la Xarxa Creant Futur, cal sumar les característiques particulars del cas valencià. Si bé és cert que aquest material té molt a veure amb els més de 15 anys de treball coordinat de moltes persones, entitats i col·lectius que es vinculen en aquest Itinerari d'Educació per a la Participació Juvenil, s'afegeixen les primeres aplicacions a València, amb les conclusions i adaptacions que s'han anat realitzant, per a fer de les propostes didàctiques, instruments útils per a l'empoderament i la participació de les persones joves.

I és que parlar hui de participació juvenil passa de forma ineludible pel sentit ètic i profund de les metodologies participatives. En una societat cada vegada més centrada en les mediacions tecnològiques, la virtualització de les relacions, l'era d'Internet i l'hiperconnectivitat, apostar pel diàleg, l'escolta i la construcció col·lectiva, cobra un sentit que transcendeix l'aplicació sistemàtica de tècniques i dinàmiques de grup; implica assumir la capacitat per a unes relacions positives

entre persones, les habilitats necessàries per a l'acció comuna, la possibilitat de convertir visions de la realitat en projectes compartits com a eix de treball amb persones joves i adolescents.

En aquesta proposta hi ha una clara intenció d'educació en valors, perquè no s'entén la participació com a simple ferramenta, sinó com un mitjà imprescindible perquè les persones (no sols joves) tinguin la possibilitat d'aconseguir els seus anhels, amb independència d'on se situe la mirada o la temàtica que vullguen abordar, perquè dependrà de molts factors (socials, culturals, econòmics, etc.) i del moment de la intervenció, del context històric en què s'aplica. D'aquesta manera, l'educació per a (i des de) la participació es concep com un element necessari per a enfrontar el conjunt de problemes i situacions socials a què enfrontar-se, un aprenentatge clau per a l'acció conjunta, ja siga per a posar en pràctica projectes solidaris o emprenedors, educatius o de temps lliure.

Per això, educar per a la participació només es pot fer participant. Els mètodes i tècniques han de ser coherents amb la finalitat, d'ací l'aposta decidida per una metodologia participativa i dialògica, on les persones joves incorporen les capacitats necessàries per a créixer amb autonomia col·lectiva, perquè tinguin l'experiència d'abordar un projecte comú i visquen què significa construir una alternativa amb independència i posant en valor l'esforç que suposa.

I què aporta aquest material respecte a altres propostes?

- Planteja més preguntes que respostes. Es decideix apostar per mètodes que promoguen el diàleg, la comunicació i l'intercanvi, la qual cosa implica seleccionar i definir amb claredat les preguntes que es plantegen a les persones destinatàries, tenint en compte el context i els objectius d'aprenentatge.
- Planteja una guia més que un manual. És una orientació completa i precisa per a posar en marxa un itinerari formatiu, la qual cosa implica que requerirà una adaptació a cada situació i en funció de cada persona dinamitzadora.
- Planteja experiències comprovades. El conjunt d'activitats i propostes de treball es realitzen de forma constant i en la pràctica per un conjunt de persones dinamitzadores de grups juvenils, des de l'any 2003, la qual cosa implica un alt grau de realitat.

- Planteja un procés de millora contínua. Perquè cada adaptació a les diferents realitats de l'itinerari implica un aprenentatge que possibilita que cada vegada les propostes siguin més encertades.
- Planteja un espai de col·laboració i participació. Perquè des de la Xarxa Creant Futur hi ha una estructura que permet l'intercanvi i millora contínua de la proposta metodològica.

I el que és més important. Un grup de persones convençudes que el treball amb persones joves canvia a les persones, ens canvia, per a canviar el nostre entorn.

1. LES PERSONES JOVES I LES POLÍTIQUES DE JOVENTUT. ALGUNES CONSIDERACIONS.

Abans d'abordar l'Itinerari d'Educació per a la Participació Juvenil "Creant Futur" cal contextualitzar el moment social i polític en què s'inscriuen les actuacions. És important realitzar un acostament al perfil de la població jove amb què es treballa, les seues característiques actuals a Espanya i més concretament a la Comunitat Valenciana per poder, amb posterioritat, definir el marc de les Polítiques de Joventut que justifiquen l'aplicació d'intervencions com les que es proposen, dins d'una estratègia més global.

1.1. Situació de la gent jove a Espanya, una certa radiografia.

Des de l'Institut de la Joventut (INJUVE) dependent del Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social, es realitzen de forma periòdica els Informes Joventut a Espanya, l'últim dels quals correspon a l'any 2016. Aquest estudi es configura com a referent principal sobre el coneixement de la realitat de la població juvenil, amb dades que comprenen des de la composició sociodemogràfica fins a les condicions de vida, percepcions i opinions sobre diversos aspectes d'interés. És d'especial rellevància tot el que es relaciona amb els valors i la implicació sociopolítica de la població juvenil.

Amb totes les reserves que es puguen adoptar, perquè en l'acció quotidiana hi ha singularitats que transcendeixen les dades extretes d'aquest tipus d'estudis, és rellevant establir un cert acostament a les característiques generals i generacionals de les persones a les quals es dirigeixen les actuacions, bàsicament per a poder realitzar una lectura adequada de determinats fenòmens que cal respondre en intervencions amb persones joves.

La generació actual està marcada per l'últim cicle de la crisi econòmica, la qual cosa determinarà algunes de les seues visions de la realitat, de la societat en el seu conjunt i d'ells mateixos. Una generació on cada vegada són menys, perquè des de 1995 les persones entre 15 i 29 anys han descendit en tres milions en valors absoluts. A més, des de l'any 2000, l'arribada de persones migrants ha provocat que la gent jove siga molt més diversa, perquè un 15% dels joves ha nascut fora d'Espanya i quasi un quart té origen immigrant, és a dir, són estrangers o tenen un pare o mare nascut a l'estranger, en un percentatge semblant a altres països europeus, com Regne Unit o Alemanya. A més, la joventut es compon de molts fills o filles úniques, de prou fill/es immigrants o parelles mixtes i d'una important minoria de llars en què els fills i filles conviuen només amb la mare.

Quant a la situació social i les trajectòries educatives/laborals, la crisi econòmica ha empitjorat la situació laboral, fet que impedeix l'entrada en el mercat de treball, incrementa el temps de formació i augmenta el nivell educatiu. Convé destacar que la recessió ha afectat especialment dones joves que treballen i que han quedat relegades a la desocupació. No obstant això, s'ha incrementat el nombre d'homes que s'han dedicat a la formació, davant la impossibilitat de trobar ocupacions. D'aquesta manera i junt amb una certa recuperació econòmica que està possibilitant el descens de la desocupació en persones joves, encara que amb una enorme temporalitat i precarietat, cal destacar que enfront del prejudici generalitzat sobre el nombre de joves que no estudien o treballen, segons Eurostat, només el 3,6% dels joves entre 15 i 29 anys estan en la situació de “persones *que no volen treballar*”. Així i tot es mantenen importants desigualtats socials i de gènere, amb més polaritat entre joves amb alta qualificació acadèmica i un altre sector de baixa qualificació.

En relació amb les condicions de vida i autonomia juvenil, a causa d'un entorn en què la gent jove té enormes dificultats econòmiques, cosa que afecta les seues condicions de vida, una capa important de població no aconsegueix la plena autonomia, no pot viure dels seus ingressos i ha de dependre fonamentalment de pares i mares. Tal com estableix el mateix Informe: *“L'emancipació tardana dels joves espanyols continua sent un dels trets que ens distingeixen dins del conjunt europeu.”*

El que més satisfacció produeix a la joventut *“són els amics, la salut i la família, açò és, tres aspectes vinculats a l'esfera més personal dels individus”*. La situació econòmica és el que genera més insatisfacció, encara que aquesta situació la viuen amb prou optimisme, sobretot els homes i les persones amb major nivell d'estudis.

D'altra banda, és encertada la imatge d'una població juvenil marcada per *“l'hipertecnologització”*, i les destreses per l'ús de la tecnologia són una característica generacional. La participació en xarxes socials, el correu electrònic, missatgeria, fa que 9 de cada 10 joves utilitzen l'ordinador pràcticament a diari, i augmenta la freqüència i les persones usuàries en els trams de menor edat. Només apareix com a excepció, encara que en descens, una certa reticència al comerç electrònic.

En relació amb els valors col·lectius i la implicació sociopolítica, la població juvenil es caracteritza per ser poc religiosa, més aviat localista, encara que amb un augment del sentiment nacionalista o d'identificació amb Espanya respecte a altres estudis anteriors, i ideològicament de centre esquerra. En concret, la gent jove se situa més a l'esquerra en comparació amb el conjunt de la ciutadania. De fet, *“dos de cada tres creuen que la societat necessita reformes profundes, i un poc més d'una de cada quatre persones que aquests canvis han de ser radicals”*, encara que d'altra banda, la crítica a la desigualtat social provoca la reclamació de reformes, encara que no a un canvi de sistema, perquè majoritàriament s'entén l'Estat com a garant

del benestar col·lectiu, enfront d'opcions més individualistes o de beneficència.

En relació amb la participació política i malgrat la desconfiança que generen partits polítics i institucions, les persones joves s'interessen més per la política però ho fan des d'una posició molt crítica, centrada en temes i causes concretes, mostrant més interès la joventut més integrada socialment enfront dels que tenen menys edat i recursos. L'informe considera que *“La relació dels joves amb la política ofereix com a element més nou l'increment generacional de la competència política personal. Però que cada vegada hi haja més ciutadans, sobretot joves, que confien en les seues capacitats personals per a comprendre el que passa en eixe camp no aconsegueix neutralitzar els efectes negatius del sentiment generalitzat de desafecció política”*.

Respecte d'això, el sondeig sobre *“Joves, Participació i Cultura Política”* de 2017, aporta la dada que la política és cada vegada més un tema de conversa entre els joves i les seues famílies (63%), amigats (50%) i companys de feina o estudis (40%). Aquest sondeig revela que les formes de participació política, a més del vot en unes eleccions, es realitzen a través d'accions com *“firmar una petició (50%); assistir a una manifestació (46%); comprar certs productes per raons polítiques, ètiques o mediambientals (46%)”*.

Sobre l'objecte de la nostra acció, l'Educació per a la Participació, l'Informe de l'INJUVE de 2016 aporta dades prou negatives, per la baixa pràctica associativa juvenil i de voluntariat. *“El 37% declara pertànyer a alguna associació, un 27% afirma haver tingut alguna experiència anterior i un 36% diu que mai hi ha pertangut”*. També en comparació amb la mitjana europea, el nivell de vinculació amb entitats és prou baix, i la majoria està relacionada amb la participació en organitzacions esportives, seguides a distància per les de caràcter lúdic, cultural o d'oci.

L'informe apunta a més que pel que fa a *“les associacions dirigides a defensar alguna causa global, (ecologisme, feminisme, pacifisme...) la pertinença és molt reduïda i l'experiència actual o anterior a penes sobrepassa en algun dels casos el 5% del total de joves. La pertinença a partits i sindicats és encara molt més reduïda”*. Aquestes dades i les que fan referència a l'acció voluntària, com que *“un de cada quatre joves té experiència, actual o anterior, en el voluntariat, mentre que tres de cada quatre no han participat mai en aquest tipus d'activitats”*, que ens situen a la cua europea, són una de les principals justificacions per l'establiment de programes i intervencions d'Educació per a la Participació, no sols amb persones joves, sinó amb el conjunt de la població.

1.2. Situació de la gent jove a la Comunitat Valenciana.

En la Comunitat Valenciana hi ha una població de 952.144 persones d'entre 12 i 30 anys, xifra que suposa un descens del 8,33% entre 2012 i 2017 i representa el 19,27% del conjunt de la població, amb un 17,5% d'origen estranger.

Molts dels aspectes mencionats en l'Informe de l'INJUVE es poden extrapolar a la realitat de la joventut valenciana. Des de la precarietat laboral a l'augment del temps de formació, passant per les dificultats per a l'emancipació, trobem que l'impacte de la crisi econòmica i la revolució tecnològica suposen els dos elements que determinen la configuració actual de la població juvenil.

L'estudi recent de la Universitat de València i el Consell de la Joventut, dirigit per Ramón Llopis Goig, aporta conclusions interessants sobre la realitat de la gent jove a València gràcies a l'enfocament qualitatiu, que ajuda a conèixer el món de percepcions de les persones joves i on es poden destacar, entre moltes altres, les conclusions següents:

-Hi ha una sensació de major llibertat en aquesta generació, però amb més dificultats laborals a causa de la precarització, amb unes relacions a través de les tecnologies en detriment de les interpersonals, amb una menor creativitat i sentit crític.

-Les persones joves valoren molt l'oci, que en l'esfera privada està determinat per les indústries culturals i en la social per les relacions entre iguals, amb protagonisme de l'alcohol i drogues en eixides de cap de setmana.

-Els espais de socialització entre iguals han deixat de ser els carrers i parcs per a passar al món virtual.

-Hi ha una sensació de ser “una generació perduda”, a causa de les dificultats per a fer compatible ocupació i estudis, fet que dificulta en gran mesura la transició a la vida adulta.

-Hi ha una doble visió de la participació política. La concepció expressiva i instrumental.

La primera, caracteritzada pel deure ètic, sociabilitat o identitat, enfront de la segona, caracteritzada per la recerca de beneficis personals o col·lectius.

-Els que tenen una visió més pessimista sobre la participació juvenil consideren que és per la falta d'implicació de la majoria, deguda a la debilitació dels llaços comunitaris i l'individualisme imperant, la qual cosa significa que només una minoria de persones joves participen; enfront d'aquesta idea hi ha qui defensa que

la participació de les persones joves s'està situant temes com l'animalisme, els drets de les minories, el medi ambient o la solidaritat amb persones en situació d'exclusió, com a temàtiques clau en l'agenda participativa juvenil.

-Com ja s'apunta en el sondeig sobre *“Joves, Participació i Cultura Política”* de 2017, el suposat desinterés en els assumptes públics, potser no siga més que un rebuig de les institucions, de com funcionen i la desafecció per la distància percebuda respecte d'aquestes institucions.

-Pel que fa a les ONG, la joventut valenciana les valora millor que a les institucions o partits polítics, encara que amb una visió també crítica enfront de la forma d'establir la comunicació i relació amb la població. Consideren que a les ONG els interessa més que les recolzen amb recursos que no que s'hi impliquen de forma més activa. També s'apunta la falta d'informació i de convocatòria com a causes de la baixa participació, junt amb la falta de diners, temps i *“possibles amonestacions legals, escolars o laborals a les que s'exposen amb els modes de participació més reivindicatius o polèmics”*, o el que podem traduir com a *“censura social”*.

-Per altra banda, com corrobora l'Informe de l'INJUVE, s'incrementa el nombre de joves amb interès en la participació política a partir del moviment 15M. A mesura que augmenta l'edat, també augmenta el nombre de joves amb implicació en col·lectius i processos participatius, amb una clara divisió sexual on les dones participen més en iniciatives solidàries amb *“col·lectius vulnerables o de defensa de causes concretes, mentre que els homes participen més sovint en actes de protesta –com manifestacions o vagues– i en associacions esportives”*.

Finalment, entre el conjunt de recomanacions que estableix l'estudi de cara a orientar les futures polítiques de joventut, cal destacar les que fan referència als aspectes que s'aborden des de l'itinerari d'Educació per a la Participació Juvenil “Creant Futur”:

- *Ampliar la perspectiva històrica i estimular la joventut en la necessitat de formar-se i preparar-se per al futur.*
- *Fomentar les relacions intergeneracionals entre persones majors i joves per mitjà d'accions de sensibilització i tallers pràctics, així com d'altres activitats que afavorisquen el coneixement mutu.*
- *Impulsar alternatives i propostes que acaben amb la centralitat i hegemonia que continua tenint entre la joventut el model d'oci extradomèstic vinculat a les eixides nocturnes i al consum d'alcohol i drogues i lluitar contra aquesta tendència, augmentant l'oferta d'un altre tipus d'alternatives d'oci.*

- *Facilitar les condicions per a la creació de noves associacions a través de les quals puguen participar les persones joves incrementant l'ajuda, la informació i els recursos per a aconseguir-ho.*
- *Millorar les estratègies de comunicació de les organitzacions socials i polítiques, de tal manera que les interpel·lacions a la participació de les persones joves es duguen a terme en els seus propis entorns.*

1.3. Polítiques de Joventut a la Comunitat Valenciana.

La forma de respondre a la realitat i les necessitats socials de les persones joves és la implantació de Polítiques de Joventut a nivell local, provincial, autonòmic, estatal i europeu que aconseguisquen revertir alguns dels principals problemes que ja s'han mencionat: precarietat laboral, dificultats d'emancipació, desigualtats de gènere i econòmiques, etc.

En el cas de la Comunitat Valenciana, en 2015 es va aprovar el Pla Generalitat Jove 2015-2017, com a resultat d'un procés de participació que es va iniciar el mes de desembre de 2013 amb l'aprovació de l'anomenat Document 0 per part de l'Institut Valencià de la Joventut. Generalitat Jove (IVAJ.GVA JOVE).

El 2017 es va aprovar la Llei de Polítiques Integrals de Joventut com a marc d'actuació per a la implantació del conjunt d'accions que el Govern, junt amb altres actors socials, té per a garantir la incidència de les persones joves en les polítiques públiques que els afecten, per a la qual cosa es dota el conjunt del territori de recursos suficients i adequats per a atendre les persones joves i perquè tinguen les condicions idònies per a construir els seus respectius projectes de vida.

D'altra banda, en l'Acord del Botànic 2, que marca les directrius del govern autonòmic actual, dins de l'Eix 3, *“Serveis Públics per a seguir rescatant i cuidant de les persones”*, el punt 11 estableix el següent:

“Desplegarem l'Estratègia Valenciana de Joventut, en el marc del nou consell rector de l'IVAJ, garantint el dret a la participació i incidència política, així com la transversalitat de les polítiques integrals de joventut”.

L'Estratègia Valenciana de Joventut (EVJ d'ara en avant), operativitza cinc principis de les Polítiques de Joventut incloses en la llei de 2017, que són:

- Integralitat, transversalitat i proximitat.
- Perspectiva de gènere i feminismes.
- La igualtat en la diversitat i la solidaritat generacional.
- Inclusió activa i efectivitat de drets.
- La participació, la cooperació i la codecisió.

Cal destacar que la participació juvenil es considera com un dels principals drets i com a principi de les pròpies Polítiques de Joventut.

Respecte dels “Eixos Creuats” definits en l'EVJ com a forma d'abordar la complexitat de les Polítiques de Joventut, la participació social apareix quant a la relació Individu/Col·lectiu i Públic/Comunitari i definint les persones joves com a objectes de la intervenció però també com a subjectes: *“L'EVJ ha de generar les condicions necessàries perquè esdevinguen protagonistes (subjecte) de les actuacions de les quals són destinatàries (objecte)”*. Tot això sense oblidar el paper protagonista que adquireix el món associatiu.

L'EVJ es concreta en tres nivells d'intervenció: el disseny i l'aprovació dels plans d'actuació, l'execució i l'avaluació. Tots els agents estan presents en els tres nivells i la seua participació s'articula a través de:

- El Consell Rector de l'IVAJ: principal òrgan decisor de l'EVJ, però actua al mateix temps com a legitimador bàsic de les polítiques a aplicar.
- L'Oficina Tècnica de l'EVJ: òrgan operatiu en el qual el Consell Rector de l'IVAJ delega les funcions de coordinar, planificar, impulsar i facilitar l'execució de totes les mesures incloses en l'EVJ.
- L'Observatori Valencià de la Joventut: les seues dos funcions bàsiques són fonamentar i orientar les actuacions previstes per l'EVJ a partir del coneixement de les diferents realitats juvenils de la comunitat, i fer seguiment i avaluació de l'impacte de les polítiques aplicades.
- La Comissió Interdepartamental de Joventut: és l'òrgan que vehicula el treball transversal en matèria de joventut en l'àmbit autonòmic. La formen totes les Conselleries del Govern amb un representant amb càrrec mínim de director o directora general.
- Els plans territorials de joventut: el desplegament complet de l'EVJ només culminarà quan tots els municipis i nuclis de població estiguen aplicant un pla o sistema d'actuacions pensades en clau local. Cada jove de la Comunitat Valenciana té el recer d'un pla territorial ideat, aplicat i participat des del municipi o agrupació de municipis on visca.

- La Xarxa Jove: la constitueixen tots els agents que intervenen en el desplegament de l'EVJ.
- Mapa Valencià d'Equipaments i Serveis a la Joventut: perquè totes les persones joves tinguen a una distància raonablement curta i amb bones condicions d'accessibilitat, un espai físic on troben un servei de referència que pugui atendre en primera instància qualsevol necessitat o inquietud que els afecte o interesse.
- Mapa Valencià de Serveis Sectorials a la Joventut: disposar d'una informació adequada i d'un coneixement aprofundit de la diversitat de xarxes territorials de servei que permeten detectar les carències del territori, però que òbriga també els ulls a les oportunitats de cooperació i relació.
- Mapa Professional de les Polítiques de Joventut: desplegar un procés de coneixement i estudi que contraste el model de Polítiques de Joventut amb la realitat i les necessitats específiques del territori.
- Mapa Valencià de la Participació Juvenil: es tracta d'aconseguir dades que permeten fer una valoració multidimensional de l'estat de la participació juvenil a la Comunitat Valenciana.
- Sistema de suport a les polítiques locals: l'exercici ple de les competències en joventut des de la Generalitat implica necessàriament disposar de recursos, instruments i mecanismes de suport en el món local per al desplegament efectiu de les mesures que tenen finalment com a beneficiària i protagonista la població jove.

La participació i l'educació per a la participació recorren el conjunt de l'EVJ, des de les línies d'intervenció on s'estableix que, perquè les persones joves siguen subjectes de ple dret *“es garanteix a través de polítiques dirigides a la participació, la gestió comunitària, els aprenentatges no formals, l'expressió cívica, cultural i artística, i una creixent i imparable mobilitat internacional”*, és a dir, expressar l'autogestió com una de les finalitats de les Polítiques de Joventut. Tots els apartats i instruments de l'EVJ passen pel protagonisme i la participació de les persones joves.

En concret, dins del Sistema de suport a les polítiques locals s'especifica de manera clara que *“la promoció de la participació juvenil haurà de ser, en tots els casos, un àmbit d'actuació preferent. Hauran de ser mesures habituals les consultes i processos participatius, l'obertura de possibilitats per a cogestionar serveis i programes amb els i les joves, la promoció i suport al consell local de joventut i al voluntariat, la realització de fòrums juvenils, la dinamització dels IES o l'atenció a grups no formals de joves”*, cosa que suposa la finalitat de la nostra pròpia intervenció des de l'educació per a la participació.

En termes de gestió, dins dels àmbits de treball del propi IVAJ, com a part de l'acció de Govern, hi ha una àrea denominada “**Participació. Escola de democràcia**”, que inclou (els subratllats són nostres):

- Pla d'Associacionisme.
- Programa de subvencions.
- Voluntariat Jove en els municipis.
- Dinamització en els instituts.
- Alumnat actiu.
- Programa d'educació en la participació.
- Fòrums joves.
- Difusió del govern obert.
- Pla de Voluntariat Jove.

Finalment, respecte als eixos d'actuació establerts en l'EVI, dins del punt 2, (Cohesió, socialització i àmbit relacional), es defineixen els objectius següents respecte a l'àmbit 2.4. Participació, ciutadania i oci educatiu:

Objectiu 2.4.1 – Augmentar la cultura participativa de la població jove.

Objectiu 2.4.4 – Fomentar els valors solidaris i de ciutadania global.

De la mateixa manera que en l'àmbit 3.1. Xarxa Jove i municipalisme, s'inclou l'objectiu **3.1.5. Fomentar la participació i l'associacionisme juvenils.**

Aquests objectius derivats dels respectius eixos d'actuació inclouen mesures concretes tendents a l'Educació per a la Participació, així com la implantació de processos amb protagonisme de la gent jove. D'aquesta manera, l'Itinerari d'Educació per a la Participació Juvenil “Creant Futur”, suposa una aposta metodològica, un enfocament d'intervenció i una ferramenta eficaç per a l'aplicació de les Polítiques de Joventut a la Comunitat Valenciana.

2. L'ITINERARI D'EDUCACIÓ PER A LA PARTICIPACIÓ JUVENIL “CREANT FUTUR”.

En aquest apartat es fa un resum de la proposta metodològica de l'itinerari d'Educació per a la Participació Juvenil “Creant Futur” (“l'itinerari” a partir d'ara), on es mostren els principis metodològics que inspiren un cert recorregut de l'experiència aplicada en el conjunt de l'Estat, amb especial èmfasi en la Xarxa Creant Futur i finalment, un resum dels tres projectes que conformen l'itinerari.

2.1. Una proposta metodològica.

La proposta metodològica de l'itinerari s'orienta al voltant d'unes idees-força compartides en el marc de les Polítiques de Joventut, on es consideren les persones com a subjectes protagonistes, suposant la contribució a un model caracteritzat pels aspectes següents:

Autonomia: entesa com la capacitat perquè les persones joves generen respostes pròpies als reptes a què s'enfronten.

Autogestió: entesa com el conjunt d'habilitats necessàries per a aconseguir l'autonomia personal i col·lectiva per a la vida.

Participació: entesa com la possibilitat de les persones joves, per a intervindre de forma articulada en la transformació de la realitat, d'incidir en la presa de decisions sobre els assumptes que els afecten.

Treball en xarxa: entés com una forma de treball horitzontal que busca la major sinergia entre les parts implicades en la millora de les condicions de vida.

Comunicació: entesa com a element essencial per a la construcció col·lectiva de respostes a les necessitats, com a exercici bàsic de diàleg entre persones, grups i col·lectius.

Innovació: entesa com l'actitud de compromís amb l'experimentació contínua per a trobar les millors solucions als reptes i dificultats, oberta al canvi permanent.

Creativitat: entesa com la intenció de crear i recrear les diferents mirades possibles sobre els temes d'interés, aprendre a mirar des d'angles diferents, oberts; procediments per a enfrontar les necessitats que desperten el pensament divergent, l'expressió de les emocions i la seua traducció a la pràctica des de múltiples disciplines.

Procés: entés des de l'òptica on cada pas està íntimament relacionat amb l'anterior, establint un màxim grau de coherència entre finalitats, mitjans i recursos.

Horitzontalitat: entesa com l'aposta per relacions igualitàries que garantisquen l'equitat en el sentit més ampli, generant per a això els espais de diàleg i comunicació pertinents.

Inclusivitat: entesa com el respecte màxim a la diversitat d'opinions, punts de vista, ideologies i formes de vida, fent un esforç perquè existisquen vincles respectuosos entre les persones i fomentant el diàleg entre elles.

Perquè es produísca la participació és necessari apostar per propostes que combinen **la motivació, la formació i l'organització** de forma simultània com a claus per a les pràctiques col·lectives, com una metodologia per als processos participatius.

Perquè es pugui produir la motivació (voler participar) és fonamental que hi haja raons concretes per a “moure's”, per a “actuar”. Aquests són alguns eixos sobre els quals treballar:

- La connexió subjectiva o ideològica: quan coincideixen els interessos o ideals del projecte o organització amb els de les persones joves.
- La connexió amb el grup: la pertinença a un grup, quan hi ha identitat col·lectiva compartida, cohesió grupal i unes relacions interpersonals satisfactòries.
- Percepció d'utilitat: quan el projecte o organització és creïble, es percep com a útil per a la resolució de problemes i/o necessitats. Quan la percepció de les persones és que són útils al projecte col·lectiu.
- Sentir-se part d'un moviment global: quan les persones joves senten que formen part d'un col·lectiu que transcendeix el grupal, que formen part d'un moviment (feminista, ecologista, LGTBI, etc.).
- Altres motivacions per a cada cas.

La formació (saber participar) està relacionada amb els coneixements, habilitats i actituds perquè es produísca la participació. La formació participativa gira al voltant de quatre eixos:

- Formació per a la tasca: aspectes específics relacionats amb els objectius de l'organització o projecte, les seues activitats, accions, etc., així com la temàtica que aborda.

- Formació per a la comunicació interpersonal: de manera que les persones del grup sàprien com comunicar-se entre elles, resoldre els seus conflictes, crear un clima grupal agradable, treballar en equip, etc.
- Formació per a la comunicació externa: on s'incorporen les habilitats necessàries per a traslladar a xarxes socials i espais virtuals les activitats i propostes del procés col·lectiu.
- Formació per al funcionament organitzatiu: ja que són moltes les tasques que s'aborden en un procés participatiu, les persones han d'incorporar coneixements i habilitats per a saber organitzar, planificar, avaluar accions o coordinar-se amb altres iniciatives.

L'organització (poder participar) suposa el pla operatiu, l'acció, on resideix la capacitat dels grups d'incidir en la realitat. Les persones que formen part d'un projecte participatiu han de comptar amb:

- Processos i mecanismes per a la participació en la tasca. Grups, comissions de treball, programes d'intervenció, etc.
- Processos i mecanismes per a la participació en la informació i comunicació, interpersonal i virtual.
- Processos i mecanismes per a la comunicació externa. Relacions amb institucions, mitjans de comunicació, associacions, grups i col·lectius.

Tenint en compte la proposta metodològica de la participació social, l'Educació per a la Participació s'entén com ***un procés d'aprenentatge dels coneixements, competències, habilitats i valors necessaris per a aconseguir traduir les idees en acció de forma autònoma, així com la incorporació de capacitats per a organitzar i organitzar-se de forma col·lectiva.***

En aquest sentit, hi ha dos reptes principals que no estan coberts pel sistema educatiu formal:

Aprendre a treballar amb altres persones: és una competència ineludible, perquè no n'hi ha prou amb tindre coneixements de diverses matèries i disciplines, sinó que es fa imprescindible cultivar un conjunt d'habilitats socials que permeten un ple desenvolupament de les relacions socials, laborals i afectives.

Aprendre a gestionar les emocions: intel·ligència emocional o com s'ha arribat a conèixer en el context de l'educació per a la participació, la "*participació*", entesa

com la gestió positiva d'emocions a favor de processos participatius. Gestionar els desencontres, les trobades, les enyorances, les pèrdues, etc., en un context on l'atenció ocupa un lloc central, on s'oferisca una oportunitat de creixement personal.

D'aquesta manera, la proposta d'intervenció s'emmarca fonamentalment en el que es defineix com a educació no formal, perquè estableix com a principal font d'aprenentatge l'experiència grupal. Es proposen itineraris estructurats en funció a experiències i objectius d'aprenentatge per a l'acció col·lectiva en i per a la transformació de la realitat.

Segons aquesta experiència, per a aconseguir resultats significatius cal combinar espais formals, no formals i informals, perquè en definitiva, el que s'oferix a les persones joves és un conjunt d'experiències continuades que configuren un recorregut d'aprenentatge significatiu, una oportunitat per a construir, amb altres persones, propostes que responguen a les inquietuds i necessitats personals i col·lectives, basades en la comunicació i la construcció col·lectiva. El més significatiu des del nostre enfocament és possibilitar a les persones joves viure situacions de les quals en puguen extraure conclusions que els ajuden a enfrontar-se a la realitat.

Però... què cal aprendre/saber per a participar?

1. Incrementar l'autoconeixement, la pròpia percepció de capacitats, coneixements, actituds i emocions individuals que afavorisquen l'autonomia personal.
2. Aprendre a conèixer(-se) i reconèixer(-se) la realitat, caracteritzant la posició que s'hi exerceix.
3. Construir-se com a grup, saber treballar en equip amb altres persones de forma coordinada.
4. Articular-se, organitzar-se, tindre consciència i capacitat d'implementar el conjunt de tasques que implica l'organització col·lectiva.
5. Saber generar plans d'acció i de treball col·lectiu, definir recorreguts i establir recursos per aconseguir-ho.
6. Adquirir destreses per a l'acció, la gestió de projectes i l'avaluació d'aquests projectes.
7. Difondre, comunicar les iniciatives, manejant llenguatges i ferramentes eficaces per a fer arribar els missatges.

Aquests eixos de competències es converteixen en objectius d'aprenentatge, que es van adquirint en el conjunt d'accions de l'itinerari i que suposen el currículum bàsic de les persones dinamitzadores o acompanyants. Cada persona, cada grup i per a cada context es tradueix cada un d'aquests eixos de forma particular, però la combinació del conjunt suposa un horitzó de creixement personal i col·lectiu.

2.2. La Xarxa Creant Futur. Definint un recorregut per a l'acció col·lectiva.

En aquest moment, dos municipis valencians (Xàtiva i Silla) formen part de la Xarxa d'Educació per a la Participació Juvenil “Creant Futur”, una xarxa d'entitats socials i institucions que des de l'any 2003 apliquen l'itinerari amb joves de les províncies de Sevilla, Huelva, Cadis, Granada, Tenerife, Astúries, Madrid, Biscaia, Salamanca i València.

La Xarxa Creant Futur té com a **Missió...**

Promoure entre les persones joves de l'Estat espanyol experiències i situacions d'aprenentatge-itinerari formatiu-, de manera que incorporen les competències, coneixements i valors necessaris per a la participació en el seu entorn, desenvolupant la plena autonomia personal i col·lectiva amb la intenció de procurar una transformació social.

...l la seua **Visió és...**

Ser una estructura que fomenti l'intercanvi d'experiències, l'aprenentatge mutu, la millora i innovació de les propostes d'educació per a la participació juvenil, des del treball en xarxa, la solidaritat i la defensa de la justícia social i ambiental, que aconseguisca el protagonisme de les persones joves en la transformació de la seua realitat.

...des dels següents **Valors...**

Justícia social i ambiental: entesa com la consecució de les condicions dignes de vida per a totes les persones del planeta, en funció de les seues necessitats i capacitats, des del respecte i preservació de l'entorn i el conjunt de l'hàbitat.

Igualtat i equitat: la no-discriminació per cap tipus de condició, adaptant a les circumstàncies de les persones les possibles respostes que garantisquen els drets humans.

Solidaritat i suport mutu: promovent l’assumpció de problemes i desigualtats com a pròpies, des d’una lògica de cures i suport entre les persones i les seues comunitats, atenant les necessitats emocionals de les persones i grups.

Reconeixement de la diversitat i autonomia: apostant pel diàleg en la gestió de la diversitat de formes i maneres d’entendre la vida, com una riquesa que contribueix al desenvolupament del pensament crític, que es tradueix en la decisió pròpia – personal i col·lectiva– per a enfrontar els reptes de la realitat.

La Xarxa d’Educació per a la Participació Juvenil “Creant Futur” planteja el següent itinerari formatiu:

	PEDRERA	CREANT	AGA
Edats.	12-14 anys.	15-17 anys.	18-20 anys.
Objectius.	Habilitats bàsiques per al treball col·laboratiu	Reconeixement de la realitat i treball en equip	Capacitat d’autoorganització
Situem la mirada -prioritàriament- en...	La persona	El grup	La comunitat
Àmbit Educatiu.	Educació Formal/ No Formal	Educació No Formal	Educació No Formal i Informal

2.3. Resum de projectes.

2.3.1. Pedrera.

Pedrera és el primer escaló de l'itinerari. És un projecte dirigit a xics i xiques de 12 a 14 anys, treballant des de l'educació formal al llarg de dos cursos escolars perquè adquirisquen les habilitats i capacitats bàsiques per al treball en grup, desenvolupen una actitud crítica enfront de la realitat i aprenquen a gestionar les seues emocions.

El projecte s'aplica habitualment en aula, encara que també s'ha implementat amb adaptacions en espais de joventut i associacions juvenils.

Objectius:

- Millorar les habilitats requerides per a un desenvolupament de les relacions interpersonals.
- Facilitar el coneixement mutu, l'intercanvi d'idees i experiències, el diàleg, la cohesió grupal i el sentiment de pertinença comuna a un grup.
- Afavorir la capacitat de reflexió, comunicació i escolta que faciliten la Resolució de conflictes en grup, per a millorar la convivència.
- Descobrir altres formes de fer les coses i noves possibilitats d'organitzar-se, comunicar-se i treballar en equip mitjançant la posada en marxa d'una acció col·lectiva.
- Adquirir una actitud crítica davant del que els rodeja.

Metodologia:

El projecte Pedrera pretén oferir la possibilitat de participació, de comprometre's, de decidir col·lectivament què és el que les persones participants volen fer i com, d'interioritzar i valorar la seua acció gaudint de tot el procés.

Pedrera s'aplica en els Instituts d'Ensenyament Secundari (IES), com a espai d'educació formal (principalment en tutories). No obstant això, per a participar de forma activa és necessari fer-ho de forma voluntària i per aquesta raó es crea paral·lelament un espai en horari extraescolar.

Per a poder dur a terme aquest procés s'aposta per una metodologia participativa, que en aquest cas se centrarà en l'aprenentatge cooperatiu, tenint en compte els principis següents:

- Formar-se com a grup d'aprenentatge. Es tracta de construir i mantindre una relació de treball col·lectiu basada en la comunicació i la confiança que permeta aprofitar totes les possibilitats d'aprenentatge en grup.
- Recuperar i reconèixer l'experiència. L'aprenentatge es construeix a partir del que les persones ja saben, dels coneixements i experiències anteriors relacionats directament o indirectament amb el tema en qüestió.
- Construir noves idees, nous coneixements. Perquè existisca aprenentatge, el coneixement i l'experiència anterior han de contrastar-se amb nous coneixements i experiències per a poder fer síntesi entre el que ja se sap i la novetat que es descobreix.
- Experimentar els coneixements, la pràctica. És important referir l'aprenentatge a l'experiència, no a la mera acumulació de coneixements; orientar l'aprenentatge a l'aplicació pràctica, a l'adequació i concreció en la realitat, personal i col·lectiva del grup d'aprenentatge.
- Reconèixer i donar valor al que s'aprén. El procés d'aprenentatge culmina quan es produeix la interiorització dels nous coneixements. Cada persona i tot el grup necessita saber el que va aprenent i com ho va fent, prendre plena consciència del procés.

La metodologia de treball es du a terme a través de dinàmiques de grups, debats, simulació de rols, etc. Les activitats s'exerceixen segons diferents tipus d'organització com el treball en grup, per parelles o el treball individual. En tot moment es té en compte la participació activa del grup, fomentant la reflexió tant individual com col·lectiva i el bon clima grupal.

2.3.2. El Creant.

Està concebut com un espai on la gent jove pugui plantejar les seves principals incògnites i trobar respostes a les seues inquietuds, configurant-se com a plataforma per a la participació activa. És un projecte on s'estableix un recorregut educatiu, de formació, sobre diversos temes d'interés on les persones participants aprenen a reflexionar sobre el món que els rodeja, plantejar alternatives i organitzar-se per a dur-les a terme. Però també és un projecte d'investigació, que possibilita conèixer les opinions de la gent jove, dels recursos que posen en marxa per a traduir a la realitat les conclusions a què arriben sobre cada tema, així com les claus que manegen per a afavorir la participació autònoma. I finalment és un projecte de dinamització, que possibilita als grups juvenils posar en pràctica algunes de les idees o activitats que sempre havien volgut realitzar en la seua localitat i no sabien com, en connexió amb la comunitat i els seus agents.

El projecte està dirigit prioritàriament a grups de joves entre els 15 i els 17 anys com a forma de canalitzar les seues inquietuds respecte al món que els envolta.

Objectius.

- Promoure entre les persones participants la reflexió col·lectiva i l'anàlisi de la realitat, tant local com global, afavorint l'intercanvi d'idees i opinions sobre alguns temes essencials.
- Impulsar la participació de la gent jove com a forma d'articular les respostes a l'anàlisi de la realitat que realitzen, des de l'autonomia dels grups i el foment d'habilitats per al treball cooperatiu.
- Analitzar les fortaleses i debilitats de les respostes juvenils, de les possibilitats d'acció participativa dels grups de persones participants, amb la intenció que construïsquen les seues pròpies hipòtesis sobre les condicions que s'han de produir per a l'exercici d'una participació efectiva.
- Sistematitzar el conjunt de les produccions grupals, de cara a establir conclusions d'acció que responguen a les necessitats, plantejaments, reflexions i reptes de les persones participants en el projecte.
- Afavorir l'intercanvi, la comunicació entre grups de persones joves participants en el projecte, així com entre ells i la comunitat, associacions de l'entorn, etc., fomentant una cultura de cooperació i de treball en xarxa.

Metodologia.

Creant Futur es compon de 2 fases de treball d'un any (o curs escolar) de durada cada una.

La **1a Fase** consisteix en la realització de tallers de 3 hores de duració aproximadament, amb un grup de gent jove d'un màxim de 15 persones. Els tallers tenen una periodicitat mínima quinzenal, on, entre sessió i sessió, cada grup tindrà la possibilitat de posar en marxa activitats per a multiplicar les conclusions de la seua reflexió sobre cada tema tractat. Els tallers es desenvolupen per mitjà de dinàmiques participatives dinamitzades per un equip de persones formadores i que s'han adaptat a diferents contextos socioculturals.

S'inicia el procés amb la sessió d'introducció, la duració de la qual varia segons les característiques i condicions de cada grup i localitat. Té com a finalitat donar a conèixer el projecte, determinar les expectatives del grup i assenyalar quines són les preguntes generadores que el grup vol introduir en el procés. Aquestes preguntes són les que s'aborden de forma prioritària en cada sessió temàtica.

L'esquema comú a totes les sessions és:

1. Presentació o comentaris sobre accions realitzades amb anterioritat.
2. Aclariment de conceptes i coneixements previs del grup sobre el tema.
3. Treball d'anàlisi de cada tema basant-se en la realitat de cada localitat i les experiències de les persones participants.
4. Opinions i propostes d'acció sobre el tema.

Quant als temes tractats, hi ha una lògica interna: partint d'aspectes personals, sentimentals i vivencials, el grup va traçant un recorregut de personal a local, i de local a global i viceversa, de manera que sempre hi ha interrelacions entre temes, descobertes pels grups en la mesura que avancen. L'ordre següent, una vegada realitzada la sessió d'introducció és el següent:

SALUT...on es treballa l'amor, la sexualitat, els hàbits de vida, la forma de relacionar-se amb els altres, els/les altres... Però no senten de la mateixa manera homes i dones, per tant es treballa...

GÈNERE... on es tracta la diferència entre sexe i gènere, la situació de desigualtat que pateixen les dones, els rols com a homes i dones... Però si la desigualtat és palesa en algun aspecte en concret és en...

l'OCUPACIÓ... on es diferencien treball i ocupació, s'analitza la situació de cada localitat i es busquen alternatives... perquè en la nostra societat tindre ocupació és tindre ingressos, nivell adquisitiu i els que no ho tenen, els que no tenen res estan en situació... d'EXCLUSIÓ... on el grup planteja la relació entre diferència i exclusió, treballant des d'exemples que existeixen en cada localitat... Però l'exclusió és una qüestió de recursos, no sols econòmics, sinó també personals per a créixer en el món que els rodeja, per això es treballa...

l'EDUCACIÓ... on es reflexiona sobre què, com i on s'aprén, s'analitza el sistema educatiu actual i es descobreix que s'aprén de la resta... però aquestes persones, junt amb altres elements formem part del...

MEDI AMBIENT... on es defineixen i analitzen les relacions entre els diversos elements que el componen i la interacció que existeix entre ells, amb especial èmfasi en la cultura i com la nostra civilització s'està enfrontant a una nova situació, a un nou repte... INTERCULTURALITAT... on es treballen i s'assenyalen prejudis i resistències enfront d'altres cultures, amb intenció de formular propostes i analitzar causes per les quals persones d'altres països i cultures busquen un món millor, per a la qual cosa abordem la... GLOBALITZACIÓ... connectant-la amb formes de vida i formes de consum, intentant formular alternatives des del món local... Però per a dur a terme totes les propostes indicades, totes les intencions de canvi, totes les idees, es necessita treballar la... PARTICIPACIÓ... on s'aborda com intervindre en el món per a convertir les propostes en accions.

La **2a Fase** implica la posada en marxa d'accions derivades de les conclusions a què els diferents grups han arribat en la 1a Fase. En aquest sentit, tant en relació amb els temes a tractar, el tipus d'activitat, com també als recursos per a portar-la a la pràctica s'implementen des de l'autonomia total per part del grup, de manera que puguin adquirir experiències d'acció col·lectiva. Les persones dinamitzadores fan un acompanyament del grup i presten suport en els aspectes formatius requerits. Aquesta segona fase compta amb una sèrie d'etapes en què caldrà revisar les hipòtesis del grup, revisar les propostes, discutir-les, seleccionar-les, passar (o no) a l'acció i avaluar.

I Una **Trobada** on totes les persones que han participat en diferents localitats posen en comú les distintes experiències, a fi d'extraure conclusions comunes que ajuden a afavorir l'articulació i participació de la gent jove, recolzar les pràctiques actuals dels grups juvenils, així com orientar les futures Polítiques de Joventut. Aquesta trobada l'organitzen els grups de 2a Fase amb el suport de les persones dinamitzadores.

2.3.3. AGA (Acompanyament a Grups Autogestionats).

Aquesta és l'última fase de l'itinerari, que no s'ha aplicat encara en la Comunitat Valenciana i es posa en pràctica amb els grups que finalitzen el Creant. Té com a finalitat que els grups de joves adquirisquen més autonomia i capacitat per al desenvolupament de les seues accions en la comunitat de què formen part, per convertir-se en agents de transformació de la seua realitat i de la vida local. Per això posem en marxa processos formatius centrats en la comunitat, apostant per la dinamització associativa, perquè des de l'autonomia dels diferents grups contribuïsquen a crear l'entorn que desitgen.

En funció de l'espai en què s'aplique l'itinerari es poden posar en marxa, almenys, dos línies de continuïtat:

- Si és des d'una entitat juvenil o associativa, els grups poden incorporar-se a tasques organitzatives de l'entitat.
- Si és des d'un territori concret a través de serveis de joventut, es treballa en la creació o incorporació de les persones del grup en vies i recorreguts diversos.

Objectius.

- Incrementar els mecanismes d'organització i autonomia dels grups que han completat el Creant.
- Afavorir la connexió dels grups juvenils amb els diferents recursos de cada localitat, així com la consolidació de les relacions amb els serveis de joventut.
- Acompanyar les persones del grup en el seu procés de presa de decisions i incorporació a dinàmiques comunitàries del seu entorn.

Metodologia.

Aquests són els passos generals per a l'acompanyament a grups:

a. **Recompondre** després de la Trobada.

Tot comença per intentar recompondre el grup en aquesta nova situació. Ja no formen part pròpiament del Creant, han assolit una etapa important en l'itinerari i són moltes les emocions, sensacions i vivències que pesen en la major part dels components. Per això, es realitza un debat intern, un espai

de tornada a la confiança del grup, de la situació en què es troben en aquest moment determinat.

b. Compartir visions.

Una vegada que el grup i la persona dinamitzadora s'han recompost, arriba el moment de compartir la visió que es té del futur del procés, intentar respondre a preguntes clau sobre el camí a recórrer, des de la consciència plena que el grau d'autonomia del grup és molt més alt que a l'inici de la 2a Fase del Creant.

c. Explorar possibilitats comunitàries.

És un procés que, sense ser totalment paral·lel a l'anterior, sí que pot coincidir en el temps, perquè introdueix una mirada externa a l'hora de compartir visions per part del grup. La idea és que es tinguin en compte condicions, recursos, iniciatives, col·lectius i per damunt de tot necessitats del territori, de la pròpia realitat, perquè el grup no opere exclusivament en el pla dels desitjos particulars.

d. Iniciar la presa de decisions col·lectiva.

Ha arribat l'hora que el grup afronte la presa de decisions col·lectiva, que s'aparte del present i futur immediat, i que determine quina serà l'acció, temàtica i forma d'articulació que s'adoptarà d'ara avant.

d. Provocar situacions de connexió.

En aquest pas el grup ja ha pres decisions i està en marxa, així que es generen situacions de connexió amb altres agents socials en cas que no sorgisquen del propi grup. És evident que si s'ha realitzat una anàlisi encertada de la realitat, el mateix grup té clar qui opera en el territori i el grau de connexió que hi pot haver entre cada un dels agents, però en cas que no siga així, és la persona dinamitzadora qui provocarà les connexions.

e. Ser visibles, presència.

El grup funciona al seu ritme, amb els seus objectius i una lògica autogestionada. El paper de la persona dinamitzadora és d'un perfil molt baix, de manera que s'ha de garantir la presència per a intervindre només en el cas que el grup ho demande.

f. Aprofitar situacions d'aprenentatge.

Tots els passos anteriors, que es produeixen de forma diferent en cada realitat, es realitzen per a arribar a aquest moment d'acompanyament on les persones dinamitzadores intervenen en funció de les demandes del grup i els seus components, amb la intenció de cobrir certes necessitats formatives.

Aquests són en resum els projectes de l'itinerari. A continuació s'aprofundeix en les propostes didàctiques dels dos primers projectes de l'itinerari: Pedrera i Creant. La intenció és servir de guia per a implementar-lo en diferents contextos i territoris. Per a això, prenem com a referència el material de la Xarxa Creant Futur, amb les adaptacions i sistematitzacions que s'han realitzat en els municipis de Silla i Xàtiva durant el curs 2018/19. Per tant, les fitxes de treball, dinàmiques i recomanacions, combinen tant l'experiència de la implantació de l'itinerari en el conjunt de l'Estat, com de la seua aplicació concreta a territoris de la Comunitat Valenciana, aportant pistes i aprenentatges útils per a la pràctica.

3. PROJECTE PEDRERA.

Pedrera, com a primer pas de l'itinerari, es va iniciar l'any 2005 a Sevilla impulsat per Colectivo Barrio i centrat en l'educació en valors, l'adquisició d'habilitats socials i l'educació per a la participació. El 2012, la Xarxa Creant Futur va incorporar a la proposta metodològica l'enfocament d'ecologia emocional, i des de llavors s'ha treballat la combinació d'aquests elements en els diversos territoris, i s'ha convertit en un recurs útil per a la millora de la convivència en els centres educatius.

S'aplica en els IES, durant els horaris de tutories, combinat amb un espai extraescolar, des d'una metodologia participativa, d'experiència i intercanvi, que centra la seua atenció en el desenvolupament d'habilitats bàsiques individuals i grupals per a la participació de joves d'entre 13 i 15 anys durant un període de dos cursos escolars (Fase 1 i 2).

Els grups preferents on implantar-se són 2n i 3r de l'ESO, i per ser la porta d'entrada a l'itinerari cal treballar amb atenció el clima grupal, partint sempre dels interessos del grup. Per a facilitar aquest procés es parteix de la motivació del grup-aula, tenint en compte que és una de les claus fonamentals per a participar en les sessions d'una forma activa. Es posa l'èmfasi en el coneixement mutu, la cohesió grupal i la creació d'un clima de confiança i respecte, en la construcció d'un espai en què l'alumnat se sent segur perquè l'entén totalment com a propi.

Les àrees de treball en aquest espai seran les següents:

- ¿Què sent? (Emocions). Adquirir i incorporar habilitats de gestió positiva de les emocions, respecte per una mateixa, llenguatge expressiu, reconèixer la particularitat i diversitat de grups.
- ¿De què soc capaç? (Capacitats). Relaciona la part emocional amb els recursos de què disposen les persones participants per al treball col·laboratiu: tècniques comunicatives i de resolució de conflictes, escolta, **cures grupals** per posar en funcionament les habilitats socials i capacitats al servei del grup.
- ¿Què em motiva? (Centres d'Interés). Es treballa des dels recursos que els i les participants són capaços d'adquirir, per a traduir-les des dels centres d'interés del grup i crear tota una sèrie de projectes i activitats senzilles que puguin dur a terme en la comunitat educativa.

En el conjunt de la proposta està incorporat l'enfocament de gènere, amb especial atenció a l'educació no sexista tant en el llenguatge com en les experiències que es propicien.

A partir de la sisena sessió en la primera fase i en la segona a partir de la quarta aproximadament, i respectant els ritmes de cada grup, es desenvolupa un espai d'educació no formal on l'alumnat, de forma totalment voluntària, pot aplicar algunes de les accions que hagen sorgit durant les sessions de tutoria. Amb la creació d'un equip de treball voluntari s'afavoreix l'aplicació pràctica de les habilitats i capacitats adquirides en les sessions, especialment al voltant d'alguna acció que millore la convivència i on es pose l'èmfasi en la formació i l'organització dels grups. Així, es fomenta la reflexió i l'anàlisi de la realitat de l'entorn més pròxim i es contribueix a que adquirisquen una actitud crítica davant del seu centre educatiu, barri, poble, etc.

3.1. Sessions de treball.

	JO		GRUP		AULA		COMUNITAT	
TREBALL AMB LES EMO-CIONS	0. INTRODUCCIÓ 1. QUI SÓC? 2. QUÈ SENT?	1. COM ESTIC?	4. QUÈ DONE? QUÈ M'APORTEN?	2. QUÈ ESTÀ CANVIANT EN MI?				
TREBALL SOBRE CAPACITATS	3. QUÈ		5. COM EM RELACIONE?	3. IDENTITAT DE GRUP I AMIS-TAT	6. COMUNICACIÓ I *Comencen les sessions vespertines I fase	4. CONFIANÇA *Comencen les sessions vespertines II fase		7. CAPACITAT CRÍTICA 8. CAPACITAT RESOLDRE CONFLICTES
CENTRES D'INTERÉS					7. COMUNICACIÓ II QUÈ CONSTRUISC?	6.	8. PROPOSTES I ALTERNATIVES 9. AVALUACIÓ	9. ANEM A FER-HO I 10. ANEM A FER-HO II 10. AVALUACIÓ

A continuació, es detalla la implantació de les diferents sessions de treball, tant de la primera com de la segona fase de Pedrera, combinant els eixos d'intervenció junt amb les diferents dimensions (persona, grup, aula, comunitat educativa), d'acord amb l'esquema següent:

1a fase de Pedrera – 2a fase de Pedrera

Totes les sessions estan dissenyades per a dur-se a terme durant 50 minuts, enfocades als horaris de tutories dels centres. És desitjable que en l'adaptació a cada realitat es produïsquen modificacions, gestionades per cada persona dinamitzadora. Vos animem a posar-les en comú.

3.1.1. PRIMERA FASE DE PEDRERA.

3.1.1.0. SESSIÓ D'INTRODUCCIÓ.

Objectius:

- Presentar el projecte a l'alumnat, el camí a recórrer durant els dos anys de Pedrera.
- Generar en els grups un clima de treball positiu que facilite el desenvolupament de les sessions.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, retoladors de colors i retoladors permanents, paper, cinta adhesiva, música, globus, canó de projecció, pantalla, post-its, ordinador, altaveus i música (moguda, divertida).

Aplicació:

- ➔ Ronda de presentació: en cercle, el conjunt de l'alumnat es presenta amb el nom i dient alguna cosa que els agrada fer (hobby o interessos).
- ➔ Volant amunt: es dona un globus a cada participant. Hauran d'escriure-hi:
 - Dos manies que tinguen.
 - Un somni.
 - Alguna cosa que els agrada dir.

Es juga amb els globus i la música intentant que no caiguen a terra. La idea és perdre de vista el teu globus i, quan la música pare, aconseguir el globus d'una altra persona. Hauran de trobar la persona fent preguntes al conjunt del grup. Quan la troben parlen sobre el que ha escrit en el globus. Finalment, en cercle es comenten els aspectes que han cridat l'atenció.

- ➔ Projecció: "Tu Árbol" i espai de convivència: es presenta el projecte Pedrera, explicant-ne l'estructura i la finalitat: la convivència.

Preguntes per a llançar al grup:

- Què creieu que és la convivència?
- Per què penseu que pot ser important?

Es projecta el vídeo “Tu Árbol” (www.youtube.com/watch?v=2ont7Ab7280) per a sumar aportacions d'allò que l'alumnat entén per convivència.

- Coneixent interessos: es dona un post-it de color a cada participant i se'ls demana que escriguen allò que esperen del projecte, què els agradaria fer. Aquestes aportacions es tenen en compte en el disseny de les sessions del projecte Pedrera i sobretot, per a utilitzar-les com a contingut d'avaluació quan finalitzen les sessions.

Aspectes a tindre en compte:

- És el primer contacte amb el grup, així que és important que hi haja bona química entre el grup i la persona dinamitzadora.
- L'important és que entenguin la proposta d'una forma pràctica.
- Incidir en el component lúdic i no formal.
- Es pot projectar qualsevol altre vídeo que pose l'èmfasi en la CONVIVÈNCIA com a valor.

3.1.1.1. QUI SÓC?

Objectius:

- Prendre contacte amb les persones úniques que conformen el grup, de les seues formes pròpies i diverses.
- Promoure l'escolta i el respecte col·lectiu per mitjà del coneixement mutu.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Materials per a reciclar, pintures, pintura de dits, tisores, pegament, fulls de colors, esferes de suro blanc, cilindres de cartó, revistes, llana, retoladors de colors, un mocador, cinta adhesiva, música, globus, dos perxes, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

- ➔ El nostre sistema solar emocional: es dona diferent material plàstic a les persones del grup i se'ls proposa crear un planeta que els represente. Han de pensar quin tipus de planeta són, quines dimensions té, de quins colors està pintat i quines característiques el fan especial. A partir d'ací, cada persona treballa de forma individual en el seu propi planeta i el construeixen.

Una vegada finalitzat, cada jove presenta el seu planeta a la resta del grup mentre les persones dinamitzadores fan preguntes:

- Amb quines tres paraules definiries el teu planeta?
- Què és el que més t'agrada del planeta?
- Què t'agradaria millorar-hi?
- Quines característiques d'un altre planeta t'agradaria tindre?
- Què pots fer per a aconseguir-ho?

Aspectes a tindre en compte:

- Sol ser una dinàmica on les persones s'involucren molt, així que ocupa molt temps.
- És important que hi haja el clima adequat per a la realització del treball individual, per tant, és convenient tindre música de fons que afavorisca la concentració.
- És clau que quan algú presente el seu planeta, es respecte el torn de paraula, afavorint el respecte mutu.
- Els planetes poden quedar exposats en l'aula o que cada persona es quede el seu, depenent del clima i condicions del centre.

3.1.1.2. QUÈ SENT?

Objectius:

- Aprendre a percebre el que senten en els seus cossos i reconèixer la diversitat en què es manifesten sentiments i emocions.
- Aprendre a aplicar l'escolta activa com a recurs principal en les habilitats socials.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, bolígrafs, pissarra, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

- ➔ Imatges emocionals: es fan grups reduïts (quatre o cinc persones) i s'aporten imatges perquè en la pissarra s'escriuen diferents estats d'ànim. Per tant, en grup hauran de decidir què els provoca cada imatge i definir l'estat de cada imatge. Pot ser que cada imatge genere més d'un estat d'ànim. Cada grup designarà dos persones que faran de portaveu i explicaran algunes imatges, parlant de les emocions que els produeixen.

Aspectes a tindre en compte:

- Les imatges són reals, extretes dels premis Pulitzer.
- És important que es recullen i s'aclarisquen les diferents emocions que produeixen.
- Les persones dinamitzadores promouran el debat respecte a les emocions que produeixen les diferents imatges, prendran nota dels aspectes més rellevants i resoldran els dubtes que es produïsquen.

3.1.1.3. QUÈ M'INQUIETA?

Objectius:

- Reflexionar i adquirir competències sobre inquietuds, espais sense explorar i pors.
- Afavorir la relació positiva i el coneixement mutu.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, bolígrafs, retoladors de colors, cinta adhesiva, música, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

→ Mira't el careto: es demana al grup que es mirin entre ells i elles per veure com són. Després se'ls dona un full i se'ls demana que facen la silueta de la seua cara (només el contorn). Quan acaben, es posa música i, mentre

sona, han de passar-se els fulls movent-se per tot l'aula. Quan la música s'atura, han de buscar la persona de qui tinguen el contorn i dibuixar-li la part del rostre que diga la persona dinamitzadora.

Quan hagen acabat, comença a sonar una altra vegada la música i han de fer el mateix amb una altra persona, de manera que cada persona quedarà dibuixada segons la veuen els altres. Les parts de la cara seran: ulls, pestanyes, nas, cabells, orelles i somriure.

→ Posa nom als teus dragons: es reparteix un full en blanc i se'ls demana que dibuixen un mapa que represente la seua realitat: família, amigats, activitats que fan, institut, etc. Poden dibuixar el mapa com vullguen, sense cap esquema o organització determinada.

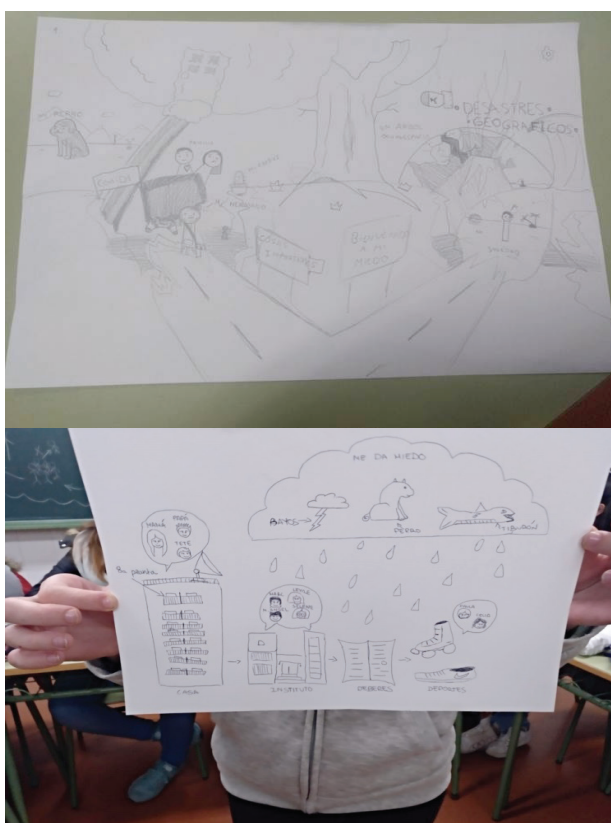
A més, han de pensar en cadascuna de les àrees que han dibuixat en el mapa i detectar on creuen que pot haver-hi algun obstacle o por que els inquiete o els disguste. Hauran d'anar dibuixant símbols (dragons) i posar-los nom.

Finalment, compartiran tots els mapes mentre la dinamitzadora fa preguntes com:

- En quines zones hi ha dragons?
- Són grans o xicotets? Com es diuen?
- Recordeu alguna ocasió en què vos fera por o vos creara gran dificultat i després haja sigut una cosa que realment vos haja agradat fer?
- Quines estratègies utilitzaríeu per afrontar-ho?
- Altres...

Aspectes a tindre en compte:

- S'han d'anotar les pors i inquietuds comunes.
- La posada en comú ha de ser dinàmica, perquè la motivació no decaiga.
- És important que totes les persones del grup es puguin expressar i siguin escoltades.

3.1.1.4. QUÈ DONE I QUÈ M'APORTEN?

Objectius:

- Potenciar el grup com a espai per a créixer, on poder aportar i rebre suport.
- Reflexionar sobre el respecte a la diversitat i el paper de cada u en les relacions d'ajuda mútua.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguen moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, bolígrafs, retoladors de colors, cinta adhesiva, mocadors, música, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

➔ Carícies físiques: tot el grup passeja per l'espai amb els ulls embenats i la persona dinamitzadora establirà, amb la música de fons, les pautes següents:

1. Quan ens trobem amb algú li toquem les mans.
2. Quan ens trobem amb algú li toquem la cara.
3. Quan ens trobem amb algú li toquem el cap.
4. Quan ens trobem amb algú s'abracem.

Una vegada finalitzada l'activitat els preguntem què els ha paregut i com s'han sentit, prenent nota de les diferents aportacions.

➔ Ronda de qualitats: el grup es col·loca en cercle i cada persona tindrà un paper apegat al pit i un altre en l'esquena, on haurà d'escriure-hi quina qualitat positiva té (en el pit) i què hauria de canviar per a ser millor (en l'esquena). Després es posen en comú i s'anoten les qualitats expressades, sobre les quals es treballa per mitjà de les preguntes següents:

- Com ens hem sentit?
- Estàs d'acord amb el que t'han escrit?
- T'havies adonat que tenies eixes qualitats?
- Què significa “mostrar respecte” per algú?
- Sabem respectar algú que té qualitats que no ens agraden?
- Discutiu les raons de per què, o per què no, s'hauria de mostrar respecte a altres persones.
- Què podem fer davant d'açò?

➔ Trenqueu la branca!:

Per a finalitzar la sessió es llig el relat següent:

“Un ancià del poble Garífuna hondureny, prop de la costa del Carib, s'estava morint i va reunir els seus al seu voltant.

A cada un dels estimats els va donar una branca resistent.

Trenqueu la branca, els ordena. Amb un cert esforç, tots trenquen la branca per la mitat.

Açò és el que ocorre quan una ànima està sola i no té ningú. Es trenca fàcilment.

Després el vell va donar a cada familiar una altra branca. I els va dir: “Així m'agradaria que poguéreu viure quan jo haja mort.

Reuniu totes les branques en feixos de dos i de tres. I ara, trenqueu els feixos per la mitat. Ningú pot trencar les branques quan fan un feix de dos o tres. El vell els va mirar somrient. Som forts quan estem amb una altra ànima. Quan estem units als altres, no ens poden trencar".

Preguntes per a debatre col·lectivament:

- Què signifiquen les expressions unió i ajuda mútua?
- Vos sentiu bé en companyia?
- Alguna vegada vos heu sentit sols?
- Què aporteu al grup per a col·laborar i créixer, per a tindre unió?

Aspectes a tindre en compte:

- Traslladar al grup la necessitat de tindre en compte les altres persones i a un mateix; aturar-se en les característiques negatives i relacionar-les amb el valor que donem a les persones, així com el respecte degut (o no).
- És possible que no tinguem temps per a llegir el relat. No passa res, es tindrà com una activitat comodí aplicable en un altre moment.
- És important resumir les aportacions en els moments de debat, per a fer memòria amb el grup.

3.1.1.5. COM EM RELACIONE?

Objectius:

- Reflexionar i prendre consciència de les formes que tenen les persones participants de relacionar-se.
- Afavorir les condicions mínimes per a la cooperació i el treball en grup.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Globus, periòdics, revistes antigues, fulls, galetes, revistes, llana, retoladors de colors, cinta adhesiva, música, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

- ➔ Cooperar o competir?: es demana al grup que se situen de peu i per parelles, col·locant-se esquena contra esquena i agarrats pels braços. Enfront de cada parella hi haurà unes galetes. A la de tres, hauran d'intentar aconseguir les galetes sense soltar-se. Els que se solten es quedaran com a observadors, sense poder seguir jugant.

Als que no ho aconseguisquen se'ls demana tornar a la posició inicial i se'ls proposa que parlen i busquen una solució. Tindran un únic intent per a aconseguir la galeta, perquè només podran intentar-ho una altra vegada i si no ho aconseguixen perdran la galeta.

Preguntes motivadores:

- Què ha passat?
- Quin era el problema?

- Heu aconseguit les vostres galetes?
- I la vostra companya o company?
- Com vos heu sentit durant el joc?
- Què penseu i com vos sentiu els que teniu les galetes?
- Hi ha alguna manera d'aconseguir-ho les dos persones?
- És just que una la tinga i l'altra no?
- Qui decideix com actuar?

➔ Crear o destruir?: en mitat d'una aula diàfana, es col·loquen periòdics i revistes. S'indica a les persones participants que quan sone la música podran destruir, trencar, xafar o fer el que vullguen amb els materials, utilitzant per a això una música alegre, amb moviment. En apagar la música, les participants seuen en silenci, i amb els ulls tancats, per a respirar fondo. A continuació se'ls diu que miren al seu voltant i es fan les preguntes següents:

- Com està l'espai?
- Vos agrada com ha quedat?
- Com us ha fet sentir?

En la segona part de l'exercici es posa una música més tranquil·la, que afavorisca la creativitat i se'ls demana que creen alguna cosa partint del que han destrossat: una escultura, un dibuix, alguna cosa bonica i útil. Poden fer-ho individualment o col·lectivament.

Per a finalitzar, es posen en comú els dos moments:

- Què ha sigut més ràpid: crear o destruir?
- A quina energia vos connecteu en cada cas? Com vos heu sentit en les dos situacions?
- Quines qualitats heu posat en pràctica per a les dos situacions?
- Penseu que a vegades cal destruir? És el mateix destruir que tindre una actitud destructiva?
- Amb què vos identifiqueu més? Et relaciones creant o destruint?

Aspectes a tindre en compte:

- En la dinàmica de cooperar o competir, hem d'observar si hi ha alguna parella que es posa d'acord per a anar primer en una direcció i després en una altra. Els que siguen capaços de fer-ho hauran aconseguit cooperar i hauran guanyat. No servirà com a model de cooperació quan una persona més forta aconseguisca arrossegar l'altra.
- Quant a la dinàmica de destruir/construir hem de controlar bé els temps de música, perquè l'experiència siga plena, així com deixar espai per a la relaxació.
- És important que es responguen les preguntes i s'anoten els resultats per a obtenir informació sobre les opinions dels i les participants.

3.1.1.6. COMUNICACIÓ I: COM M'EXPRESSE?

Objectius:

- Reflexionar i prendre consciència sobre la forma que tenim de comunicar-nos amb les altres persones.
- Experimentar les diferents possibilitats de comunicació i les seues conseqüències, incorporant el concepte de comunicació assertiva.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguen moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, sal, gerra amb aigua, retoladors de colors, cinta adhesiva, música, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

→ La sal: aquesta activitat té com a finalitat que les participants prenguen consciència del poder de les seues paraules i de l'efecte que tenen, o poden tindre, sobre altres persones. Per tant, es proposa un experiment científic i es demana molta atenció.

- La persona dinamitzadora pregunta
- Què és açò? (mostrant el saler). Davant de les respostes, matisa... *el saler sou vosaltres*.
- I açò? (mostrant la sal). No, no, açò –la sal– són les vostres paraules, tot el que dieu.
- I què és açò? (mostrant l'aigua). No, no, açò és un amic o una amiga amb qui vos heu enfadat moltíssim.

Se'ls diu el següent:

Ara observeu atentament el que succeeix: se'ls demana que facen comentaris negatius i per cada comentari, s'aboca un poc de sal sobre l'aigua: Idiota! Imbècil! No t'aguante! Inútil! Cara de gos! Ves a la merda!...

Després els demanem que s'acosten, tiren sal i diguen els seus comentaris despectius tirant-los dins de l'aigua.

A continuació es remouen les paraules (sal) que ja estan en l'interior de l'altra persona (aigua).

Preguntes motivadores:

- Quin efecte creieu que han produït les vostres paraules? Sobre el cos, sobre la salut, sobre les emocions?
- Quan ens enfadem amb una amiga, és per a sempre?
- Penseu que podeu recuperar les vostres paraules? (demostrarem que no es pot llevar la sal de l'aigua).
- Demanant perdó es pot arreglar tot?
- Es poden mesurar les nostres males accions?

➔ Missatges centrats en un mateix: el grup s'organitza per parelles i se'ls reparteix una situació diferent. Deixem uns minuts perquè pensen com podrien fer-ho parlant d'una forma positiva, empàtica i amb educació. Finalment, cada parella haurà de representar la seua situació.

Situació 1:

- "Mare, eres una pesada! Ja t'he dit 20 vegades que quan acabe de fer açò amb l'ordinador arreglaré la meua habitació, ara no ho faré per molt que em dones la xapa."

Situació 2:

- "No entenc perquè ha d'assabentar-se Sílvia que m'agrada Lluís, t'ho vaig explicar a tu perquè eres la meua amiga, si haguera volgut que ho sabera tot l'institut ho haguera publicat en el periòdic, imbècil."

Situació 3:

- "Lucía, si tornes a agafar-me la roba et mate, et creus que eres la reina de la casa."

Situació 4:

- *“Et vaig preguntar si volies anar al cine, em vas dir que no i després m'assabente que hi vas anar amb Mario i no m'avisares. Tranquil·la que per a una altra vegada no us molestaré i vos deixaré al vostre rotllo exclusiu.”*

Situació 5:

- *“És que no entenc per què, si hi van totes i els seus pares les deixen, sempre heu de ser vosaltres els que ho esgarreu tot i jo fotre'm i quedar-me a casa! Genial, moltes gràcies!”*

Algunes preguntes motivadores:

Què opineu d'aquests missatges? Volen dir el mateix? Quin vos agrada més?

Quines diferències heu observat?

Expressar-se sense molestar significa que sempre aconseguim el que volem?

Aspectes a tindre en compte:

- En la dinàmica de la sal s'ha de crear un ambient que fomenti la reflexió i s'ha aprofitar la situació de desfogament per a generar un debat.
- En relació amb les situacions, és important traslladar la reflexió que tenen dret a expressar com se senten i com pensen, però poden fer-ho sense molestar. De la mateixa manera tenen dret a demanar el que vullguen, i hauran de respectar la decisió que prenguen la resta de persones.

3.1.1.7. COMUNICACIÓ II: QUÈ CONSTRUÏSC?

Objectius:

- Reflexionar i prendre consciència de la forma com ens comuniquem amb les altres persones i la importància que té per a construir propostes col·lectives.
- Possibilitar situacions de bona comunicació verbal en relació amb relacions interpersonals.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Materials per a fer polseres, fulls, retoladors de colors, cinta adhesiva, música, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

→ Relat:

“Alguns poblats de Mali tenen La Casa de la Paraula. La gent hi va per negociar i per solucionar els conflictes. La casa s'alça sobre columnes de pedres i no té parets. Només està coberta per una teulada de palla i és tan baixa que no s'hi pot estar dret. Per a entrar cal acatxar-se. Així, qui entra recorda que cal ser humil per comunicar-se amb els altres. La Casa de la Paraula no té mobles i les persones s'assenten en terra, unes enfront les altres. Si algú, mogut per la ira o per la passió de la discussió, s'alça agitat per a abalçar-se sobre l'altre, es colpeja contra el sostre. El dolor que sent li recorda que cal ser pacient i que deixar-se portar per les emocions només serveix per a entorpir el diàleg.”

Una vegada llegit el relat, es llancen les següents preguntes al grup:

Què vos pareix la idea de la Casa de la Paraula?

Creieu que seria interessant tindre un espai així en l'aula, l'institut o la ciutat?

Què sentiu quan algú no pensa de la mateixa manera?

Com actueu si això ocorre?

- ➔ La polsera: es dona material a les persones participants perquè facen una polsera. Quan ja l'han fet, se'ls explica que quan comptem fins a tres hauran de pensar en alguna cosa bonica o que els produísca pau o els relaxe. Pot ser una cosa, una persona o un lloc. Una vegada ho han pensat, o bé guarden la polsera o se la figuren, i a partir d'ara, quan tinguen un mal dia o s'enfaden, poden mirar-la per a recordar allò positiu que van pensar en la dinàmica.

- ➔ Paraules dard i paraules pont: situant el grup-aula en cercle, se'ls pregunta si saben què són les paraules dard (paraules que van just al dolor) i les paraules pont (paraules que obren camí i permeten entendre's); després es demana una paraula dard i una paraula pont a cada un. Finalment, es debat sobre els tipus de paraules a partir de les preguntes següents:

- Quin tipus de paraules useu més?
- Com ens sentim amb les dos paraules?
- Quines paraules poden ajudar a previndre quins conflictes?

➔ El rogle: ixen 3 persones de l'aula, s'exposa que hauran de fer tres grups i totes les persones hauran d'agafar-se fort, sense deixar cap espai, perquè els que hagen eixit no puguem entrar al rogle si no ho demanen de bones maneres.

Les tres persones que han eixit reben la consigna que han d'aconseguir entrar a algun dels rogles, com creguen convenient fer-ho. Qui aconseguisca entrar (serà demanant-ho per favor) haurà guanyat.

Aspectes a tindre en compte:

- Saber manejar el grau de contacte físic entre persones del grup és essencial per poder realitzar una reflexió posterior sobre les condicions positives de la comunicació.

3.1.1.8. ALTERNATIVES I PROPOSTES.

Objectius:

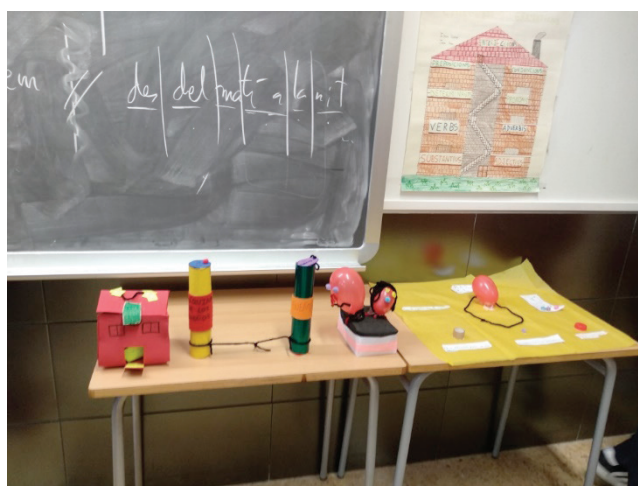
- Reflexionar i visualitzar les claus necessàries per al treball en equip.
- Motivar l'acció col·lectiva des de l'ús d'habilitats socials bàsiques.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, retoladors de colors, cinta adhesiva, cartolines, cinta de pintor, bolígrafs, llana, globus, periòdics i revistes, música, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

- Màquina dels somnis: es construeix en grups de 5 persones una màquina de fer somnis. Aquesta activitat ha d'incloure totes les mecàniques necessàries per a poder treballar col·lectivament i construir una idea comuna. La diferència entre un somni i un projecte és una data. Es poden utilitzar tots els recursos creatius que les persones participants vullguen per a presentar-la: teatre, poesia, pintura, dibuix. Posteriorment es posen en comú.

- ➔ L'espill: en el centre de l'aula diàfana i per parelles, sona música i una persona de la parella ha de ballar o fer gestos i l'altra imitar-la. Quan es pare la música hauran de parar-se i quedar-se en la mateixa posició, sense moure's. La parella que no ho faça quedarà eliminada, i ajudarà a comprovar si altres parelles ho fan de forma correcta. Així fins que quede una parella que serà la “guanyadora”. Per a finalitzar, es realitzarà una reflexió col·lectiva sobre com s'ha realitzat la tasca de coordinació.

Aspectes a tindre en compte:

- En la màquina de somnis es promourà la creativitat i es generarà un clima exempt de juí artístic, perquè l'important és el procés de construcció, les claus que han manejat per a dissenyar en comú. És important que valoren el procés de construcció i les claus que han utilitzat per a dissenyar en comú.
- En l'espill, es traslladarà al grup que quan es té un objectiu comú i es coopera en la mateixa direcció amb altres persones, es pot arribar a aconseguir el que vols.

3.1.1.9. AVALUACIÓ.

Objectius:

- Afavorir un espai de valoració de la primera fase de Pedrera.
- Detectar les sensacions i sentiments de les persones joves davant d'aquest projecte per poder millorar.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, retoladors de colors, cinta adhesiva, cartolines, cinta de pintor, bolígrafs, llana, globus, periòdics i revistes, música, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Aplicació:

- ➔ Tallers: es realitzen tres subgrups, que aniran passant de forma consecutiva per cada un dels tallers avaluatius de Pedrera.
- "Me l'emporte o el tire": en dos cartolines, en una posarà "Què m'emporte?" amb una maleta dibuixada i en l'altra "Què no m'ha agradat?" amb una paperera dibuixada. En aquestes cartolines s'anoten opinions per part de les persones participants del projecte.
 - "On em situe": en aquest taller hi haurà una cartolina amb una diana dibuixada i hauran d'escriure el seu nom en el lloc on consideren que han estat al llarg del projecte, fent així una autoavaluació de com s'han sentit dins del projecte "Pedrera". En la mesura que estiguen més a prop o més lluny, es considerarà positiu o negatiu.
 - "La bústia": hi haurà fulls en blanc i cada persona farà la seva pròpia bústia personalitzada. Es penjen en la paret per a fer arribar missatges positius, escrits en post-its, dins de les bústies de la resta de companys i companyes.

Quan els tallers hagen finalitzat, les persones participants faran un cercle i es posaran en comú les opinions i reflexions sobre el conjunt de Pedrera. Després, deixem temps perquè escriguen els post-its a la resta del grup en les bústies.

- ➔ El cofre: es passa una caixa amb el següent text escrit “Ací dins hi ha el més meravellós que tens en la teua vida” i a l’obrir-la es llig la paraula “TU”.
- ➔ Abraçada grupal: el grup s’agafa de les mans sense soltar-se. La dinamitzadora és l’única persona que se solta d’una de les mans i comença a rodar per a dins del cercle i la resta han de seguir-la fins que queda un abraçada grupal.

Aspectes a tindre en compte:

- En els tallers no cal que es lligen totes les aportacions, ja que queden com a registre avaluatiu, encara que sí que és important deixar un espai per a expressar les impressions generals sobre Pedrera.
- S’ha de garantir que els missatges en les bústies són positius, així com crear el clima adequat en el cofre perquè ningú n’anticipe el contingut.

3.1.2. SEGONA FASE DE PEDRERA.

3.1.2.1. COM ESTIC?: L'expressió grupal a través de les emocions individuals.

Objectius:

- Afavorir les relacions interpersonals entre xics i xiques a fi de superar la vergonya que provoquen els vincles entre ambdós sexes.
- Conèixer aspectes personals de les companyes.
- Facilitar l'expressió de sentiments i aspectes íntims.
- Afavorir l'autoconeixement i el treball amb les emocions de les persones joves.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, retoladors de colors, retoladors permanents i cinta adhesiva.

Desenvolupament:

→ Recordatori de tot allò que s'ha treballat durant el curs anterior: exposició de la persona dinamitzadora i grup. Es planteja la pregunta següent: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?

→ Jardí d'espècies úniques: a la tornada al curs, totes les persones participants han canviat i han crescut molt, així que han de reconèixer-se. Es proposa fer un jardí d'espècies úniques. Es reparteixen fulls i cada participant ha de dibuixar la seua espècie única, que pot tindre forma de planta, flor, arbust... del que vullga. Es realitza de forma individual i després el grup ho posa en comú.

- 1- Nom de l'espècie.
- 2- Hàbitat en què viu.
- 3- Coses que la fan créixer
- 4- Nutrients necessaris
- 5- 3 Característiques que la fan única
- 6- Plagues que la poden matar i emmalaltir
- 7- Adob necessari.

→ La cadira sincera: les persones participants es col·locaran en rogle. Es demanaran tres voluntàries que aniran eixint d'una en una cap al centre del cercle i seuran en una cadira. Les que formen el cercle faran 10 preguntes a les voluntàries, que hauran de dir la veritat. Només poden deixar sense respondre 3 de les preguntes que els facen. Han de ser preguntes obertes sobre qualsevol aspecte de la vida d'eixa persona.

Aspectes a tindre en compte:

- És important apuntar en la pissarra les respostes derivades de la pregunta inicial: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- En el jardí d'espècies úniques es posaran en comú només aquelles característiques que es vullguen compartir.
- És important que la persona que isca al centre del cercle i se sente en la cadira sincera, siga voluntària, i que no se senta obligada.

3.1.2.2. QUÈ ESTÀ CANVIANT EN MI?: Expressar els meus canvis per a canviar la meua comunitat.

Objectius:

- Afavorir les relacions interpersonals entre xics i xiques a fi de superar la vergonya que provoquen els vincles entre ambdós sexes.
- Treballar l'expressió de sentiments de manera grupal.
- Conèixer el que pensen/senten la resta de persones del grup al mateix temps que s'augmenta l'autoestima.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguen moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.

Desenvolupament:

→ Recordatori de la sessió anterior: exposició de la persona dinamitzadora i grup. Es planteja la pregunta següent: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?

→ Bes-placatge: en cercle s'assigna a cada persona un número o una lletra de manera intercalada. Una persona situada en el centre del rogle ha de dir en veu alta una combinació d'un número i una lletra. Quan la diga, les persones que s'hagen mencionat han d'eixir corrent, la de la lletra ha de fer un bes a la persona que està assentada en el centre, abans que la persona del número li faça un petó. Per la seua banda, la persona del número ha de fer un bes a la de la lletra abans que aquesta li'l faça a la que està assentada en el centre.

→ Baròmetre de valors: la idea és reflexionar sobre les relacions entre xics i xiques i la dificultat que això suposa per a algunes. Amb el grup en rogle, s'estableix una línia imaginària en terra. Un costat serà verdader i l'altre fals. La persona dinamitzadora llegirà algunes afirmacions les persones participants deuran posicionar-se. A continuació s'exposaran arguments en ambdós sentits.

Afirmacions:

- *Entre xics, fer-se un bes és normal.*
- *En una relació, és el xic qui ha de demostrar els seus sentiments en primer lloc.*
- *Em fa vergonya abraçar-me a un company/a de la classe.*
- *Quan tinc un problema sempre busque ajuda en el meu amic/a.*
- *M'arregle perquè em preocupa què opinen de mi.*
- *Moltes vegades no dic el que pense perquè tem què pensaran la resta de companyes.*
- *Les dones són més sensibles que els homes.*
- *Si no hi ha gelosia és perquè no estàs enamorada.*

El peix Koi. Es llig el text següent:

"El peix Koi és una carpa japonesa amb una capacitat fascinant. Adapta les seues dimensions a la grandària del lloc on habita: si viu en una peixera xicoteta, només creix uns centímetres; si el traslladem a un estany pot arribar a fer més de dos pams, si viu en un estany encara més gran, pot arribar a mig metre, i si viu en un llac gran pot arribar a un metre."

Es proposa una pluja de reflexions i opinions sobre com el context ajuda a créixer les persones, i per tant, la responsabilitat a crear confiança i espais de respecte per a créixer en llibertat, des de la diversitat que ens caracteritza.

Aspectes a tindre en compte:

- És important apuntar en la pissarra les respostes derivades de la pregunta inicial: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- És interessant trencar amb els jocs en què se segrega el grup per sexe de manera que la distribució entre els grups (lletres i números) es farà de manera aleatòria.

3.1.2.3. IDENTITAT DE GRUP I AMISTAT: La cohesió grupal com a pas indispensable cap a la transformació social.

Objectius:

- Incrementar la motivació del grup respecte al programa.
- Afavorir un clima de confiança i la identitat de grup.
- Aprendre a treballar en equip.
- Fomentar i afavorir l'autoestima de cara a potenciar les virtuts de cada persona del grup.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls i bolígrafs.

Desenvolupament:

→ Recordatori de la sessió anterior: exposició de la persona dinamitzadora i grup. Es planteja la pregunta següent: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?

Psiquiatria: una persona voluntària que isca per uns minuts de la classe. Assentades en rogle, la dinamitzadora explica que la persona voluntària farà preguntes a qui vullga. Poden ser preguntes relacionades amb aspectes personals, de l'IES, de la família, d'amistats, etc. Les preguntes s'hauran de poder respondre només amb SI o NO. Per exemple: Vas eixir ahir?...; la persona a qui es pregunte haurà de respondre per la persona que està assentada a la seua dreta. Si no està d'acord amb la resposta que dona la persona, diu “psiquiatria”, llavors tothom es canvia de lloc. Tornem a respondre per la persona que s'ha sentat a la nostra dreta. Una vegada explicada la dinàmica al grup, la persona voluntària entra en la classe i haurà d'endevinar la consigna que s'ha consensuat entre totes, fent preguntes a qui desitge (preguntes de sí/no).

→ Sí o Sí?: de forma individual, cada persona haurà de respondre i escriure en un full la resposta a la següent pregunta: com hem d'actuar per a poder fer els jocs i dinàmiques en classe? A continuació, i en subgrups (que designaran una o diverses persones de portaveus), hauran d'expressar les seues respostes de manera que s'arribi a un consens. En conjunt, s'exposa el treball de cada subgrup i per mitjà d'un debat s'arriba a una conclusió.

Aspectes a tindre en compte:

- És important apuntar en la pissarra les respostes derivades de la pregunta inicial: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- La dinàmica Sí o Sí? té l'objectiu que el grup reflexione sobre què necessitem per a poder treballar en grup, per això cal triar una pregunta pròxima i amb la que se senten més identificades.
- De la mateixa manera, la persona dinamitzadora haurà de reforçar la idea que per a poder treballar en grup i realitzar qualsevol activitat, hem de seguir les pautes que es posen en comú.

3.1.2.4. CONFIANÇA: La generació d'alternatives amb el meu entorn més pròxim.

Objectius:

- Enfortir l'autoestima i millorar la confiança del grup-aula.
- Descobrir els prejudis i raonar-los.
- Treballar qüestions relacionades amb els seus centres d'interés.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fitxes de colors per a la dinàmica "missatges de colors".

Desenvolupament:

→ Recordatori de la sessió anterior: exposició de la persona dinamitzadora i grup. Es planteja la pregunta següent: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?

→ Missatges de colors: s'assenta el grup en cercle, la persona dinamitzadora reparteix a cada alumne/a 7 trossos de paper de diferents colors amb diferents missatges. Després, la dinamitzadora anirà anomenant les consignes següents, representades per un color. Si les participants compleixen la consigna (portar roba de marca, per exemple), quan la dinamitzadora les anomeni hauran d'obrir el paper d'eixe color, llegir el missatge que continga, tornar-lo a arrugar i llançar-lo al centre. Al finalitzar, les dinamitzadores preguntaran: Qui té encara el nombre més gran de pedres (que són els trossos de paper arrugat)? Les persones que tinguen el nombre més gran de pedres obriran la pedra de color blau que conté el missatge clau: "Eres una persona molt important per a nosaltres".

Ordre dels sobres:

- 1r. Els que porten alguna peça de roba o calçat de marca.
VERD: També es pot vestir sense marques.
- 2n. Els que no vagen a la casa de la joventut.
ROIG: Vés-hi, t'està esperant!

- 3r. Els que tinguen o hagen pensat fer-se algun pírcing i/o tatuatge.
MARRÓ: El teu cos és teu, tu decideixes!
- 4t. Els que no han participat com a voluntariat en algun acte en el seu barri.
GROC: A què esperes? Fes-te defensora dels drets humans!
- 5é. Els que tenen mòbil i utilitzen el Whatsapp.
VIOLETA: Relacionar-se cara a cara millora la comunicació.
- 6é. Els que tenen "Facebook, Instagram, Twitter..."
TARONJA: Atenció! No saps qui pot estar a l'altre costat.
- 7é. BLAU: Eres una persona molt important per a nosaltres!

Aspectes a tindre en compte:

- És important apuntar en la pissarra les respostes derivades de la pregunta inicial: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- En aquest punt del projecte se'ls començarà a plantejar la possibilitat de realitzar les accions que els pareguen més interessants. Aquestes accions es duran a terme de manera paral·lela en horari extraescolar. Les persones del grup decidiran l'horari i les accions que es duran a terme.

Algunes preguntes que es poden utilitzar per a fomentar la posada en comú de propostes són:

- Què hi ha en el meu centre/barri/poble que m'agrada i que vull que continue existint?
- Què NO hi ha en el meu centre/barri/poble que m'agradaria que haguera?
- Què hi ha en el meu centre/barri/poble que NO m'agrada i que vull que deixi d'existir?

3.1.2.5. CURES: La generació d'alternatives PER AL meu entorn més pròxim.

Objectius:

- Aconseguir la cooperació per a afavorir la implicació amb el grup.
- Afavorir la sensibilitat i escolta cap als companys i companyes.
- Interioritzar la identitat de grup.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Còpies suficients de la fitxa del "refugi subterrani". Reproductor de música, altaveus.

Desenvolupament:

→ Recordatori de la sessió anterior: exposició de la persona dinamitzadora i grup. Es planteja la pregunta següent: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?

→ El Refugi: es repartirà una fitxa a tot l'alumnat, en la qual es presenta un cas apocalíptic. Han de triar 5 persones amb qui compartirien refugi i argumentar el perquè. Se'ls deixa un temps de reflexió fins a començar el debat a nivell grupal. Es comença demanant que cada persona expose quina ha sigut la seua tria i per què. Més tard es passa a les reflexions conjuntes.

Guia per al debat:

- Com vos heu sentit fent l'exercici?
- Què vos pareixen les argumentacions que heu plantejat?
- Aquest exercici té algun paregut amb la vida real?
- A voltes no fem exclusions per ser diferent? Si no fem aquestes exclusions, ens les fan persones del nostre entorn?

FITXA "EL REFUGI"

Imagineu-vos que la vostra ciutat està amenaçada per un bombardeig. S'apropa una persona i vos demana una decisió immediata. Hi ha un refugi subterrani que només pot albergar sis persones (inclosa tu). N'hi ha onze que volen entrar-hi. Aquestes són les característiques d'eixes onze persones. N'heu de triar cinc.

- Un violinista de 65 anys, homosexual.
- Un advocat de 25 anys.
- La dona d'eixe advocat, de 24 anys, que està embarassada. Ambdós volen estar junts, o dins el refugi o fora.
- Justin Bieber, que en eixos dies està de concert en la ciutat.
- Una universitària, que té vots de castedat.
- Un físic de 28 anys que pensa que hi ha gais i lesbianes que ho són de naixement i altres que ho són per vici.
- Una dona de 32 anys, lesbiana i mare de dos fills.
- Una prostituta de 35 anys.
- Un sacerdot de 75 anys.
- Un xic de 16 anys, futbolista i enamorat de l'amiga de la seua germana.
- Un transformista de cabaret.

→ Llanda de conserves: amb una música relaxada però que anime a la creativitat, deixem que cada participant vaja al lloc de la classe que més li abelliga. Se'ls demanarà que recorden moments, sensacions, frases o coses que hagen sigut significatives, per boniques o per haver-les après del recorregut del grup. Hauran d'escriure-les en paper.

Tots els papers es ficaran en un pot decorat com a llanda de conserves, que estarà a disposició dels participants per a quan el necessiten, bé per a llegir o per a incloure nous moments.

→ Laboratoris científics de vitamines: se'ls demana de tasca per a casa que ideen una nova vitamina concreta per a cuidar al grup. No valen frases, ni propostes etèries, hauran de crear algun canal d'acció puntual o continuada on aplicar-la. Es presentaran al grup que treballa en horari extraescolar.

Aspectes a tindre en compte:

- És important apuntar en la pissarra les respostes derivades de la pregunta inicial: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- En aquest punt del projecte se'ls anirà recordant que un grup de gent del curs està realitzant accions en horari extraescolar i que tothom que estiga interessat/da continua estant invitat/da.

3.1.2.6. NEGOCIAR I ACORDAR: El consens enfront de la majoria.

Objectius:

- Aprendre a expressar una opinió i defensar-la, així com acceptar, assimilar i integrar la disparitat d'opinions.
- Adquirir recursos de negociació.
- Interioritzar el consens com a mecanisme de presa de decisions.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.

Desenvolupament:

→ Recordatori de la sessió anterior: exposició de la persona dinamitzadora i grup. Es planteja la pregunta següent: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?

→ El seient: la persona dinamitzadora s'ha d'asseure en una cadira i el grup l'ha de convèncer, com puga, perquè es lleve de la cadira. Només amb una mescla de creativitat i realisme aconseguiran que la dinamitzadora s'alce. Aquesta dinàmica és per a desenvolupar habilitats comunicatives i es pot adaptar com un joc de rols, en què la dinamitzadora exercirà com a persona orientadora o directora del centre i el grup-aula l'haurà de convèncer, per mitjà d'arguments, de la necessitat del seu suport o consentiment per a realitzar alguna acció que el grup vullga dur a terme.

→ Debat sobre formes de prendre decisions: després d'haver aplicat les dinàmiques anteriors, es llança la reflexió sobre com prenem decisions en grup, ja siga d'amistats o en classe. S'escriuen en la pissarra les distintes formes (totes estem d'acord –consens–, algú diu el que ha de fer sense que compte l'opinió dels altres, per votació i majoria, etc.) s'analitza cada tipus i es pensa quin seria la millor forma de prendre decisions dins del grup de Pedrera.

Aspectes a tindre en compte:

- És important apuntar en la pissarra les respostes derivades de la pregunta inicial: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- Aquesta és una sessió on s'exposen molt tant la persona dinamitzadora com el propi grup. S'han d'anotar totes les aportacions i fer-los reflexionar.
- S'ha de prendre una postura de moderació dels debats, perquè és possible que sorgisquen opinions contràries.

3.1.2.7. CAPACITAT CRÍTICA: L'anàlisi com a recurs indispensable per a la transformació.

Objectius:

- Afavorir una actitud crítica i empàtica cap a la injustícia.
- Afavorir l'expressió d'opinions, el respecte a les altres i aprendre a treballar en grup.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls i bolígrafs.

Desenvolupament:

→ Recordatori de la sessió anterior: exposició de la persona dinamitzadora i grup. Es planteja la pregunta següent: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?

→ Què ens pareix injust?: per subgrups i designant persones portaveus, hauran d'identificar situacions injustes que poden succeir en l'aula o que hagen viscut; també poden utilitzar alguna notícia de premsa o televisió recent. Es realitzarà un treball d'anàlisi amb el següent guió de preguntes orientatives:

- Per què ocorren aquestes situacions?
- Com creieu que se sent la persona afectada?
- Què podem canviar des de nosaltres mateixos/es?

A continuació, s'exposaran al conjunt del grup i es realitzarà un debat per arribar a unes conclusions. Es deixarà un temps perquè cada subgrup presente la seua idea i l'argumente. Posteriorment, es demanarà a la resta de participants que sumen idees al que s'ha exposat per crear una postura comuna i àmplia sobre els diferents temes o aspectes exposats.

Aspectes a tindre en compte:

- És important apuntar en la pissarra les respostes derivades de la pregunta inicial: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- En aquest moment del projecte, se'ls anirà recordant que un grup de gent del curs està realitzant accions en horari extraescolar i que tothom que estiga interessat/da continua estant invitat/da. A més se'ls comentarà que ja porten un temps mostrant les seues opinions respecte a diferents temes i els seus gustos sobre diverses qüestions. Han expressat crítiques de coses que no els agraden i han "debatut" amb "l'equip directiu" del centre. Arribats a aquest punt se'ls traslladarà que l'objectiu de les últimes sessions serà posar en marxa alguna d'eixes propostes dins de l'IES.

3.1.2.8. CAPACITAT DE RESOLDRE CONFLICTES: Respostes concretes a anhels grupals.

Objectius:

- Treballar un esquema simple amb els participants per a solucionar un conflicte entre persones.
- Realitzar propostes de millora davant de situacions no assertives i de conflictes.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, bolígrafs i joc de cartes amb els passos per a la resolució de conflictes.

Desenvolupament:

- ➔ Recordatori de la sessió anterior: exposició de la persona dinamitzadora i grup. Es planteja la pregunta següent: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- ➔ La baralla màgica: es formen subgrups, cadascun amb un "joc de cartes" (on es reflecteixen els passos que s'ha de seguir per a solucionar un conflicte). A continuació es fa una partida del joc de cartes (el burro), on participarà un representant de cada grup, que haurà de reunir per al seu equip les sis cartes diferents. Una vegada acabat el joc cada subgrup haurà d'ordenar la baralla d'acord amb l'ordre lògic d'actuació a l'hora de resoldre un conflicte. Finalment, es triarà un dels problemes de la sessió anterior i es treballarà en conjunt com a supòsit pràctic.

Passos per a resoldre un conflicte:

- Identificar el problema:
 - Què és el que passa?
 - Per a poder solucionar un problema cal saber quin és realment el problema.
 - Entre qui ha sorgit el problema?

- Causes:
 - A què es deu el problema?
 - Per què ha ocorregut?

 - Distintes versions:
 - Coneixem la versió de cada un dels protagonistes?
 - Com se sent cada una de les parts implicades?

 - Interessos:
 - Què vols tu de mi?
 - Què vull jo de tu?

 - Acords:
 - Què farem per a solucionar aquest problema?

 - Conseqüències:
 - Què passarà si arreglem el problema?
 - Què passarà si no solucionem el problema?
- ➔ Joc de rols: per a poder posar en pràctica allò que s'ha après es realitzarà un joc de rols, per mitjà de subgrups que hauran de representar distintes situacions en què existisquen conflictes o actituds no assertives que hagen succeït durant el curs escolar. Aquestes situacions poden sorgir de situacions reals que hagen experimentat en el grup.

A continuació, en plenari, es realitzarà un debat al voltant dels aspectes següents:

- Identificar la situació conflictiva.
- Conèixer la versió de les distintes persones implicades i els seus

sentiments.

- Realitzar possibles propostes perquè la situació no es repetisca.
- Analitzar les conseqüències de la situació, tant si es resol com si no.

Al seu torn, per mitjà del debat, algunes persones adopten el paper o rol d'observadores tenint en compte els següents aspectes relacionats amb la situació i les habilitats per a la comunicació i el diàleg:

- Es respecten els torns de paraula?
- Participa tothom donant les seues opinions?
- Es respecten les opinions diferents?
- Es mesuren les paraules per intentar no molestar?

Per a finalitzar, s'anoten les conclusions sobre les situacions exposades, també sobre com ha sigut o haurien de ser els diàlegs i les converses adequades.

Aspectes que cal tindre en compte:

- És important apuntar en la pissarra les respostes derivades de la pregunta inicial: per a què ens han servit les dinàmiques i activitats que hem realitzat?
- En funció de les característiques del grup, aquesta sessió pot dividir-se en dos.
- El grup ha de saber que estem en el moment de posar en pràctica tots els aprenentatges incorporats fins al moment.

3.1.2.9. ANEM A FER-HO I: Posada en pràctica d'una proposta col·laborativa.

Aquesta sessió 9 es podrà aplicar en dos o tres hores de tutoria, en funció del tipus d'activitat, les característiques del grup i el nivell de complexitat que requereisca.

Objectius:

- Posar en pràctica alguna de les propostes dels xics i xiques amb què s'ha estat treballant en Pedrera.
- Adquirir habilitats de planificació i gestió d'accions.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Fulls, retoladors de colors, cinta adhesiva, cartolines, cinta de pintor, bolígrafs, llana, globus, periòdics i revistes, música, altaveus, canó de projecció, pantalla i ordinador.

Desenvolupament:

➔ Definint l'acció col·lectiva:

Tant si ja hi ha una idea en marxa o si aquest és el primer contacte amb les propostes, es repetiran les tres qüestions ja treballades en la sessió 4:

1. Què hi ha en el meu centre/barri/poble que m'agrada i que vull que continue existint?
2. Què NO hi ha en el meu centre/barri/poble que m'agradaria que hi haguera?
3. Què hi ha en el meu centre/barri/poble que NO m'agrada i que vull que deixi d'existir?

Obrim un temps de debat per a consensuar quina és l'acció que es vol dur a terme. És important que no es plantegen accions excessivament ambicioses, ja que l'objectiu és portar-les a terme.

- ##### ➔ Formulant objectius: de manera consensuada s'estableixen quins són els objectius que pretenen aconseguir amb aquesta acció. Caldrà anar anotant les aportacions i preguntar fins a

l'últim matís sobre la definició d'objectius, que han de comptar amb el suport del conjunt del grup.

- Organitzant l'acció col·lectiva: a partir d'ací es fa una llista de tasques i necessitats per a portar a terme aquestes tasques, que hauran d'estar ben definides i reduïdes al màxim. Les tasques seran de dos tipus: les que es desenvolupen prèviament a l'acció i les que es portaran a terme durant la pròpia acció.

Finalment, cada persona del grup anota les seues preferències d'assumpció de tasques en una llista de major a menor preferència. A partir d'aquest treball individual es fa un repartiment per grups de treball i es comença a treballar.

- Avaluació del cronograma i les tasques: després d'un temps convenient, es comprovarà si és factible arribar a les dates que es van proposar i si la implantació de les tasques és adequada. Aquest és el moment en què s'ha de reconduir el que no tenim temps d'aplicar i de redefinir les tasques que no s'hagen proposat bé.
- Treball dels Grups: es proposa continuar amb les tasques que queden pendents dins dels grups de treball.

Aspectes a tindre en compte:

- Aconsellem posar en pràctica alguna de les propostes que s'han gestat en les sessions anteriors. Se'ls comentarà que l'objectiu és posar en pràctica alguna de les propostes que els agradaria que hi haguera en el centre. Si anteriorment s'ha pogut avançar, s'utilitzaran les sessions 9 i 10 per a això.
- La tasca principal de la persona dinamitzadora serà la de motivar tot el grup, així com acompanyar i assessorar en tot el procés.
- És convenient integrar el grup que està aplicant accions fora de les hores de tutoria amb l'activitat que es porta a terme amb tot el grup.
- És important fer grups que no siguin excessivament nombrosos perquè el treball siga fluid. Es tracta que totes les persones assumisquen responsabilitats i que siguin abastables.

3.1.2.10. AVALUACIÓ.

Objectius:

- Valorar el conjunt del projecte Pedrera i extraure les principals conclusions del procés.
- Millorar el funcionament i enfocament del projecte, incorporant l'avaluació com a element clau de l'aprenentatge per a la participació.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Pissarra, paper continu, retoladors, paper continu, còpies de qüestionaris.

Desenvolupament:

- ➔ Avaluació Individual: es donarà un qüestionari a les persones participants (annex 1 d'avaluació).
- ➔ Avaluació col·lectiva (I): en grups reduïts han de contestar una sèrie de preguntes que se'ls ha entregat prèviament, de manera que es plantegen totes les qüestions positives i negatives sobre el desenvolupament de Pedrera.

Les preguntes són:

- Quina sessió triaries com la millor? Per què?
- Com milloraries el desenvolupament de les classes?
- Quines coses diries que t'ha aportat?
- Com definiries les classes de Pedrera? (amb una frase o una paraula).
- Recomanaries aquestes classes a altres persones? Et pareixen útils? Per què?

Una vegada finalitzat, cada grup exposarà les seves respostes i s'obrirà un debat breu.

- ➔ Mural avaluatiu: es posarà un paper continu al terra i cada participant escriurà o dibuixarà tots els pensaments, sensacions, suggeriments,

dubtes, crítiques, etc. sobre les sessions de Pedrera. Una vegada acaben, s'exposarà i es llegirà en el grup.

- ➔ Avaluació de la persona dinamitzadora, explicació de l'itinerari i foto grupal. (Annexos d'avaluació)

Aspectes a tindre en compte:

- En l'avaluació grupal es posarà especial èmfasi sobre l'acció que s'ha portat a la pràctica.
- El tancament ha d'incloure aspectes positius i negatius.
- És molt important explicar que qui vullga continuar fent coses, podrà fer-ho en el projecte Creant el curs següent.

3.1.3.1. ANNEX 1. AVALUACIÓ DE LES SESSIONS.

AVALUACIÓ DE LA SESSIÓ:

1. Consecució dels objectius plantejats per a la sessió.
2. Adequació de la metodologia i activitats proposades.
3. Adequació de l'espai i temps.
4. Clima grupal.
5. Observacions.

3.1.3.2. ANNEX 2. QÜESTIONARI D'AVALUACIÓ DE PARTICIPANTS.

PROGRAMA "PEDRERA"

- Què és el que més t'ha agradat?
- Què és el que menys t'ha agradat?
- Creus que "Pedrera" ha servit per a alguna cosa?
- Has vist algun canvi en algun dels companys o companyes? Quin?
- Què t'agradaria per a l'any que ve?

3.1.3.3. ANNEX 3: QÜESTIONARI D'AVUACIÓ DE TUTORIES.

Amb l'objectiu de millorar i valorar l'aplicació del programa "Pedrera" que s'ha dut a terme en les hores de tutoria, vos agrairíem que expressàreu la vostra opinió dels següents indicadors:

1. Adequació dels continguts (utilitat).
2. Assimilació de conceptes (aprenentatges).
3. Clima grupal (actituds, comportament, relacions, etc.).
4. Metodologia utilitzada.
5. Participació i implicació del grup.
6. Paper de les formadores.
7. El vostre paper com a tutor/a en el procés.
8. Coordinació (entre tutors/es, entre tutors/es-formadora).
9. Difusió del projecte en l'IES.
10. Valoracions i propostes.

Gràcies per la vostra col·laboració. Salutacions

3.1.3.4. ANNEX 4: RECURS D'AVALUACIÓ DE PROCESSOS PARTICIPATIUS.

Per a poder valorar si els objectius previstos en un principi s'estan assolint o no segons la metodologia participativa, hem de tindre en compte diverses variables. Aquestes incideixen de forma notable a generar processos de participació.

Definició de variables segons hipòtesi:

PERSONA TÈCNICA DE JOVENTUT:

- Has tingut alguna experiència participativa i de dinamització prèvia? (Polítiques de joventut en la localitat).
- Expectatives respecte a "Pedrera".
- Indicadors a tindre en compte sobre "Enteniment del projecte".
 - Es connecta amb els objectius del programa, amb la seua ideologia.
 - Es plantegen objectius concrets per assolir.
 - Metodologia participativa i no directiva (basada en l'experiència personal dels i les participants).
 - Autonomia del grup (és el grup qui decideix què vol fer, sense cap tipus de manipulació externa).
 - Altres.
- Atenent els diversos indicadors, has entés el projecte?
- Explicació realitzada del projecte al regidor o membres de l'Ajuntament.
- Assisteix a les sessions en els IES de seguiment. Assistència, aportacions.
- Coordinació amb l'equip docent.
- Motivació i percepció d'utilitat.
- Vinculació i intercanvi amb altres localitats.

RESPONSABLES POLÍTICS:

- Enteniment del projecte (ideologia, objectius per assolir, metodologia participativa...).
- Aportació dels recursos necessaris per a l'aplicació del programa (espais, materials...).
- Seguiment durant l'aplicació.
- Percepció d'utilitat.

GRUP D'ALUMNES:

- Han participat en algun procés anterior de caràcter participatiu?
- Percepció d'utilitat.
- Connexió amb els objectius del programa.
- Clima grupal.
- Destreses per a la comunicació i informació.
- Saben treballar en grup?
- Organització de les tasques i accions.
- Relació amb tutor/a, tècniques de joventut i dinamitzadora.
- Vinculació amb altres grups informals.

PERSONA TUTORA:

- S'ha connectat amb els objectius del programa, amb la seua ideologia.
- S'han aconseguit els objectius proposats a priori.
- Tens dubtes sobre el programa? Tipus de dubtes, evolució.

- Nivell d'implicació en classe:
 - + No es queda.
 - + Es queda i no participa.
 - + Es queda i interromp amb altres coses.
 - + Es queda i participa.

- Prioritat i importància que dones al projecte. (Treballa partint del que es fa en les sessions de "Pedrera".)
 - Lectura i seguiment de les sistematitzacions.
 - Assistència i participació a les reunions de seguiment.

EQUIP DEL CENTRE (ORIENTADOR/A, EQUIP DOCENT, DIRECTIVA):

- Coneixement del programa en el centre (orientador/a, equip docent).
- Implicació de l'equip docent (percepció d'utilitat, connexió amb els objectius...)
- Informació a pares i mares.

4. CREANT.

Aquest segon projecte de l'itinerari s'ha dut a terme en la Comunitat Valenciana, en concret en els municipis de Silla i Xàtiva. S'ha combinat amb altres iniciatives que estan aplicant-se, com el projecte Connecta Jove o el grup pilot en el projecte Desying d'Eryca, en què es pretén millorar els serveis d'Informació Juvenil d'Europa des de la participació de la gent jove.

Com ja es va comentar en el resum de projectes, les dos fases de Creant tenen objectius complementaris. Mentre que en la primera es posa l'èmfasi en el diagnòstic crític de la realitat, en la segona cobra especial rellevància l'acció col·lectiva i les respostes que les mateixes persones joves poden posar en marxa. D'aquesta manera, la primera fase és més concreta, amb sessions específiques i una didàctica clara, mentre que la segona és un procés més obert, que es defineix en funció dels múltiples factors que determinen la realitat de cada localitat i grup juvenil.

Per tant, s'aporten els passos per a dur a terme ambdós fases, i a continuació es detalla la didàctica del conjunt dels tallers de la primera fase, on s'incorporen algunes aportacions fruit de les experiències d'implementació a València, junt amb alguns recursos que es consideren essencials per a la gestió del conjunt del projecte.

Com no pot ser d'una altra forma, el referent per a aquesta proposta de treball és el material "Creant Futur 2.0" de la Xarxa d'Educació per a la Participació Juvenil "Creant Futur", on es pot consultar el disseny del qual parteix aquesta adaptació.

Per a finalitzar, un recurs interessant per a conèixer els elements principals de Creant és el vídeo que des de l'Ajuntament de Silla es va editar de cara a la Trobada de Juny de 2019 sobre Educació en la Participació, organitzat per la Càtedra de Participació Ciutadana, Govern Obert i Open Data de la Universitat de València. (<https://youtu.be/xwG8CkcxDPQ>).

4.1. Etapes del projecte.

Fem un repàs pel recorregut del projecte, per cada una de les etapes, establint les característiques comunes que s'han produït des de la nostra experiència, amb l'objectiu de traçar el dibuix general del Creant que ajude a comprendre'l millor.

4.1.1. Coneixement i “traducció” del Creant.

El primer pas consisteix a aprofundir en el coneixement de la proposta metodològica del Creant, les diferents fases del projecte, els trets generals que el defineixen i, sobretot, a imaginar com s'aplicaria en el context propi, la “traducció”. És important que la persona dinamitzadora, aquella que tindrà la responsabilitat de dur a terme el projecte, visualitzi el conjunt de la proposta en l'entorn concret, definint les peculiaritats, possibilitats o resistències que poden aparèixer. Entre altres, aquestes preguntes poden ajudar:

- Quin tipus de grup m'estic imaginant en el meu territori?
- Quins compromisos institucionals puc aconseguir?
- Quin espai seria l'adequat per realitzar-lo?
- Tinc possibilitat d'acompanyar el grup durant 2 anys / cursos escolars?
- Quines experiències anteriors de foment de la participació juvenil s'han posat en marxa?
- Quins suports externs puc aconseguir?
- Entenc el projecte i sóc capaç de transmetre'l?
- Altres...

4.1.2. Seminari de Formació.

La Xarxa d'Educació per a la Participació Juvenil “Creant Futur” sol organitzar seminaris de formació al llarg de l'any, tant a nivell estatal com en territoris concrets. En aquests seminaris les persones dinamitzadores que s'incorporen al projecte tenen l'oportunitat de viure, en primera persona i amb altres, el procés que es planteja als grups de joves, compartir visions i treballar els principis metodològics del Creant. D'aquesta manera, es facilita la resolució de dubtes i la comunicació entre persones amb experiència en la posada en marxa del projecte i aquelles que s'incorporen de nou. El format sol ser d'entre 12 i 16 hores lectives, amb una proposta didàctica vivencial i basada en els principis del programa.

4.1.3. Configuració de grups.

Aquest ha sigut i continua sent un dels passos fonamentals en el desenvolupament del projecte. Principalment perquè la idoneïtat de les persones participants és un dels factors d'èxit detectats. Per això, el perfil del grup ha de ser dibuixat per les persones responsables de cada localitat, per les persones dinamitzadores amb la finalitat de:

- Donar protagonisme a les persones que intervenen en temes de la seua localitat.
- Comptar amb el coneixement de la realitat local que tenen les persones dinamitzadores. Perquè el procés ha d'estar contextualitzat a cada realitat; hi ha moments i circumstàncies particulars.
- I sobretot, perquè el procés (l'acció) siga útil, hem de comptar amb les prioritats i línies d'acció sobre les quals ja s'està treballant. La qüestió és crear convergències entre la realitat i el context local amb la proposta metodològica del Creant.

En línies generals el perfil del grup sol ser:

"D'edats compreses entre els 15 i els 17 anys, d'ambdós sexes i amb una mínima experiència en la participació en activitats socioculturals, en un nombre no superior a 15 persones ni inferior a 10."

La forma de convocatòria també és consensuada, segons els criteris de les persones dinamitzadores: xarxes socials, telefonades, convocatòria pública amb cartelleria, difusió específica en centres d'ensenyament, convocatòria a associacions, etc.

De vegades quan el grup no ha implementat el Projecte Pedrera o no compta amb una experiència anterior al Creant, pot ser interessant "començar pel final"; organitzar alguna eixida, excursió o trobada on poder donar a conèixer el Creant.

Junt amb la configuració del grup, les primeres reunions de coordinació territorial poden ser molt útils a l'hora de definir una convocatòria, la configuració de grups, així com establir sistemes de comunicació i seguiment, calendari global, etc.

4.1.4. Primera Fase: Tallers temàtics.

Una vegada configurat el grup, s'inicia el procés amb una sessió d'introducció, que té com a finalitat donar a conèixer el projecte, detectar les expectatives del grup i establir quines són les preguntes generadores o motivadores des de l'òptica de les persones participants per abordar-les en el conjunt de les sessions temàtiques.

Aquesta introducció al Creant es pot portar a terme de les següents formes, en funció de cada realitat:

- Taller d'introducció: és un taller centrat en el coneixement i construcció del grup, una demostració pràctica de la metodologia que se seguirà durant tot el procés, donant a conèixer les característiques generals del Creant, així com incloure la visió del grup en el conjunt de tallers temàtics.
- Sessions d'autoconeixement relacional: a més de l'anterior, són dos sessions centrades en la relació de cada persona amb ella mateixa i amb les altres, treballant aspectes com l'autoestima, el desenvolupament potencial creatiu i les habilitats socials bàsiques.
- Trobada o jornades: es treballen els aspectes esmentats abans, però intentant que el component vivencial, d'experiència, de relació amb les altres persones del grup es convertisca en el vehicle per mitjà del qual entrar i conèixer la proposta del Creant.

Les sessions o tallers temàtics compten amb un disseny, en forma de sessió-típus, que es tradueixen i adapten en funció de les característiques de cada grup. L'esquema comú a totes les sessions és:

1. Presentació o comentaris sobre accions realitzades amb anterioritat.
2. Aclariment de conceptes i coneixements previs del grup sobre el tema.
3. Treball d'anàlisi de cada tema en funció de la realitat de cada localitat i les experiències de les persones participants.
4. Opinions i propostes d'acció sobre el tema.

Hem de destacar que l'aplicació didàctica, les dinàmiques i tècniques concretes de cada pas, estan dissenyades de manera que el grup s'acoste a cada contingut de forma crítica, personal i col·lectiva. Per això, a l'hora de proposar mesures, n'apareixeran d'individuals (relacionades amb canvi d'actituds), de grupals (que integren el grup que forma part del Creant) i de comunitàries (que contribueixen a un canvi general).

4.1.5. Primera Fase. Aplicació d'accions relacionades amb els temes... o no.

És un procés paral·lel als tallers temàtics. En el període comprès entre sessió i sessió, el grup treballa amb total autonomia. En finalitzar cada taller es fan propostes d'acció local, moment en què les persones dinamitzadores responen al grup i els animen perquè les porten a la pràctica, però res més; no els orienten, ni se'ls faciliten recursos metodològics ni de cap tipus per part del projecte, sinó que és el grup, en funció dels seus interessos i situació, qui decideix què fer... o decideix no fer res.

Aquest és un aspecte clau dins del procés. La persona dinamitzadora no intervé, sinó que observa, fa un seguiment del que succeeix i ho sistematitza en una fitxa d'hipòtesis “de participació”. En cas que el grup vulga dur a terme alguna activitat, la relació que estableix la persona dinamitzadora és la mateixa que tindria amb altres col·lectius, associacions o grups que no participen en el projecte. No hi ha un tracte preferent. La idea és que el grup s'enfronte amb les mateixes situacions de dificultat, possibilitat o necessitat que operen en el seu context.

Cal destacar que l'objectiu no és que el grup de persones participants realitzi activitats, sinó avaluar la seua capacitat de resposta i promoure l'autodescobriment, les claus per a afavorir la participació grupal autònoma. No es tracta de fer activitats, sinó de saber per què aquestes es realitzen o no. L'acció, en el cas de convertir-se en objectiu, correspondria a la 2a Fase del projecte.

4.1.6. Primera Fase. Sistematització de dades i devolucions.

De forma paral·lela a la implantació dels tallers temàtics i al seguiment del procés de participació grupal, s'utilitzen diversos recursos per a la sistematització de dades, que s'adjunten en ANNEXOS i que es resumeixen en el quadre següent:

RECURSOS	FINALITAT	CONTINGUT		RETORN
MEMÒRIA DE SESSIONS	Recollir les aportacions del grup sobre cada tema.	Implantació de dinàmiques i punts de vista. Propostes d'Acció.	Persones participants.	Cap a agents o entitats de dinamització juvenil i al grup mateix. Del grup a la comunitat en alguns casos.
FITXA D'HIPÒTESI I VARIABLES	Establir la hipòtesi en què es troba el grup.	Tipus d'hipòtesis. Descripció de variables.	Persones participants i professionals en relació amb els grups.	Cap a agents o entitats de dinamització juvenil.
FITXA D'AVAUACIÓ DE CADA SESSIÓ	Adaptar les dinàmiques de les sessions a les	Conceptes clau treballats. Adequació de les dinàmiques.	Equip de dinamització.	Cap a agents o entitats de dinamització juvenil i al mateix grup.

La memòria de sessions permet que les persones participants facen una lectura posterior de la producció grupal, facilitant així el fil conductor i la lògica de la seqüència de tallers. Una lectura temàtica global de tots els grups participants permet extraure les tendències (si existeixen), propostes, discursos i debats sobre cada un dels temes.

Les fitxes d'hipòtesis aporten informació de l'evolució de cada grup sobre les condicions per a la participació, fonamental perquè es realitzi un retorn adequat que els permeti extraure les seues pròpies conclusions, al voltant de quines claus han de manejar per a convertir una idea en acció.

Finalment, la fitxa d'avaluació de cada sessió permet adequar l'aplicació didàctica de les sessions a cada grup, aprendre de la pràctica i millorar la proposta pedagògica del projecte. Al seu torn, s'obté informació detallada de l'evolució de cada grup sobre les capacitats per a connectar amb els diversos temes.

4.1.7. Primera Fase. Avaluem.

Durant aquesta primera fase hi ha diverses fites en el marc de l'avaluació contínua, que es resumeixen en:

Avaluació inicial:

És protagonitzada tant per les persones dinamitzadores com per les persones participants, on s'estableixen les primeres valoracions sobre la relació entre el sentit i els objectius del projecte amb la realitat local. Compleix una funció adaptativa i es realitza per mitjà de reunions i activitats d'introducció que es duguen a terme.

Avaluació intermèdia:

La protagonitzen tant persones dinamitzadores, com participants, responsables de l'entitat promotora del projecte i finançadora, en cas que hi haguera finançament. Compleix una funció optimitzadora i es realitza per mitjà de reunions de seguiment periòdiques, fitxes de sessions i quadern de camp. En aquest sentit, la comunicació entre persones dinamitzadores i la coordinació entre elles i la resta de la Xarxa Creant Futur són indispensables.

Avaluació final:

Es realitzarà després de la Trobada de tots els grups participants. És protagonitzada en un primer nivell entre la persona dinamitzadora i el grup, en un segon nivell entre la persona dinamitzadora i el/la responsable de la seua entitat i en un tercer nivell, entre el conjunt de persones d'un mateix territori i el conjunt de la Xarxa Creant Futur. Compleix una funció retroalimentària i s'utilitzen qüestionaris, entrevistes semi-estructurades, reunions avaluatives i informes sobre les conclusions de cada grup, així com de la mateixa Trobada.

4.1.8. Primera Fase. TROBADA.

La Trobada té un paper important en el procés, perquè permet posar en comú el conjunt de plantejaments, propostes i experiències dels grups participants, a més de convertir-se en una nova oportunitat per a l'aprenentatge d'habilitats per a l'acció col·lectiva (planificació, repartiment de tasques, coordinació, comunicació, etc.).

Però per damunt de tot, suposa una experiència vital molt profunda, on es mouen moltes emocions i es va construint un sentiment col·lectiu de pertinença, que en la majoria dels casos suposa una motivació important de cara a l'evolució i continuïtat dels grups.

4.1.9. Segona Fase. Revisió d'hipòtesis.

Amb aquesta etapa, posterior a la Trobada, s'inicia la 2a Fase del projecte. Cada grup revisa les hipòtesis de participació que han elaborat com a fruit del treball de la 1a Fase, que es converteixen en les seues “claus per a la participació grupal”. En aquest moment del procés és ja el grup qui pren les regnes i estableix, junt amb la persona dinamitzadora, els ritmes, temps i objectius concrets a aconseguir.

Es du a terme per mitjà de sessions de treball, utilitzant dinàmiques participatives i té com a funció principal establir la transició entre la 1a i 2a Fase. Produeix la revisió conjunta de conclusions generals per a la participació i l'elaboració de noves hipòtesis d'acció.

4.1.10. Segona Fase. Revisió de propostes d'activitats.

Entre el conjunt de propostes al voltant dels 9 temes tractats en la 1a Fase, es revisen les que el grup considere idònies per posar en marxa, tenint en compte les seues pròpies conclusions sobre claus per a la participació.

També es du a terme per mitjà de sessions de treball, analitzant les diverses propostes d'acció, utilitzant per a això dinàmiques que impliquen un alt grau de comunicació i intercanvi entre les persones del grup. Arribat el moment, la persona dinamitzadora ha de recolzar el grup en la presa de decisions respecte a les diverses propostes d'acció que vulguen portar a la pràctica.

4.1.11. Segona Fase. Execució participada d'accions.

Consisteix a donar suport al grup en el procés de planificació, treball en equip, repartiment de tasques, comunicació i tot allò que l'organització de cada activitat requerisca. Aquest és un moment clau per al coneixement i relació amb els diversos recursos, serveis, col·lectius i associacions de la comunitat.

En el moment d'execució de les activitats, el grup continua treballant amb total autonomia, però la posició de la persona dinamitzadora serà en tot moment facilitar la tasca, col·laborar en l'aplicació i, de manera molt directa, afavorir el seguiment i relació amb altres grups participants en el Creant.

Un moment essencial d'aquesta etapa és l'avaluació. Facilitar els recursos metodològics al grup per poder trobar el perquè de cada un dels aspectes que han intervingut en la seua activitat i que han portat, o no, a la consecució dels objectius plantejats.

4.1.12. Segona Fase. Coordinació i seguiment.

Durant l'aplicació de la 2a Fase, les persones dinamitzadores fan reunions periòdiques de seguiment, així com entre el conjunt de la Xarxa Creant Futur, en dos espais presencials: Jardí Pirata —espai anual d'autoformació— i Trobada Estatal. D'aquesta manera es comparteixen les diverses situacions, possibles problemes que sorgisquen i s'aprén col·lectivament de l'experiència.

En aquesta etapa de seguiment de la 2a Fase es fa especial insistència en la sistematització del conjunt d'informacions i passos que cada grup realitza, com a forma d'ajudar a l'avaluació de les accions que es desenvolupen en cada localitat. Resulta tan interessant fer activitats com saber si han obtingut, o no, resultats i per què. Per exemple, és tan important per al grup avaluar el grau de cohesió interna com saber per què es produeix, o no.

4.1.13. Segona Fase. TROBADA.

Per als grups que estan finalitzant la participació en el Creant aquesta és la seua segona Trobada. Passen a formar part de la Comissió Organitzadora, han de posar en marxa mecanismes per a fer arribar propostes, així com responsabilitzar-se de les tasques derivades de les activitats que decidisquen dur a terme. Cada grup s'autoregula per a fer arribar les seues aportacions a la Comissió Organitzadora, així com per a triar persones que facen de portaveu. De nou es respecta al màxim el ritme i autonomia de cada grup, però augmenten els nivells de compromís i responsabilitat, perquè la bona marxa de la Trobada depén de les capacitats col·lectives del conjunt de grups de 2a Fase. Les persones dinamitzadores garanteixen el funcionament dels mecanismes per a la coordinació.

Una de les característiques particulars en la Trobada per part de grups de la 2a Fase és que posen en comú les seues activitats, experiències, formes d'organització i aprenentatges sobre la participació grupal que han obtingut durant aquest període. El conjunt d'arguments i debats sobre les accions col·lectives empreses permet que cada grup pugui contrastar i millorar les seues formes de fer respecte a altres, amb altres grups, compartint allò que s'ha après, aconseguit, durant aquesta 2a Fase. I els despedim del projecte amb tota l'emoció.

4.1.14. Segona Fase. Avaluació i plans de futur.

Finalitzada la Trobada, cada grup realitza una valoració de les activitats realitzades, qüestiona una vegada més les hipòtesis d'acció posades en marxa, per poder tornar a elaborar-les. Aquesta avaluació es desenvolupa per part de la persona dinamitzadora en coordinació amb les persones responsables de l'entitat promotora, i és el mateix grup qui marca el seu rumb, més enllà de la participació en el marc del Creant i anticipant-se al següent projecte de l'itinerari d'Educació per a la Participació Juvenil. **Acompanyament a grups autogestionats (AGA).**

4.2. SESSIONS.

Durant tota la primera fase es realitzen nou sessions o tallers temàtics que estableixen el recorregut formatiu una vegada configurat el grup. Tots els tallers responen a un mateix esquema d'intervenció, amb una lògica interna i una periodicitat quinzenal. En ocasions, i així ha sigut en la implementació a la Comunitat Valenciana, hi ha altres projectes locals, iniciatives juvenils o convocatòries que poden superposar-se amb el mateix procés del Creant. Són decisions que han de prendre les persones dinamitzadores i impulsors de l'itinerari en cada localitat, ja que la proposta didàctica no deixa de ser una guia per a respondre a les necessitats de cada grup i territori.

Per aquest motiu, en aquest apartat es realitza una descripció general de les tècniques i dinàmiques proposades per a cada taller temàtic, a manera de suggeriment que, amb la consegüent adaptació, cada persona dinamitzadora tindrà l'oportunitat de modificar segons el seu criteri.

4.2.1. SESSIÓ D'INTRODUCCIÓ.

Objectius:

- Conèixer les línies generals del projecte, perquè les persones participants compartisquen objectius, metodologia i organització general de la primera fase del Creant.
- Afavorir el coneixement mutu i la relació entre les persones participants.
- Posar en comú expectatives, necessitats i interessos.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf, paper continu, retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. Etiquetes adhesives. Blue-Tac. Notes adhesives. Còpies de la Fitxa 1: "Globingo". Còpies de la Fitxa 2: "Invitació de Boda".

Desenvolupament:

→ Presentació de la persona dinamitzadora i els participants del grup: després de donar les gràcies per l'assistència i per a iniciar la primera sessió es realitza la dinàmica del "Globingo" (Veure Fitxa 1). Consisteix a entregar una còpia a cada persona participant on han d'anotar el nom d'aquells que responguen a les característiques definides en la fitxa. És aconsellable repartir models en què es combinen diferents aspectes, sense que es repetisquen molt. Quan una persona completa la fitxa, canta: "¡bingo!", i així successivament. Quan totes l'hagen completat, llegim algunes característiques i les persones del grup es van agrupant per afinitat.

Per a finalitzar, es fa una roda de presentació on totes les persones diuen el seu nom i l'escriuen en una etiqueta adhesiva que enganxen en un lloc visible per al conjunt del grup.

→ Breu exposició del Creant: mitjançant el canó de projecció o utilitzant un paperògraf, es realitza una breu exposició sobre el Creant. És important que possibilitem que es plantegen les preguntes i els dubtes que pugui tindre el grup.

→ Expectatives i interessos: realització d'una “pluja de targetes”. Consisteix a repartir 4 notes adhesives entre les persones participants i se'ls demana que en tres d'elles escriguen preguntes a les quals els agradaria tindre resposta. És important que en cada nota adhesiva s'escriu una única idea (pregunta en aquest cas). En la quarta nota han de respondre a: “En què creus que t'ajudarà aquest projecte per a resoldre les teues preguntes?”.

Es deixa temps suficient perquè escriguen i enganxen les notes en el paper continu que estarà preparat a la paret. El conjunt del grup passarà pel paper continu llegint totes les respostes i demanarem que les ordenen per similitud.

A continuació es relacionen els conjunts de preguntes amb els 9 temes de les sessions del Creant, per tal de reforçar la idea que el projecte pretén respondre a preguntes que els interessin. Posteriorment, es lliguen aquells que fan referència a les expectatives sobre el projecte, i s'aclareixen quins elements sí poden abordar-se des del projecte i quins no, de manera que no existisquen falses expectatives i es definisca amb més claredat en què consisteix el Creant.

→ Invitació de Boda: es facilita una còpia de la “Invitació de Boda” (Fitxa 2). La llegim en veu alta i s'obri un debat sobre el projecte: dubtes, suggeriments, altres experiències, etc. de forma oberta i distesa, al mateix temps que es realitza el plantejament d'horaris, el calendari i altres aspectes logístics per a iniciar la primera sessió (Salut). Es realitza una ronda general de valoració d'aquesta sessió.

4.2.2. SESSIÓ DE SALUT.

Objectius:

- Reflexionar sobre el concepte de *salut*, partint de les experiències i elements vivencials del grup.
- Afavorir el debat i l'intercanvi d'idees al voltant de l'estat de salut en què es troben les persones participants.
- Debatre respecte dels factors que intervenen en la percepció que tenen les persones del grup al voltant del seu estat de salut.
- Proposar mesures que milloren l'estat de salut personal i col·lectiu.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf, paper continu, retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. Etiquetes adhesives.

Desenvolupament:

→ Presentació: es realitza un recordatori dels noms de les persones que formen part del grup per mitjà d'una roda de presentació o joc semblant. Cada persona escriu el seu nom en una etiqueta adhesiva que s'enganxa en un lloc visible, amb la idea de poder dirigir-se a la resta pel seu nom.

→ Què és salut?: es realitza una pluja d'idees, el grup respon a aquesta pregunta amb la primera cosa que els passe pel cap. És molt important que no es jutgen o valoren les respostes, totes valen. Una vegada anotades en el paperògraf, s'obri un torn de debat en què cada persona pot argumentar les seues respostes, preguntar als altres per les seues aportacions o realitzar aclariments.

→ Baròmetre de valors: es crea una línia imaginària al centre de l'aula i expliquem que un costat (esquerra) és VERDADER i l'altre (dreta) és FALS. Amb ajuda de la "Fitxa 3", llegim una sèrie de preguntes o afirmacions i el grup haurà de posicionar-se a un costat o un altre de l'espai segons la seua opinió. A continuació, demanem a diferents persones que argumenten la seua posició. Si algunes d'elles canvien d'opinió en escoltar arguments de l'altre costat, poden anar acostant-se o passar a l'altre costat de la línia.

→ Síntesi del baròmetre de valors: quines coses afecten el nostre estat de

salut? Es realitzen diversos subgrups, en funció del nombre de participants. És aconsellable no fer més de 3 subgrups per tal de no dilatar la posada en comú. Es nomenarà una persona que realitzi labors de relatoria i tinga el càrrec de portaveu. Durant uns 20 minuts, cada subgrup ha de realitzar un resum dels aspectes que més destaquen de la dinàmica anterior, intentant reflectir les distintes sensibilitats i punts de vista de les persones que el conformen. Una vegada finalitzat, es posen en comú per mitjà d'un debat.

→ Retrat robot “Com és el nostre estat de salut?”: per a aquesta dinàmica es treballa individualment. Cal dibuixar un ninot en un foli, amb espai per a escriure dins. Totes les persones del grup han de respondre les preguntes següents:

- Al cap: Què necessite?
- Al pit: Com em sent?
- Als braços: Què fan per mi?
- A les cames: Què faig per mi?

Les respostes es posen en comú per mitjà dels subgrups de l'exercici anterior, de manera que cadascun d'ells construeix el seu retrat robot col·lectiu en un paper continu. A continuació, totes les persones lligen els retrats de la resta de subgrups i s'obri un breu debat.

→ Propostes: demanem al grup que —en funció del treball realitzat durant la sessió— realitzen propostes que incrementen o milloren l'estat de salut de la gent jove del seu entorn. Quines mesures, tant de forma individual com col·lectiva, haurien de posar-se en marxa?

Per ser aquesta la primera sessió, poden realitzar-se diverses convocatòries amb les següents dinàmiques complementàries, a manera d'orientació:

→ Sexualitat: informació sobre ETS, mètodes anticonceptius, com col·locar el preservatiu i què és un centre de planificació familiar. Debat sobre la pornografia com a educació sexual a través de la visualització d'un anunci publicitari del saló eròtic de Barcelona. <https://www.youtube.com/watch?v=Pj0Uh2Pe6JU>

→ Sessió d'autoestima: la dinàmica del retrat robot, en la qual es treballa com és el nostre estat de salut, s'enfoca cap a un treball sobre autoestima. Per a això, es divideix el grup en subgrups de tres persones i es diuen coses positives de les companyes. També s'aborda la salut mental i corporal, com aprendre a relaxar-se, pautes de com respirar, etc.

4.2.3. SESSIÓ DE GÈNERE.

Objectius:

- Conèixer les actuacions o relacions entre les persones del grup des de l'anterior sessió.
- Aclarir conceptes com: rols de gènere, sexe, desigualtat i masclisme.
- Analitzar les condicions que perpetuen la desigualtat entre homes i dones des dels espais més pròxims a les persones participants.
- Afavorir el debat sobre les causes de la desigualtat i el paper que cada u hi desenvolupa.
- Proposar mesures que puguin incidir en la lluita per la igualtat entre homes i dones.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf, retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs.

Desenvolupament:

→ Recollir possibles actuacions de la sessió anterior: abans de començar amb la sessió, es pregunta al grup si algunes de les propostes que es van realitzar en la sessió anterior s'han dut a terme. S'annoten les intervencions i els motius. És molt important no realitzar valoracions sobre allò que transmeta el grup, sinó aprofitar per a demanar informació que serà d'utilitat per a la sistematització del procés grupal.

→ Dinàmica del "marcià": aquest exercici està compost per dues parts, una de treball individual i una altra de posada en comú. Així, en la tasca personal donem uns 15 minuts perquè escriguen en un foli una descripció d'una dona i un home (com són, com es reconeixen, com se senten, com es comporten), explicada amb tal claredat que si un "marcià" ho llegira sabera identificar cada sexe fàcilment. Es posen en comú les característiques d'homes i dones i després les intercanviem per a comprovar si alguns aspectes poden correspondre a ambdós sexes o no.

S'obri un debat general amb l'objectiu d'aclarir els conceptes de sexe (característiques fisiològiques que els diferencien) i gènere (diferències que es construeixen socialment entre femení i masculí). Per tal de promoure l'intercanvi d'idees, es realitzen les següents preguntes generadores:

- Els homes i les dones som diferents per naturalesa? En què?
- Què ha canviat en la situació dels homes i les dones respecte dels nostres avantpassats més directes?
- Quines diferències existeixen amb altres cultures?

→ Desigualtats properes: es divideix el grup en diversos subgrups en funció del nombre de persones. La tasca se centra en descriure de forma detallada situacions o àmbits de desigualtat entre homes i dones, pròximes, quotidianes i que formen part de la vida de les persones del grup (llenguatge, publicitat, jocs i joguets, cultura, història, etc.) i anotar aquelles que més es repetisquen o que compten amb més acords al si del subgrup. Per a això comptaran amb 30 minuts aproximadament. Les conclusions es traslladen a un paperògraf per a afavorir la seua posada en comú i s'obri un debat entre totes les persones del grup.

→ Propostes: demanem a les persones participants que —en funció al treball realitzat durant la sessió— definisquen propostes que ajuden a superar les desigualtats entre homes i dones. En aquest cas demanem que siguen iniciatives realistes i que tinguen en compte les capacitats tant personals com col·lectives de qui formen part del grup. La persona dinamitzadora anota totes les propostes al paperògraf i acaba la sessió animant perquè es porten a la pràctica.

4.2.4. SESSIÓ D'OCUPACIÓ, TREBALL I CRISI. FORMES DE GUANYAR-SE —O NO— LA VIDA.

Objectius:

- Conèixer les actuacions o relacions entre les persones del grup des de l'anterior sessió.
- Treballar els conceptes de *treball* i *ocupació* des de les experiències de les persones participants.
- Analitzar el paper que compleix l'ocupació i la necessitat de recursos en el si de l'àmbit més pròxim (localitat), així com en el familiar.
- Definir què s'entén per treball o ocupació dignes i afavorir el procés de contrast i debat entre les persones participants.
- Proposar mesures que augmenten les condicions i possibilitats d'ocupabilitat i empenedoria per a la gent jove del territori.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf, retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. Fotocòpies de la Fitxa 5.

Desenvolupament:

→ Recollir possibles actuacions des de la sessió anterior: es pregunta al grup si de les propostes que es van realitzar en la sessió anterior sobre gènere han dut a terme. S'anoten les intervencions, es pregunten els motius i es dona pas a la sessió.

→ Prenent terreny: en un paperògraf dissenyem un quadre de doble entrada, en què en un eix es posen els noms de cadascuna de les persones participants i en l'altre, de quants membres consta la seua família i quants d'ells treballen. Una vegada finalitzat, es torna a demanar al grup que ens diguen quants tenen ocupació. En acabar aquest exercici, iniciarem una posada en comú sobre la diferència entre treball i ocupació, així com la forma en què els afecten les diferents situacions relacionades amb aquest tema.

→ Entrevistes per parelles: es formen parelles amb el sistema que la persona dinamitzadora crega oportú. S'escriuen les següents preguntes al paperògraf:

Quina relació hi ha entre els estudis i el teu futur treball?

Saps on i com buscar ocupació? Què entens per un treball digne?

Treballa qui vol?
Què et preocupa de la situació laboral?
Què és la crisi?
És igual el treball i les condicions laborals per a homes i dones?
La tecnologia crea o destrueix ocupació?

Han d'anotar en un foli les respostes a les diferents preguntes. Una vegada finalitzat, es debaten els seus punts de vista i s'inicia la posada en comú per mitjà d'una ronda d'intervencions de les respostes de cada parella a cadascuna de les preguntes.

Ja en un sol gran grup i amb els resultats de les preguntes a la vista de totes, s'obri un debat on es matisen les postures, però sobretot interessa que s'intercanvien opinions, experiències i punts de vista. Amb aquesta finalitat es poden projectar alguns vídeos i/o introduir algunes de les següents preguntes generadores:

- En quina mesura influeix l'ocupació en el meu estat de salut?
- N'hi ha prou ocupació per a totes al nostre país/comunitat autònoma?
- Fins on estic disposat/da a arribar per una ocupació?
- Estan les condicions laborals millor o pitjor que abans? Hi ha avanços?

→ Joc de rol. Amb el suport de la Fitxa 5, es reparteix entre el grup una sèrie de papers que han de representar. En funció del nombre de persones, poden afegir-se nous personatges o seleccionar només alguns dels que apareixen en la fitxa, però sempre s'ha d'assignar a una o dos persones la labor d'observadores. Es realitza una breu descripció de cada personatge, per si hi ha persones amb dubtes, i deixem un temps de treball individual perquè cadascú prepare la seua intervenció.

Situació: Se celebra una junta local per a tractar el tema de la crisi i la desocupació galopant que sacseja el poble. Sobre la taula hi ha unes ajudes del Fons Social Europeu destinades a alleujar aquesta situació, però per a la seua concessió es requereix una condició: que tots els actors socials implicats presenten un acord unànim de compromís i col·laboració en un pla integral.

Les persones observadores han d'anotar els aspectes més rellevants que sorgisquen durant el joc de rol. Per a la seua orientació es suggereix l'esquema següent:

- Veracitat de cada personatge en relació amb la realitat.
- Tipus d'arguments que es plantegen per part de cada personatge.
- Tipus de comunicació i conflictes que sorgeixen.
- Viabilitat dels acords (si n'hi haguera).
- Opinió personal sobre allò que succeeix.
- Altres.

Una vegada finalitzada la representació, les persones observadores comptaran amb un temps per a intercanviar les seues anotacions i preparar l'exposició de la seua visió sobre allò que ha ocorregut. A continuació, s'estableix un debat on cada personatge ha d'expressar com s'ha sentit i la seua opinió personal. Es proposa un espai d'intercanvi d'opinions obert.

→ Propostes: per a introduir al grup en aquest pas, es poden llançar les següents preguntes generadores:

- Quines són les reivindicacions bàsiques en matèria laboral?
- Què està en la nostra mà per a millorar la situació que hem descrit?
- Què podem fer individualment i col·lectivament?

4.2.5. SESSIÓ D'EXCLUSIÓ SOCIAL.

Objectius:

- Conèixer les actuacions o relacions entre les persones del grup des de l'anterior sessió.
- Reflexionar sobre el significat de *desigualtat* i *diferències*, així com les implicacions que tenen en el context més pròxim.
- Fomentar el debat entre les persones del grup al voltant de situacions excloents per a qualsevol tipus de col·lectiu.
- Afavorir l'intercanvi d'opinions al voltant de l'anàlisi de situacions que impliquen actituds de discriminació social.
- Proposar mesures que superen les situacions d'exclusió social en l'entorn més pròxim.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf, retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. Targetes en blanc. 1 paquet de notes adhesives.

Desenvolupament:

→ Recollir possibles actuacions des de la sessió anterior: es pregunta al grup si s'han dut a terme algunes de les propostes que es van realitzar en la sessió d'ocupació. S'anoten les intervencions, es pregunten els motius i es dona pas a la sessió.

→ Joc de “posicionament”: s'inicia la sessió amb una dinàmica d'activació que ajude a treballar sobre el concepte de *diferència*. Amb aquesta finalitat, el grup se situa formant un cercle, s'anoten dues opcions al paperògraf i les persones del grup han de posicionar-se en alguna d'elles. Per exemple.

- Atrevida o tímida.
- Esport o ballar.
- Música hip-hop o rock.
- Platja o camp.
- Carn o peix.
- Altres.

Perquè resulte més dinàmic, se seleccionen dos llocs de l'aula on se situaran les persones participants en cada elecció. Entre el moment en què s'escriuen les opcions i en què cada persona del grup es posiciona en alguna d'elles, hauran d'estar ballant per l'aula, fins al moment en què la música pare i es dirigeixen cap al lloc (opció) triat.

→ Definint *diferència* i *desigualtat*: de forma individual cada persona participant té dues targetes en blanc, en les quals ha de definir què considera diferència i desigualtat, junt amb exemples per a cadascuna. S'ajunten les targetes de cada definició i es posen en comú en dos subgrups, en els quals es lligen i es resumeixen les diferents definicions, que es traslladen a un paperògraf per a la seua posterior posada en comú. S'obri un debat on es proposen les següents preguntes generadores:

- Una diferència implica una desigualtat?
- Una desigualtat implica una diferència?
- Quan es converteix una diferència en una desigualtat?
- Què pensem de l'article 14 de la Constitució, que reflecteix que som iguals davant la llei?
- Les diferències impliquen canvis en la societat? I les desigualtats?

→ Representació per parelles: es formen parelles que han de preparar una representació teatral en la qual es pugui comprovar l'existència d'alguna diferència o desigualtat. Es realitza la representació per torns i s'anota al paperògraf el significat de cada representació per a comprovar quins han sigut i com a ajuda per a les següents etapes de la sessió. S'obri un torn de paraula obert, en què les persones participants expliquen si els ha resultat difícil o complex el desenvolupament de la representació, així com les seues opinions sobre les situacions que s'han dramatitzat.

→ Endevina el teu personatge: aquesta és una dinàmica molt coneguda, utilitzada per a treballar els prejudicis i l'anàlisi d'actituds. Per a cada persona del grup s'escriu en una nota adhesiva un d'aquests personatges:

- Alcohòlic/a
- Prostituta
- Jonqui
- Exreclús/a
- Ludòpata

- Indigent
- Gitano/a
- Immigrant
- Xaper
- Empresari/a
- Famós/a
- Cantant
- Esportista
- Model
- Altres

Cadascuna de les persones participants s'enganxa a la front un dels rètols de manera que no puga llegir el seu personatge. La consigna és que quan es troben amb algú, actuen enfront d'eixa persona en funció del personatge que descriga el seu rètol. S'ha de fer en silenci, no es pot parlar. Finalitzades les reaccions enfront dels personatges, es forma un cercle, en què cada persona ha d'endevinar quin és el seu personatge. A continuació, es fa un debat obert on es poden incloure les preguntes següents:

- Com t'has sentit?
- Com t'han tractat?
- Quines actituds t'han ajudat a endevinar el teu personatge?
- Quines són les causes d'eixos sentiments?
- Altres

→ Història de vida: en funció de la realitat local i de les possibilitats de l'entitat, es convida a un col·lectiu que patisca algun tipus de discriminació. La idea és que des d'un testimoni real, les persones participants puguen empatitzar i conèixer l'exclusió social contada en primera persona.

→ Propostes: demanem al grup que llancen a manera de "pluja d'idees" propostes que ajudarien a superar les situacions d'exclusió social en els seus entorns més pròxims. Es pot facilitar la tasca preguntant pels exemples d'exclusió en la seua pròpia realitat.

4.2.6. SESSIÓ D'EDUCACIÓ.

Objectius:

- Conèixer les actuacions o relacions entre les persones del grup des de l'anterior sessió.
- Reflexionar sobre el fet educatiu des de les experiències personals i establir un acostament de les persones participants als processos d'aprenentatge significatius.
- Definir col·lectivament les claus per a un aprenentatge significatiu i adequat segons les característiques vitals de la gent jove.
- Analitzar l'actual sistema educatiu i intentar realitzar un acostament al paper dels diversos actors de la comunitat educativa.
- Realitzar propostes per al desenvolupament de condicions idònies d'aprenentatge, així com de canvis en l'actual sistema educatiu.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf, retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. 1 paquet de notes adhesives. Paper continu. Fotocòpies de la Fitxa 6: "L'armari de l'educació".

Desenvolupament:

→ Recollir possibles actuacions des de la sessió anterior: es pregunta al grup si es van realitzar propostes sobre exclusió social. S'anoten les intervencions, es pregunten els motius i es dona pas a la sessió.

→ Trencaclosques de l'educació: aquesta activitat requereix que prèviament hagem construït 5 peces de trencaclosques en una cartolina gran o paper continu. En cadascuna d'elles s'escriuen les següents preguntes en el dors:

- Per a què aprendre?
- Què aprendre?
- Com aprendre?
- Quan aprendre?
- Amb qui aprendre?

Es creen 5 subgrups, un per pregunta, i la tasca consisteix a escriure respostes per a cada pregunta. Una vegada finalitzada la tasca, els subgrups faran encaixar les fitxes enganxant-les a la paret. S'inicia un debat obert, on es revisa si hi ha coherència entre les diverses respostes i, per tant, si el trencaclosques encaixa.

→ Els meus aprenentatges: es reparteix la Fitxa 6, “L’armari de l’educació”, a totes les persones participants, perquè responguen els tres aspectes més importants que hagen après per a la seua vida, on ho van aprendre, amb qui i per què es destaca. Es fa una posada en comú, s’anoten al paperògraf els aspectes que es manifesten, i es subratllen aquells coincidents. Una vegada finalitzat, s’obri un debat on es recullen les intervencions i s’estimula el diàleg i l’escolta del conjunt del grup, amb preguntes d’aquest tipus:

- Com hem après fins a aquest moment?
- Com aprenem les coses que ens interessen i que ens preocupen?
- En quins espais s’han produït els aprenentatges esmentats?
- De quina manera ens agradaria continuar aprenent?

→ “Judici” al sistema educatiu: aquest és un joc de rol amb la intenció de construir arguments que reflectisquen la percepció de les persones participants sobre els diversos actors de la comunitat educativa. Amb aquesta finalitat, es realitza un “judici” al sistema educatiu. Es reparteixen els rols següents:

- Jutge o jutgessa: és qui modera, imparteix torns de paraula i dirigeix la sessió.
- Fiscalia: elabora arguments d’acusació cap a l’actual sistema educatiu. Prepara preguntes per als diferents testimonis de la comunitat educativa.
- Advocacia: elabora arguments de defensa sobre l’actual sistema educatiu. Prepara preguntes per als diferents testimonis de la comunitat educativa.
- Pares/mares d’alumnat (testimoni 1): han de traslladar la seua visió sobre el sistema educatiu.
- Alumnat (testimoni 2): elaboren arguments d’acord amb la seua posició en la comunitat educativa.
- Professorat (testimoni 3): aporten la seua visió sobre la situació del sistema educatiu.

- Càrrecs polítics (testimoni 4): aporten arguments sobre quines coses fan per a millorar el sistema.
- Jurat: escolta els testimonis, debat sobre els arguments i dicta un veredicta d'innocència o culpabilitat.

En el cas que el grup siga més nombrós, es pot ampliar el nombre de persones que compareixen com a testimonis (equip directiu, tècnica de joventut, etc.), però s'han de controlar els temps d'intervenció de cada personatge que compareix en el judici. La mecànica segueix els següents passos:

1. Repartiment de rols entre les persones participants.
 2. Preparació d'arguments i intervencions de cada personatge.
 3. Arguments inicials de la fiscalia i la defensa.
 4. Preguntes a testimonis, en l'ordre prèviament establert per part de la fiscalia i la defensa.
 5. Conclusions finals de la fiscalia i la defensa.
 6. Temps de deliberació del jurat i veredicta.
- Propostes: demanem al grup que llancen a manera de “pluja d'idees” les propostes que consideren per a fomentar el tipus o model d'educació que han definit durant la sessió.

4.2.7. SESSIÓ DE MEDI AMBIENT.

Objectius:

- Conèixer les actuacions o relacions entre les persones del grup des de l'anterior sessió.
- Definir col·lectivament els aspectes que caracteritzen el medi ambient més pròxim a les persones del grup.
- Reconèixer les característiques mediambientals de l'entorn quotidià de les persones del grup.
- Aprofundir en les causes dels principals problemes mediambientals en l'actualitat.
- Realitzar propostes que donen resposta als principals reptes mediambientals amb els quals s'identifiquen les persones del grup.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf, retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. 1 paquet de notes adhesives. Paper continu. Revistes usades. 1 cartolina de cada color: roig, groc, taronja, verd, blau, indi i violeta. Fotocòpies de la Fitxa 7.

Desenvolupament:

→ Recollir possibles actuacions des de la sessió anterior: es pregunta al grup si es van realitzar propostes sobre educació. S'anoten les intervencions, es pregunten els motius i es dona pas a la sessió.

→ Mural del medi ambient: es proposa la creació d'un mural que intenta respondre a la pregunta: "Què és el medi ambient?". El mural s'elabora per mitjà de subgrups i les persones participants poden expressar què és per a elles el medi ambient per mitjà de dibuixos, frases, còmics, etc. Una vegada acabat, s'interpreten els elements que apareixen en cada un d'ells i s'obri el debat al conjunt de persones participants.

→ Observem la realitat: es fa un passeig amb el grup a l'aire lliure, pot ser un parc o una zona recreativa pròxima a la localitat. Se'ls demana centrar la seua atenció en un punt fix; afavorim que es concentren, s'asseguen, observen i senten el seu voltant. Després es formen xicotets grups i intenten expressar per l'experiència mitjà d'un *collage*. Es posen en comú els diversos treballs i es construeix una visió col·lectiva de la realitat, on les persones participants han de compartir el sentit de les diferents representacions.

→ Reflexionant sobre el decreixement: es visualitza el documental *Decrecer para vivir*: <https://www.youtube.com/watch?v=pa4aO43ajlw>

Les persones participants omplim la Fitxa 7 amb les seues impressions personals sobre els aspectes que apareixen al documental.

→ Propostes. “Joc de l’arc de Sant Martí”: en aquest cas, treballarem de forma col·lectiva la generació de propostes. Amb aquest objectiu, els mateixos subgrups que han participat en el “Joc del medi ambient” es reparteixen els colors-aspectes següents:

- Roig: energia.
- Groc: contaminació atmosfèrica.
- Taronja: impacte ambiental.
- Verd: flora i fauna.
- Blau: contaminació acústica.
- Anyil: residus-fems.
- Violeta: contaminació de les aigües.

Cadascun d’ells es correspondrà amb una cartolina del seu color, de manera que puguen escriure els problemes existents relacionats amb cada aspecte i les seues possibles solucions. Les cartolines que formen l’arc de Sant Martí queden exposades i es posen en comú els problemes i solucions, de manera que la resta de persones del grup que no ha participat en altres subgrups pot afegir propostes, realitzar preguntes, etc.

4.2.8. SESSIÓ D'INTERCULTURALITAT.

Objectius:

- Conèixer les actuacions o relacions entre les persones del grup des de l'anterior sessió.
- Treballar les percepcions pel que fa a les persones d'altres cultures, així com a les possibilitats de contribuir a una societat intercultural.
- Reflexionar sobre les actituds i idees que dificulten les condicions idònies per al coneixement d'altres formes de relació diferents d'aquelles que posseeixen les persones del grup.
- Introduir les persones participants en experiències que fomenten l'empatia, així com les ferramentes bàsiques per a una anàlisi de les diverses cultures des d'una òptica intercultural.
- Proposar mesures concretes que es puguin posar en marxa en el context més pròxim a les persones participants, amb la intenció de traduir en activitats les conclusions a què s'arriben en el conjunt dels grups.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf. Mocadors, túniques, pareos. Plat de plàstic i bossa de creïlles fregides, galletes o llepolies. Retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. Fotocòpies de les Fitxes 8 i 9.

Desenvolupament:

→ Recollir possibles actuacions des de la sessió anterior: es pregunta al grup si es van realitzar propostes sobre medi ambient. S'anoten les intervencions, es pregunten els motius i es dona pas a la sessió.

→ Recollida d'idees prèvies: per a començar aquesta sessió es proposen dos preguntes que es responen de forma individual. Cada persona participant guarda les seues respostes per a utilitzar-les en un pas posterior. Les preguntes són:

- És possible la convivència entre cultures distintes?
- En cas afirmatiu, com podria fer-se?

→ Dinàmica de les definicions: es fa una “pluja d’idees” sobre les paraules següents: *INDÍGENA, NATIU, CIUTADÀ*. S’escriu el primer terme en paperògraf i donem un temps perquè les persones participants intervinguen i comenten la primera cosa que els vinga al cap. S’anoten i així successivament amb la resta de termes. Es col·loca en la paret la transcripció de la pluja d’idees sobre les paraules triades, de manera que el conjunt del grup les pugui observar. A continuació, es lliguen les definicions de la Reial Acadèmia de la Llengua sobre aquestes tres paraules (veure Fitxa 8). Es fa un debat on es puguen posar en comú les opinions sobre les diferències i semblances entre els termes que van aparèixer en la pluja d’idees enfront de les definicions, així com les causes que provoquen els possibles desajustos entre ambdues.

Per a animar al debat es poden utilitzar preguntes del tipus:

- P- er què tenim imatges mentals tan semblants —o no— en el grup?
- Associem altres cultures a “incultura” o “estat salvatge”?
- Quins sentiments porten associats aquestes paraules (analitzar la pluja d’idees)?
- Algú ha associat aquestes paraules a una dona (home com a representació del gènere humà)?
- Altres.

→ Per a treballar l’empatia: es reparteix entre les persones participants una còpia del text *Caputxeta contada pel Llop* (veure Fitxa 9). Es llig en veu alta i obrim un debat sobre què pensen les persones participants respecte al conte, quins aspectes són rellevants i quins en destacarien. S’anoten al paperògraf per a la seua posterior sistematització. També es pot utilitzar el vídeo d’aquesta versió del conte: https://www.youtube.com/watch?v=UUwOoYVjl_0

→ Albatros: aquesta dinàmica consisteix a realitzar una representació dramatitzada amb uns personatges que actuen mentre el grup forma part de l’escenificació. La situació és la recepció per part d’un grup de persones d’Albatros, un país imaginari. Es divideix el grup en dos: tres persones representaran, mentre que la resta haurà de seguir les indicacions que se’ls

marquen. Les persones triades per a la representació es queden a l'aula preparant la seua intervenció, la resta ix de la sala uns minuts.

Els personatges i els seus atributs són els següents:

- Reina: porta una túnica i un mocador que li cobreix el cap. Va descalça.
- Rei: porta una capa que li cobreix els braços i les mans i un turbant sobre el cap.
- Servent: túnica i turbant o mocador. Si és dona va descalça.

Per a la preparació de la representació, és aconsellable facilitar a les tres persones un guió amb la seqüència d'esdeveniments.

1. La persona que representa al servent informarà les participants que han eixit de la sala que realitzarem un viatge a Albatros, on serem rebudes pels reis al seu palau.
2. El/la servent ha d'anar col·locant les visitants a un costat i a l'altre d'on es troben els reis: els homes a la dreta i les dones a l'esquerra.
3. Convidaran els homes a asseure's en una cadira i les dones, al terra. Una vegada asseguts, els llevaran les sabates a les dones.
4. El rei dona la benvinguda. Està assegut en una cadira, la reina al terra. Ell li posa la mà al cap i la va abaixant fins que arribe al terra. S'alça i saluda tots els visitants alçant la cama i fregant el seu genoll amb el de cadascun/a. S'asseu i la reina saluda agenollant-se i fent una reverència alhora que els acaricia les cames des del genoll fins al terra.
5. Després es passa al banquet. La persona que representa el servent passa un plat als homes en primer lloc i el rei, que és el primer, agafa els aliments i els introdueix en la boca als convidats sense que ells els toquen. Després convida a les dones a agafar-los elles mateixes amb les seues mans.
6. Quan totes les persones han menjat, el rei convida les dones a que s'alcen. La reina les inspecciona i en tria una, la més diferent d'ella, i l'asseu a l'altre costat del rei. El rei convida els convidats i convidades a eixir. La tríada es queda.
7. Fi de la dramatització.

Cal afegir que l'idioma d'Albatros consisteix a dir “blu blu blu” per a convidar a fer quelcom i a xiuxiuejar (psss, psss) per a manar callar. No es pot dir res més. Es poden fer gestos amables. El menjar del banquet serà un plat amb creïlles fregides, galletes o llepolies.

Finalitzada la situació, s'obri un debat per a recollir les impressions, comentaris, sentiments provocats i així poder analitzar tant les actituds del grup com el país d'Albatros. Totes les respostes es transcriuen al paperògraf. Algunes preguntes per a generar el debat poden ser:

- De quin país creieu que es tracta?
- Com ens hem sentit?
- Quines reaccions hem tingut?
- Què ens pareixen els seus costums?
- Com ens han rebut?
- Ens ha costat comunicar-nos amb ells/elles?
- Què hem entès (llenguatge, salutacions, costums, etc.)?
- Com solucionar el problema de l'idioma?
- Què fer davant l'última invitació? Per què?
- Com era aquesta cultura?
- Altres.

Quan s'hagen recollit les aportacions, es llig el text de la Fitxa 10 per a continuar amb el debat.

- Ha canviat la nostra visió d'aquesta cultura?
- Interpretem gestos i costums des de la nostra visió?
- Què fer quan no compartim un costum?
- Com et sents quan no entens el llenguatge en una altra cultura distinta?
- Altres.

Finalitza la dinàmica amb una breu síntesi dels aspectes més destacables sorgits durant el debat.

- Propostes: sense donar molt de temps una vegada finalitzada la dinàmica d'Albatros, es demana al grup que lligin les seues respostes a les preguntes plantejades en el primer pas d'esta sessió de forma individual i que responguen novament a manera de "pluja d'idees" i s'apunte al paperògraf. A continuació, es planteja com afavorir la convivència entre persones de cultures diferents en el nostre entorn.

4.2.9. SESSIÓ DE GLOBALITZACIÓ.

Objectius:

- Conèixer les actuacions o relacions entre les persones del grup des de l'anterior sessió.
- Construir col·lectivament els trets que defineixen la globalització des de l'experiència i informacions prèvies de les persones participants.
- Analitzar les causes i els efectes de la globalització, centrats en aspectes que connecten amb la vida quotidiana de les persones participants.
- Generar debat i intercanvi d'opinions i experiències entre les persones participants, connectant la globalització amb el seu entorn.
- Realitzar propostes que responguen a l'anàlisi del fenomen de la globalització.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf. Menjar i beguda aportada per les persones del grup. Retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. Fotocòpies de la Fitxa 11. 1 Paquet de notes adhesives de tamany gran. 2 cartolines blanques.

Desenvolupament:

- Recollir possibles actuacions des de la sessió anterior: es pregunta al grup si han dut a terme alguna de les propostes que es van realitzar en la sessió anterior sobre interculturalitat. S'anoten les intervencions, es pregunten els motius i es dona pas a la sessió.
- Berenar del món: es demana a les persones del grup que reunisquen el menjar i la beguda que han portat per al berenar. Es creen subgrups en funció del nombre de participants. És important que els subgrups estiguen descompensats. A continuació, es realitza un repartiment desigual del menjar i la beguda, i situem el major nombre de queviures en el subgrup amb menys components i en els grups amb un major nombre de persones en situem una quantitat testimonial.

Algunes claus per al desenvolupament del berenar:

- Crear diversos racons on situar els subgrups i les coses que hagen aportat les persones participants.
- Las papereres per als rebutjos se situen junt als subgrups majoritaris i amb menys menjar.
- El període de temps durant el qual es mantinga la situació de berenar desigual dependrà de les reaccions de les persones participants, perquè molta gent se sentirà molesta.
- La dinàmica es detindrà quan s'haja aconseguit l'objectiu de l'activitat. La persona dinamitzadora decidirà, segons el seu criteri, quan es deté el berenar.

Posteriorment, s'obrirà un debat al voltant de les següents preguntes generadores:

- Com t'has sentit?
- Quins aspectes destacaries de la situació viscuda?
- Amb quins termes l'associaries?
- En què s'assembla la situació viscuda a la realitat?

S'anoten les respostes i s'analitzen els comportaments que s'han donat durant el desenvolupament del berenar. Una vegada anotades les diverses apreciacions i opinions, es realitza el berenar de forma distesa.

→ Definint la globalització: en reprendre el treball, es pregunta al grup què entenen per globalització i s'anoten totes les definicions que sorgisquen, que després es contrastaran amb la següent:

“És una nova etapa del capitalisme caracteritzada per l'expansió de les forces del mercat, espacialment a escala mundial, i aprofundint en el domini de la mercaderia, operant sense els obstacles que suposa la intervenció pública.” Etxezarreta, M. (2001).

Una vegada aclarit, es reparteix una còpia d'“Imagina una llarga desfilada” (veure la Fitxa 11), es llig en veu alta i s'obri la possibilitat que les persones participants facen els seus comentaris, preguntes i compartisquen els seus punts de vista.

→ Causes i efectes de la globalització: es visualitza el vídeo de Noam Chomsky (<https://www.youtube.com/watch?v=2ERICx6CxqU>). Posteriorment, es fa una “pluja de targetes”, de manera que se situen dos cartolines amb les llegendes “causes” i “efectes” en cadascuna d’elles. Es reparteixen dos notes adhesives per persona, on hauran d’escriure de forma individual les seues respostes. Aquestes s’enganxaran a la cartolina corresponent de manera que tot el grup les pugui veure. Una vegada estiguen totes enganxades, es lliguen. A continuació, es creen 2 subgrups, que tindran com a tasca resumir les opinions abocades en les cartolines. És important destacar que el treball del subgrup no és debatre, sinó traslladar a la resta les principals idees que hi apareixen. Cada subgrup ha de triar una persona perquè exercisca el paper de portaveu. Les cartolines queden exposades a la paret.

Es fa la posada en comú i s’obri un debat en el qual, si algú ho estima oportú, pot opinar o matisar els resultats dels subgrups, intentant així donar cabuda al major nombre d’arguments possible.

→ Enquesta de gustos: per parelles es fa una entrevista sobre gustos. Les preguntes poden ser del tipus:

- Quines coses compres o et compren?
- Què fas en el teu temps lliure?
- Què utilitzes per a relacionar-te amb altres persones?
- Altres.

Es posen en comú les diverses respostes, que s’anoten al paperògraf, i es reflexiona de forma col·lectiva sobre fins a quin punt som part del procés de globalització.

→ Propostes: abans d’iniciar les propostes, s’introdueix una dinàmica de treball cooperatiu. Entre d’altres, podem proposar el “pont solidari”. Es posa un nombre mínim de cadires per a un grup nombrós de persones en un extrem de l’aula i la majoria de cadires amb poques persones en l’altre. No es pot tocar el terra amb els peus i la consigna és aconseguir que hi haja una cadira per a cada persona. D’aquesta manera, el grup ha d’establir una fórmula de suport mutu i col·laboració per a aconseguir l’objectiu. Finalment, es demana que, a manera de “pluja d’idees”, facen propostes per a afrontar els efectes de la globalització, fonamentalment centrades en el seu context.

4.2.10. SESSIÓ DE PARTICIPACIÓ.

Objectius:

- Conèixer les actuacions o relacions entre les persones del grup des de l'anterior sessió.
- Rescatar el conjunt de l'experiència del Creant com a pràctica que pot ajudar a definir la participació.
- Reconèixer els aspectes que faciliten o obstaculitzen el procés de participació grupal des de l'experiència i els elements vivencials del propi grup.
- Afavorir el debat al voltant de les condicions per a la participació grupal, des de la trajectòria del propi grup en el desenvolupament del projecte.
- Elaborar conjuntament hipòtesis per a l'exercici d'una participació activa i autònoma per part de les persones del grup.
- Proposar mesures per a la continuïtat del procés.

Recursos:

- Aula preparada amb cadires i taules que es puguin moure i canviar de posició, espaiosa i amb bona il·luminació.
- Portàtil, canó de projecció i altaveus, paperògraf. Retoladors de diversos colors i grandàries. Folis i bolígrafs. Paper continu. 2 paquets de notes adhesives de tamany gran. 2 cartolines blanques. Etiquetes adhesives. Pegament. Cinta de carrosser. Tisores. Revistes i periòdics.

Desenvolupament:

→ Recollir possibles actuacions des de la sessió anterior: es pregunta al grup si s'ha dut a terme alguna de les propostes que es van realitzar en la sessió anterior sobre globalització. S'anoten les intervencions, es pregunten els motius i es dona pas a la sessió.

→ Revisió del procés: Cercavila de "Creant Futur": en un paper continu enganxat a la paret, es fa una divisió en 9 parts i s'assenyalen els noms de cadascuna de les sessions. Es demana al grup que indique aspectes que recorden del conjunt del procés, bàsicament idees força dels temes, així com propostes d'acció. Amb aquesta finalitat, es poden utilitzar frases escrites, icones, dibuixos o qualsevol forma d'expressió. Una vegada finalitzat, la persona dinamitzadora torna repassar amb el grup el recorregut del conjunt de la primera fase, amb el suport de les fitxes de sistematització de la

participació grupal i va assenyalant els “moments clau” que s’han produït baix el seu punt de vista.

Una volta completades les visions del grup i de la persona dinamitzadora, s’obri un debat sobre per què en moments concrets s’han produït determinades hipòtesis i no d’altres. En aquest pas és molt important que aflore el major nombre de raonaments, sense entrar a valorar-los, i que queden anotats en el paperògraf.

→ Posant en comú algunes conclusions: amb les respostes i els raonaments escrits en el paperògraf, s’obri un debat amb la tècnica del “xiuxiueig”. Per parelles, les persones del grup escriuen en un foli les conclusions les quals han arribat com a conseqüència del pas anterior. Una vegada finalitzat el xiuxiueig, es posen en comú totes les llistes de conclusions i s’anoten de forma prioritària les més coincidents. Quan s’obté un llistat complet de conclusions, s’obri un debat on cada persona del grup matisa, pregunta i interroga a la resta sobre el motiu de la llista que s’ha construït, amb la idea de consensuar al màxim el conjunt de conclusions. La persona dinamitzadora anota les principals idees força que apareixen durant el debat, assumeix el paper de moderadora i finalitza amb una síntesi i amb la devolució al grup de la producció col·lectiva.

→ Definint la participació: és el moment de preguntar al grup: “Què és participació?” des de l’experiència que han tingut en el mateix projecte a manera de pluja d’idees, que es recullen i s’anoten en el paperògraf.

→ Jocs cooperatius: una vegada treballada una definició compartida, es dedica un temps al joc i s’intenta que el grup entre en un moment de distensió. Amb aquest objectiu, es proposen les següents dinàmiques:

- “Ordre al barco”. Cada persona del grup ha de pujar damunt d’una cadira i, sense parlar les unes amb les altres, ha de fer distintes accions en l’ordre establert pels criteris de la persona dinamitzadora (per edat, estatura, etc.).
- “Buscant la cua”. El grup fa una fila amb la mà dreta en el muscle dret del company o companya i la mà esquerra en el turmell esquerre i han de formar un cercle sense soltar-se.

Una vegada finalitzats els jocs, es reflexiona sobre com s’han sentit, quins procediments han entrat en joc per a realitzar la tasca, en quina mesura aquests exemples tenen a veure amb la realitat. Després d’anotar les respostes del grup, es posa en comú el que s’entén per ASSOCIACIÓ: “un grup de persones que s’uneixen per a aconseguir un objectiu comú, actuant de forma coordinada per a la seua consecució”.

→ Propostes per al futur: es posen dos cartolines en la paret amb els rètols:

- Propostes grupals.
- Propostes comunitàries.

Es demana a les persones del grup que escriguen en notes adhesives propostes per al foment de la participació i es col·loquen en la cartolina corresponent les propostes grupals —aquelles que tenen a veure directament amb el grup del Creant— i les comunitàries —relacionades amb el conjunt de la seua localitat—. Una vegada finalitzat, es lliguen totes les propostes i el grup les classifica per semblança i construeix un llistat comú de propostes. En el cas que n'hi haguera de contradictòries, s'apartarien per a un posterior debat des de les següents preguntes generadores:

- Té açò sentit?
- Què farem?
- Com ho farem?

S'acaba amb la visualització d'algun vídeo del Creant, ja siga de trobades o accions d'altres grups de la xarxa. Les propostes es converteixen en “hipòtesis d'acció”, és a dir, mesures i actuacions que es creu que poden portar-se a la pràctica, la qual cosa incrementa els graus de participació grupal i comunitària. Amb el final d'aquesta sessió s'inicia la segona fase del projecte.

4.3. ANNEXOS.

FITXA 1: GLOBINGO. Veure material original.

FITXA 2: INVITACIÓ DE BODA. Veure material original.

FITXA 3: Baròmetre de valors.

- **LA MEUA SALUT ÉS EL PRIMER.**

Temes: hàbits de vida (menjar sa, dormir, cuidar-se, fumar...), abús de drogues, coses que prioritzem per damunt de la salut.

Algunes preguntes que poden fer-se: si la salut és el primer, llavors per què fumem, bevem...? Per què mengem tanta porqueria? Per què ens llevem hores de son? Quantes coses prioritze per damunt de la meua salut (diners, treball, estudis, salut de les altres)?

- **SI NO M'ESTIME, (ESTIC) MALALTA.**

Temes: autoestima, amor, visió holística cos-ment, autoconeixement, atenció d'una mateixa, dependència d'allò psicològic d'allò físic i la visió del món que tenim (com influeixen els nostres estats d'ànim en el nostre cos i en la visió que tenim de tot).

Algunes preguntes que poden fer-se: quan m'estime i estic feliç, em pose malalt menys vegades?, ¿puc no valorar-me, no estimar-me i ser feliç?, ¿puc tindre una malaltia psíquica i estar sana? Si estic bé amb mi mateixa, ¿estic millor? ¿Puc estimar si no m'estime? ¿Puc estar sa si no em conec, si no sé qui sóc o què necessite? (ací hi va haver moltes diferències, perquè moltes argumentaven que no cal conèixer-se perquè som canviants).

- **EL SEXE NO INFLUEIX EN LA MEUA SALUT.**

Temes: sexualitat, relacions afectives, relació del sexe amb allò físic i allò psíquic, com una dimensió més i important del ser humà, natural des del naixement.

Algunes preguntes que poden fer-se: Quan comença la sexualitat de les persones? Hi ha sexe si no hi ha penetració? Disfrutem amb la nostra sexualitat: ¿Sóc jo qui decidisc com, amb qui i quan? ¿La relació amb la meua parella influeix en la meua salut? ¿Pot haver-hi amor de parella sense sexe? ¿Pot haver-hi sexe sense amor?

- **EI LLOC ON VISC EM CURA O EM POSA MALALTA.**

Temes: entorn saludable, medi ambient, entorn pròxim (casa, habitació), estils de vida, estrés, cultura occidental.

Algunes preguntes que poden fer-se: M'influeix el fet de viure en lloc sorollós? La meua cultura determina la meua salut? La meua societat em porta a un estil de vida saludable? La nostra salut és millor o pitjor que la dels nostres avantpassats? El meu entorn (habitació, casa) reflecteix la meua salut i el meu estat d'ànim?

- **LA RELACIÓ AMB LA MEUA GENT NO INFLUEIX EN LA MEUA SALUT.**

Temes: amor, suport, cooperació, gent que viu amb tu i treballa amb tu, problemes a l'institut, treball, família

Algunes preguntes que poden fer-se: ¿Puc estar sa al marge d'allò que em rodeja? ¿I si algú a qui estime està malalt? ¿La meua vida és millor amb amor? ¿Es pot viure sense amor? ¿Estic més sa si solucione els meus problemes al treball, amb la família o amb els amics? ¿M'influeix la relació dels éssers humans amb el món? ¿M'influeixen les relacions insanes? ¿Estic sa si no estime o sóc estimat?

FITXA 4: Dades que es poden utilitzar en els debats.

- 1908: 8 de març: Un grup de dones treballadores a Nova York es tanca en una fàbrica tèxtil per a reivindicar la igualtat de sous i horaris i són cremades.
- 1931: S'aconsegueix el dret al vot per a les dones a Espanya.
- 1945: Sufragi universal per a les dones a França.
- 1975: S'allibera la dona de la tutela del pare o el marit en persona i béns (aquesta tutela provenia del codi napoleònic).
- 1979: Legalització dels anticonceptius.
- 1981: S'aprova el divorci a Espanya dels "crims d'honor" a la violència masclista.
- Les dones realitzen dos tercers parts del treball mundial.
- Les dones guanyen una desena part dels ingressos mundials.
- Les dones treballen entre 12 i 18 hores diàries i els homes entre 8 i 10

hores.

- El 70 % de les persones en situació de pobresa són dones (viuen amb menys d'1 € al dia). Les dones dels països empobrits posseeixen el 2 % de les terres cultivables, mentre que produeixen el 70 % dels aliments.
- 500 mil dones moren a l'any per complicacions en l'embaràs. A Argentina es realitzen 500.000 avortaments clandestins l'any.
- Les dones viuen més anys que els homes, però les seues condicions són pitjors: les dones i les xiquetes són més vulnerables per ser les cuidadores de persones dependents i malaltes. La depressió, l'ansietat i altres trastorns afecten un 20 % de les dones enfront d'un 8 % dels homes.
- Dos tercers parts de les persones analfabetes al món són dones. A Turquia 3,8 milions de dones són analfabetes.
- Dels 77 milions de menors que no van a l'escola, dos tercers parts són xiquetes. Es veuen obligades a deixar l'escola per a cuidar dels seus majors, germans/es i assumir responsabilitats domèstiques. A l'Índia el 44,5 % de les dones es casen abans dels 18 anys.
- Una de cada tres dones pateix algun tipus de violència al llarg de la seua vida.
- Segons ONU Dones, al món moren més dones d'entre 15 i 44 anys víctimes de violència masclista que per càncer o en accidents de trànsit.
- Als EUA una dona és atacada —generalment per la seua parella— cada 15 segons.
- A Rússia 14.000 dones moren a l'any per violència domèstica.
- A Espanya moren 70 dones a l'any per violència masclista.
- Unes 300 dones van ser assassinades amb total impunitat l'any 2011 a Ciudad Juárez (Mèxic).
- A Sudàfrica es va informar de 66.196 agressions sexuals entre 2010 i 2011.
- Cada any 2,3 milions de dones corren el risc de mutilació genital.
- A Brasil s'estima que 250.000 xiquetes es dediquen a la prostitució.
- A Indonèsia el 90 % de les dones asseguren patir assetjament sexual en el seu lloc de treball.
- El 80 % del TREBALL NO REMUNERAT (cures, tasques de la llar,

voluntariat) el fan DONES.

- La diferència salarial (bretxa salarial) entre homes i dones a Espanya supera el 15 % en sis comunitats autònomes, entre les quals destaquen Madrid (amb un 19,23 %) i Navarra (amb un 21,3 %) com les comunitats on hi ha una major diferència entre els salaris dels homes i els de les dones. A Europa són països com Alemanya (23,10 %), la República Txeca (25,50 %), Àustria (25,50 %) o Eslovàquia (20,70 %) on les desigualtats salarials són majors.
- A Espanya destaca el poc pes polític que tenen les dones, en cap Comunitat Autònoma se supera el 50 % de dones vinculades a política; tot i que a Europa les dades son encara pitjors: només a 6 països (Dinamarca, Espanya, Suècia, Finlàndia, Països Baixos i Bèlgica) se supera el 40 % de representants polítiques.

**“PER CADA HOME CANSAT D'APARENTAR FORTALESA,
HI HA UNA DONA CANSADA DE PARÉIXER DÈBIL”.**

**“PER CADA HOME CANSAT DE PARÉIXER LLEST,
HI HA UNA DONA CANSADA DE PARÉIXER TONTA”.**

FITXA 5: Joc de Rol.

Una vegada més, la Fitxa 5 és orientativa. Adapta-la, modifica-la, millora-la...

Situació: ***Se celebra una junta local per a tractar el tema de la crisi i la desocupació galopant que sacseja el poble. Sobre la taula hi ha unes ajudes del Fons Social Europeu destinades a alleujar aquesta situació, però per a la seua concessió es requereix una condició: que tots els actors socials implicats presenten un acord unànim de compromís i col·laboració en un pla integral.***

Personatges:

- Alcalde/ssa: vol garantir que s'arribe a un acord. Tractarà de mediar en el debat i imposar pau. Està disposat/da a fer el que calga per la seua part.
- Representant de la plataforma de persones desocupades: està en la reunió per a aconseguir treball per a les 1000 famílies que formen la seua plataforma. La cosa està "calenteta" i la gent està disposada a eixir al carrer a protestar si no s'arriba a un acord.
- Representant de una gran multinacional: la gran empresa l'envia per a negociar una possible inversió en la localitat. Es tracta de la construcció d'un nou centre comercial al poble (amb la nova carretera d'accés corresponent). Però el lloc sobre el qual han fixat la mirada és una zona verda que està junt al riu, a l'entrada del poble.
- Representant del comerç local: és la veu dels xicotets comerciants del poble que tenen por que es construisca el centre comercial, ja que afectaria les seues vendes, que ja han caigut a causa de la crisi.
- Delegat de grup ecologista: vol preservar l'espai natural del poble. La carretera i el centre comercial es construirien en un paisatge privilegiat per la seua fauna i la seua flora endèmiques i en perill d'extinció. Està disposat a protestar i a posar en marxa accions directes.
- President de l'associació de veïns i veïnes: per una banda, veuen bé això del centre comercial, perquè seria més còmode per a anar a comprar (ja que estaria al costat del barri), però, per l'altra, també temen per la seua tranquil·litat (hi haurà més tràfic, soroll per la nova carretera i les obres...).
- Terratinent local: té grans extensions de terres, una part d'elles estan sent cultivades per quadrilles de jornalers/es del poble, la resta estan inutilitzades i espera poder vendre-les a un bon preu en un parell d'anys.

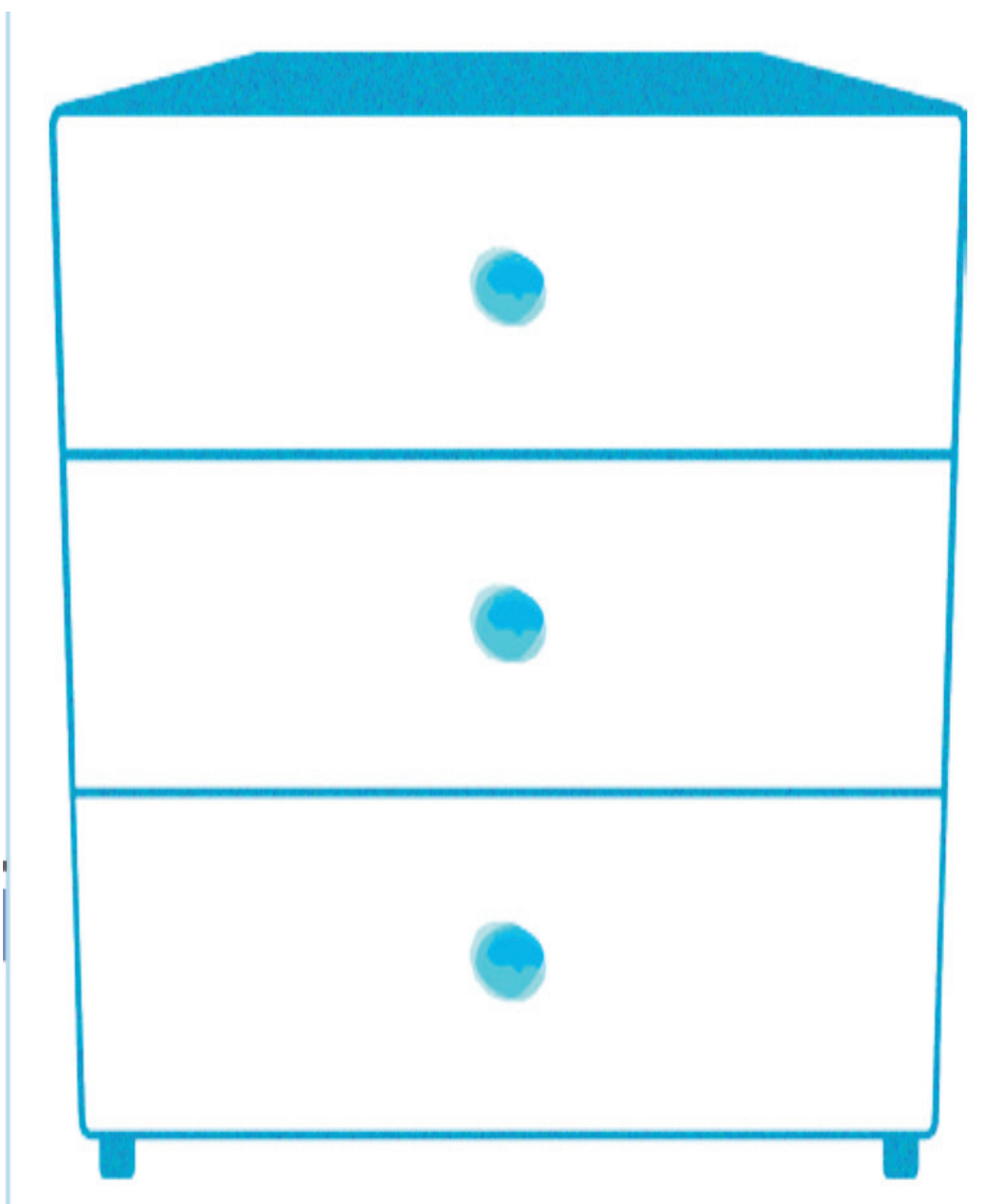
Viu de les rendes de la seua hisenda i de llogar locals (per a comerços), cases i parcel·les a la gent del poble.

- Jornaler sindicalista: representa 300 treballadors que treballen en els camps del territoris local. Reivindiquen millores laborals: un augment de sou, ja que cobren el mateix des de fa 10 anys, i millores en les condicions dels seus contractes, perquè estan molt exposats i sense seguretat.

FITXA 6: L'armari de l'educació.

IMAGINA QUE AQUEST ARMARI ERES TU MATEIX/A, LA TEUA VIDA

- Descriu en els calaixos tres aspectes importants que hages après i que t'hagen servit per a la teua vida.
- Com que m'interessa saber què hi ha damunt de l'armari, descriu-lo i explica quin/s procediment/s o manera/es has experimentat a l'hora d'aprendre les coses que més valores.

FITXA 7: Documental sobre decreixement.

1. Assenyala quines 3 idees principals apareixen en el documental.
2. Quins canvis es proposen en el vídeo que acabem de veure?
3. Quins aspectes de la teua vida quotidiana penses que hauries de canviar?
4. Quins dubtes t'han sorgit després de veure el documental?

FITXA 8: Definicions.

- INDÍGENA. (Del lat. indigēna). 1. Originari del país que es tracta.
- NATIU, VA. (Del lat. natīvus). 1. Que naix naturalment. 2. Pertanyent o relatiu al país o lloc en què algú ha nascut. Sòl natiu. Aires natus. 3. Nascut en el lloc que es tracta. 4. Innat, propi i d'acord amb la naturalesa de cada cosa.
- CIUTADÀ, NA. 1. Natural o veí d'una ciutat. 2. Pertanyent o relatiu a la ciutat o als ciutadans. 3. Persona considerada com a membre actiu d'un Estat, titular de drets polítics i sotmés a les seues lleis.

FITXA 9: Caputxeta contada pel Llop.

El bosc era la meua llar. Jo vivia allí i m'agradava molt. Sempre tractava de mantindre'l net i ordenat. Quan...

Un dia assolellat, mentre estava arreplegant el fem que havien deixat uns excursionistes, vaig sentir uns passos. Em vaig amagar darrere d'un arbre i vaig veure com venia una xiqueta vestida de forma molt divertida, tota de roig i amb el seu cap cobert, com si no volguera que la vegeren. Naturalment, em vaig posar a investigar. Li vaig preguntar qui era, on anava, d'on venia, etc.

Ella em va dir, cantant i ballant, que anava a casa de la seua iaia i portava una cistella amb l'esmorzar. Em va paréixer una persona honesta, però estava en EL MEU bosc i, certament, pareixia sospitosa amb aquella roba tan estranya. Així que vaig decidir donar-li una lliçó i ensenyar-li com és de seriós clavar-se en el bosc sense anunciar-se abans i vestida de forma tan estranya. La vaig deixar seguir el seu camí, però vaig córrer a la casa de la seua iaia. Quan vaig arribar vaig veure una simpàtica velleta, li vaig explicar el problema i ella va estar d'acord en que la seua néta mereixia una lliçó. La velleta va accedir a romandre oculta fins que jo la cridara i es va amagar baix del llit.

Quan va arribar la xiqueta, la vaig convidar a entrar al dormitori on jo estava gitat, vestit amb la roba de la iaia. La xiqueta va arribar ruboritzada i em va fer un comentari desagradable sobre les meues grans orelles. He sigut insultat abans, així que vaig intentar ser amable i li vaig dir que les meues grans orelles eren per a sentir-la millor. M'agradava la xiqueta i tractava de prestar-li atenció, però ella va fer una altra observació insultant sobre els meus ulls eixits. Vostés comprendran que vaig començar a sentir-me malament; la xiqueta tenia una aparença agradable però era molt antipàtica. No obstant això, vaig seguir la política de posar l'altra galta i li vaig dir que els meus ulls m'ajudaven a veure millor. El seu següent insult sí que em va enfurir. Sempre he tingut problemes amb les meues dents tan grans, però aquella xiqueta va fer un comentari molt desagradable. Sé que hauria d'haver-me controlat però vaig botar del llit i li vaig grunyar, li vaig ensenyar les dents i li vaig dir que eren grans per a menjar-me-la millor.

Ara siguem seriosos; cap llop pot menjar-se una xiqueta. Tot el món ho sap, però eixa xiqueta boja va començar a córrer per tota l'habitació cridant, i jo també corria darrere d'ella tractant de calmar-la. Com que tenia posada la roba de la iaia, me la vaig llevar, però va ser pitjor. De sobte, la porta es va obrir i va aparéixer un llenyater amb una destrat enorme. Jo el vaig mirar i vaig comprendre que corria perill, així que vaig botar per la finestra i em vaig escapar.

M'agradaria dir-los que aquest és el final de la història, però desgraciadament no és així, perquè la iaia mai va contar la meua part de la història. I no va passar molt de temps sense que es correuera la veu que jo era un llop roí. I tot el món va començar a evitar-me. No sé què li va passar a aquella xiqueta antipàtica i vestida de forma tan rara, però jo mai més vaig poder ser feliç...

FITXA 10: El país d'ALBATROS.

Els albatrosins i les albatrosines són persones pacífiques i hospitalàries. L'hospitalitat és la seua llei més sagrada. Es comuniquen per telepatia i només articulen alguns sons per a comunicar-se amb l'exterior.

La dona és sagrada a Albatros, és l'única que té el dret i pot estar en contacte amb la terra, mare i senyora que ofereix els seus fruits a Albatros. Per aquest motiu, la dona és l'única que pot anar descalça i asseure's al terra; són les úniques que poden agafar els aliments amb les seues mans. L'home ha de menjar primer per a protegir a la dona —sagrada a Albatros— de qualsevol aliment danyós.

El rei acaricia el cap de la reina i l'espenta cap a la terra per a recordar-li els seus deures amb ella i connectar també amb la relació sagrada entre la terra i la dona, en la qual ell no pot entrar.

En la seua salutació, la reverència, la dona presenta l'hoste a la mare terra i el posa en contacte amb ella a través de les seues mans.

Les persones d'Albatros conviden la dona més representativa del grup per a oferir-li la possibilitat de conèixer més la cultura i compartir el seu lloc amb la reina.

FITXA 11: "Imagina una llarga desfilada".

Imagina un món en què l'estatura de cadascú és proporcional als seus ingressos. Suposem que la tu guanyes un poc més que la mitjana en un Estat ric; això et donaria una altura de 1,73 metres.

Hui és un dia especial. Eres el/la comentarista d'una enorme desfilada de la totalitat dels i les habitants del planeta. La desfilada està organitzada de manera que totes les participants hauran passat per davant de tu en UNA HORA. La desfilada acaba de començar; tots/totes han començat a moure's. Ara et toca a tu fer els comentaris.

Però, realment ha començat? Seguisc sense veure res... Perdó, sí. Pareix increïble... milers i milers d'éssers més xicotets que les formigues, que esvaren per damunt dels meus peus... no puc distingir què són.

Portem deu minuts de desfilada. Ara almenys puc veure gent, però qui desfila no supera l'altura d'un cigarret. Llauradors, indis que van muntats en carros tirats per bous, dones africanes que transporten xiquets/es a l'esquena i alguna cosa pareguda a didals plens d'aigua sobre els seus caps. També hi ha xinesos, birmans, haitians. De tots els colors i nacionalitats.

Segueixen i continuen apareixent... ja han passat vint minuts... trenta... o siga, que ja ha desfilat la meitat de la població del planeta i encara no ha passat ningú amb una estatura per damunt dels set centímetres i mig.

Pensava que hauria d'esperar prou estona per a poder veure gent de la meua estatura, però han passat quaranta minuts i els més alts m'arriben als genolls. Veig soldats de Paraguai i secretaris de l'Índia, amb grans llibres de comptabilitat baix dels braços, però nans encara.

Ja només queden deu minuts i comença a envair-me la preocupació; no acabarem a temps. No obstant això, almenys ara les cares són més familiars. Veig pensionistes de Madrid, alguns aprenents d'enginyeria de Bilbao i, poc després, empleats a temps parcial del comerç de Barcelona. Però no tenen més d'un metre d'altura.

Queden cinc minuts i, per fi, pareix arribar la gent de la meua talla: mestres d'escola, gerents de botigues i comerços, empleats governamentals de rang inferior, agents d'assegurances. El següent grup pareix de major substància. Molts nord-americans i europeus. Superintendents de fàbriques, directores de departament, potser. Em sembla que passen del metre setanta.

I ara, què diables passa? Cada vegada són més alts! Aquell comptable ha de

mesurar almenys quatre metres i mig. És sensacional! Terratinents del Brasil, directors d'empresa molt ben vestits... i una talla de, segurament, entre sis i nou metres.

Ara puc veure algunes cares famoses. Sí, es tracta del príncep Carles. Si contem el barret que porta, deu fer uns 36 metres. I ara Julio Iglesias, un enorme gegant que pareix que va a caure, de l'estatura d'una torre.

Hem entrat en l'últim minut, el minut cinquanta-nou. Necessite uns prismàtics. Aquests xeics àrabs del petroli són realment sorprenents. Superen amb escreix els nou-cents metres... Em sembla que allà dalt està nevant!

Els últims segons. Ací estan tots els milionaris. Pareix que aconsegueixen estatures de quilòmetres. Absolutament inesperat!

De sobte l'horitzó pareix enfosquir-se: un gran núvol negre ocupa el meu camp de visió... Atenció! Déu meu! És el peu de Bill Gates!

BIBLIOGRAFIA I ENLLAÇOS D'INTERÉS.

- Frías, G. i Estellés, P. (2002). “Juguemos a ser una asociación.” Madrid. Acsur-Las Segovias.
- Benedicto, J. (dir) (2016). “Informe INJUVE 2016”. Injuve.
- Llopis, R. (dir.); Pérez, Y.; Sola, I. i Agulló, V. (2018). “Estudio sociológico sobre la juventud de la Comunidad Valenciana. Un estudio cualitativo sobre diversas cuestiones y problemas sociales”. Universitat de València i Consell Valencià de la Joventut.
- Moreno, A. (coord). (2015). “Creando futuro 2.0. Bloque 1. Más de una década. Metodologías participativas con jóvenes”. Madrid. Espanya. Red Creando Futuro.
- Moreno, A. (coord). (2015). “Creando futuro 2.0. Bloque 2. Itinerario de educación para la participación juvenil. Cantera”. Madrid. Espanya. Red Creando Futuro.
- Moreno, A. (coord). (2015). “Creando futuro 2.0. Bloque 3. Itinerario de educación para la participación juvenil. El Creando.”. Madrid. Espanya. Red Creando Futuro.
- Moreno, A. (Coord). (2015). “Creando futuro 2.0. Bloque 4. Itinerario de educación para la participación juvenil. A.G.A.”. Madrid. Espanya. Red Creando Futuro.

Documents per a descarregar:

- Acord del Botànic 2: <http://www.gvaoberta.gva.es/va/>
- Llei de Polítiques Integrals de Joventut de València: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2017/BOE-A-2017-15372-consolidado.pdf>
- Estratègia Valenciana de Joventut (EVJ): <http://www.ivaj.gva.es/documents/164427600/164429745/ESTRATEGIA+VALENCIANA+JUVENTUD.pdf/e32d423e-6e6b-4158-8a33-592961c4a00c>
- Sondeig sobre “Jóvenes, Participación y Cultura Política”. INJUVE. 2017. <http://www.injuve.es/observatorio/valores-actitudes-y-participacion/jovenes-participacion-y-cultura-politica-0>
- RED CIMAS: <http://www.redcimas.org/>

